

VILÁG- TÖRTÉNET

A BÖLCSESZETTUDOMÁNYI KUTATÓKÖZPONT
TÖRTÉNETTUDOMÁNYI INTÉZETÉNEK FOLYÓIRATA

- **GYÖRKÖS ATTILA**
FRANCIA–MAGYAR DIPLOMÁCIAI KAPCSOLATOK (1499–1529)
- **BÁRÁNY ATTILA**
ROBERT WINGFIELD ANGOL KÖVET, A NÉMET-RÓMAI BIRODALOM
ÉS A MAGYAR KIRÁLYSÁG (1514–1515)
- **LAKATOS BÁLINT**
ANDREA DAL BURGO CSÁSZÁRI KÖVET
MAGYAR- ÉS CSEHORSZÁGI MISSZIÓJA (1521–1523)
- **MONOSTORI TIBOR**
EGER VÁRÁBÓL A NÁPOLYI KIRÁLYSÁGBA
- **SZEMLE**
BLÉNESI ÉVA, KRUPPA TAMÁS, NAGY KORNÉL, DINNYÉS PATRIK,
BALÁZS PÉTER ÍRÁSAI

VILÁGTÖRTÉNET
A Bölcsészettudományi Kutatóközpont
Történettudományi Intézetének folyóirata

Szerkesztők
Skorka Renáta (főszerkesztő)
Bíró László, Martí Tibor, Vámos Péter
(szerkesztők)

Szerkesztőbizottság
Glatz Ferenc (elnök), Borhi László, Erdődy Gábor,
Fischer Ferenc, Fodor Pál, Klaniczay Gábor,
Majoros István, Mihalik Béla Vilmos,
Pók Attila, Poór János

11. (43.) évfolyam 2021. 4.

TARTALOM

Követségek és szövetségek. A Magyar Királyság és a Német-római Birodalom a 16. század első felében (Péterfi Bence)	511
<i>Tanulmányok</i>	
Györkös Attila: Francia–magyar diplomáciai kapcsolatok (1499–1529)	517
Bárány Attila: Robert Wingfield angol követ, a Német-római Birodalom és a Magyar Királyság (1514–1515)	531
Lakatos Bálint: Andrea dal Burgo császári követ magyar- és csehországi missziója (1521–1523)	581
Monostori Tibor: Eger várából a Nápolyi Királyságba. Egy magyar gályarab szabadulása, szolgálatai és kérelme III. Ferdinánd császárhoz	629
<i>Szemle</i>	
Velence viharos vizeken (1499–1517) (Kruppa Tamás)	639
Bizánc és Róma uniós politikája és az örmény egyház (Nagy Kornél)	647
A történetírás a Kijevi és a Vlagyimir–szuzdali Ruszról (Dinnyés Patrik)	650
Tolerancia és intolerancia az újkori Európában (Balázs Péter)	652
Remények és veszélyek között (Blénesi Éva)	657

Jelen számunkat Péterfi Bence szerkesztette

Robert Wingfield angol követ, a Német-római Birodalom és a Magyar Királyság (1514–1515)

Sir Robert (V.) Wingfield (*1464 körül, †1539), a Német-római Császárságban „akkreditált”, első állandó angol követ¹ (*resident ambassador*) hét éven át, 1510 és 1517 között, nagy rendszerességgel küldött követjelentései nem ismeretlenek a magyar történetírásban: elsősorban a Dózsa-féle mozgalomról,² kisebb mértékben pedig az 1515. évi bécsi királytalálkozóról szóló beszámolóit váltották ki érdeklődést a magyar történészek körében.³ Legutóbb Botlik Richárd figyelmét keltette fel a követ tevékenysége, igaz, ő döntően a Szapolyaiak, illetve a lengyel diplomácia szempontjából vizsgálta azt. Botlik egyes, a magyar vonatkozások tekintetében érdemleges részletet fordításban közölt.⁴ Magam arra vállalkozom, hogy a magyar szempontból fontos követjelentéseket, amelyek az eddig felületesen vizsgáltaknál jóval nagyobb számban állnak rendelkezésünkre, részletesebben, néhol teljes szöveggel közöljem. Ezenkívül arra keresem a választ, miért válik egyszeriben annyira fontossá Anglia számára, hogy állandó követtel képviseltesse magát a Német-római Birodalomban, aki szinte napi rendszerességgel a legapróbb részletekig ad számot arról, hogy mi történt az európai politikában.

A jelentéseket vizsgáló magyar történészeknek az volt az alapvető kérdése, hogy magyar szempontból miféle dolgokról számol be Wingfield. Emellett azonban az is vizsgálatra érdemes – kiszélesítve ezáltal a magyar látószöveget –, hogy általában miért értékes forrásunk az angol követ levelezése. Miért éppen ő van ott mindig mindenhol, az események sűrűjében? Miért lesz egyszeriben annyira fontos Angliának, hogy képviseltesse magát I. Miksa udvarában, vagy informálódjon a Habsburg–Jagelló-konferencia napi történéseiről.

A közép-európai térség, a Jagellók és Habsburgok hatalmi vetélkedése az 1510-es évekig nem áll Anglia érdeklődésének középpontjában, ami bizonyos érte-

* A szerző az MTA doktora, a Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Kar Történelmi Intézetének tanszékvezető egyetemi tanára (4032 Debrecen, Egyetem tér 1., barany.attila@arts.unideb.hu). A kutatást a TKP2020-IKA-04 és az NKFI K 131711 sz. projektek támogatták.

1 Chisholm, 2011. 71.; Behrens, 1933. 205. Életéről egy korábbi összefoglalás: Wingfield, 1925.

2 Ezeket ismertette: Lakatos, 2015. 155–217.

3 Két jelentését használta a királytalálkozót megelőző 1515. tavaszi pozsonyi tárgyalásokról szólva: Majorossy, 2019. 328. 69–70. jegyz.

4 Botlik, 2013a. 26–38. A magyar történetírásban érintőlegesen említi: Kurucz, 1998/1999. 39–40. Ugyanakkor az utóbbi téved azzal kapcsolatban, hogy Wingfield „ott volt a császár kíséretében Magyarországon”, sőt abban is, hogy a magyar király Augsburgban találkozott volna I. Miksával: Kurucz, 1995. 260.

leben természetesen is tűnik ekkora földrajzi távolságok megléte mellett. A régió felértékelődése összefüggésben áll Thomas Wolsey yorki érsek (1514–1530) felemelkedésével, aki 1515-ben nyeri el a kancellárságot – Wingfield is leveleit már egyre inkább neki s nem VIII. Henriknek (1509–1547) címezi. 1513–1514-től egy amolyan „egyszemélyi vezetés” kezd formálódni: Wolsey egyre inkább VIII. Henrik bizalmába férkőzik, és fokozatosan „átveszi” az angol diplomácia irányítását a királyi tanácsától. A korábbi, meghatározó Tudor-politikusok, mint William Warham canterburyi érsek (1503–1532), volt kancellár (1502–1515), a háttérbe kerülnek.

York főpapja 1514-ben a canterburyi érsekkel szemben Anglia primása lesz, majd megkapja a bíborosi kalapot is (1515). A bíboros-lordkancellár gyakorlatilag saját maga képviseli a Tudor Angliát. Nézetem szerint ez a „keleti nyitás” összefüggésben áll Wolsey azon politikai „doktrínájával”, hogy Angliát meghatározó hatalmi tényezővé tegye, s legalább olyan domináns szerepet szerezzen – vissza – az országnak, mint amit V. Henrik (1413–1422) idején élvezett. Az európai politikai palettára a korábbi évek hatalmas vagyonokat felemészítő franciaországi háborúival sem sikerült betörni – hiába győzött Anglia 1513-ban Guinegatte-nál és vette be Tournai-t, hosszú évtizedek óta az első kontinentális hídfőt. Most Wolsey más úton, a diplomácia színterén próbálja meg ugyanazt. A bíboros összekapcsolta a hatalmi ambíciókat a törökellenes harc élharcosának szerepével. A cél az volt, hogy Anglia uralkodója elnyerje a hit védelmezője címet – amely szerepre már évekkel korábban készült. Wolsey elképzelései szerint Anglia királya a keresztes harc legfőbb le-téteményese: mivel az egymással viszálykodó Habsburg és Valois fejedelmek nem képesek megvédelmezni Európát, ezért Angliának mindenhol jelen kell lennie, és így létrejöhet az egyetemes béke. E célt szolgálta az, hogy az angol királynak a Birodalomba delegált állandó követe a Habsburg–Jagelló-tárgyalásokon is megjelenjen, figyelve eközben mindenre, ami Magyarországon történik. Magyarország azért válik fontossá Anglia számára, mert a lordkancellár – mint az utóbb élethosz-sziglan kinevezett keresztes *legatus a latere* – minden „török hírt” első kézből szeretne megkapni, és mindenről legelőször értesülni.⁵ Azért követték Angliában nagy figyelemmel a keresztes háború 1514. évi eseményeit, mert a parasztháború a teljes keresztény–oszmán viszonyt is érintette. A politika „értő” mesterének Westminsterben is tudnia kellett mindenről.

Robert Wingfield 1514–1515. évi követjelentéseinek nagypolitikai háttérét a cambrai-i liga ügynevezett negyedik háborújának (1513–1516) konfliktussorozata adja. Amikor Wingfielddel együtt bekapcsolódunk az eseményekbe, a követ már több éve (1510 óta) I. Miksa német-római császár (1493–1519) udvarában képviseli a Tudor Angliát.⁶ Az 1514–1515. évi konstellációnak közvetlen előzménye, hogy a Franciaország, Velence, Ferrara alkotta szövetségi rendszer felett győzedelmeskedik a Birodalom, Aragónia és Kasztília, a X. Leó pápa (1513–1521) vezette Szent-szék és Firenze alkotta szövetség. 1513-ban a novarai csatában döntően ezen összefogás zsoldjában álló svájciak vereséget mértek a franciákra, mire a Valois-eknek el

5 1518: TNA Ancient Correspondence [a továbbiakban SC] 7/26/35.

6 Chisholm, 2011. 73.

kellett hagyniuk Milánót, ahová újra a Sforzák masíroztak be. Egy másik fronton is döntő csapást szenvedett el Franciaország: ugyanebben az évben a guinegatte-i ütközetben („az aransarkantyúk csatája”, „Journée des éperons”) VIII. Henrik gyalogoshadai legyőzték a dicső francia lovagokat. A vesztesek, Franciaország és Velence természetesen bosszút esküdtek, de a felek egyelőre kiegyeztek egy – igen labilis – békében.

Wingfield ugyan suffolki középbirtokosi sorból származott, de a York-dinasztia alatt, közelebből az 1470-es években már apja, John is komoly kormányzati tisztséget töltött be: Norfolk és Suffolk sheriffjeként, valamint IV. Edward (1461–1470, 1471–1483) Titkos Tanácsának (*Privy Council*) tagjaként.⁷ Tudor VII. Henrik (1485–1509) a rózsák háborúját (1455–1485) követő időszakban igen pragmatikus volt: megkegyelmezett akár az új dinasztianak hűséget esküdő, régi fehér rózsá pártiaknak is, ha hasznukat vette. Nem ártott, ha valaki, mint Robert is, a Tudor-trón elleni lázadók leverésében is kitüntette magát. Így kapott John Wingfield újra hivatalt.⁸ Fia, Robert pedig a York-dinasztia egyik mellékága, a de la Pole-ok elkobzott birtokaiból nyert adományokat – mindezt annak ellenére, hogy az ugyancsak diplomatává váló másik fiú, Richard IV. Yorki Edward hitvesének a hűgát, Catherine Woodville-t vette feleségül. Mindenesetre Robertet VIII. Henrikhez is közeli szálak fűzték: unokafivére az a Charles Brandon volt, aki az ifjú király közeli fegyvertársaként nőül vette Henrik hűgát, Tudor Máriát, és ezzel elnyerte Suffolk hercegségét.⁹ A birodalmi követ nem egy „egyszerű hivatalnok” volt, hanem a henriki Anglia egyik fő oszlopának, Brandonnak a rokona. Nem véletlen, hogy már 1511-ben tanácsosnak (*councillor*) címezik, majd a kontinensről való hazatérése után valóban a Titkos Tanács tagjaként is szerepel, illetve alkamarás lesz.¹⁰ 1513-ban 100 fontos jutalomban részesül, amely egy ezerholdas arisztokrata nagybirtok évi jövedelme alsó határának felel meg!¹¹

Sir Robert Wingfield rendkívül „szívósan” látta el követi feladatát, le nem vette a szemét I. Miksa császárról, állandóan a nyomában járt Brüsszeltől Wormson át Grazig.¹² Tehette, mivel *resident ambassador*ként tisztességes napi fizetést kapott a kincstártól.¹³ Szolgálati révén Anglia mindent tudott, bármi történjék is a Birodalomban. Hazaküldött jelentéseinek nagy gyakoriságára egyszer maga adott magyarázatot: annak érdekében, hogy „a király kedvében járjon, óránként ellenőrzi a híreket”.¹⁴ A beszámolókból is felsejlik, hogy egy idő után igen közeli, bensőséges kapcsolatba került az idős császárral, aki nemegyszer közölt vele bizalmas információkat, sokszor fogadta a protokolláris audiencián túlmenően külön, négy szemközti találkozókon, vagy vadászott vele szűk körben, akár kettesben is. Gyakorta az uralkodó

7 Robertson, 2004; Wingfield, 1925. 27–28.

8 Wingfield, 1925. 29–32.

9 Chisholm, 2011. 72.

10 Uo.; Robertson, 2008.

11 BL Stowe MS 146, fol. 102r–v; http://www.bl.uk/manuscripts/Viewer.aspx?ref=stowe_ms_146_fs102r (letöltés: 2021. március 22.).

12 Volt olyan év (például 1513), amikor 60 különböző városban szállt meg: Chisholm, 2011. 76.

13 Robertson, 2008.

14 BL Manuscripts, Cotton Manuscripts, Vitellius B [a továbbiakban Vit. B] XVIII, fol. 82r; Chisholm, 2011. 73.

hívatta magához.¹⁵ Wingfield fő feladata az volt, hogy az 1513-ban megkötött – nyilvánvalóan időleges – fegyverszünetet követően arra próbálja rávenni a császárt, hogy lépjen be egy franciaellenes koalícióba, és támogasson egy újabb, közös hadi vállalkozást a Valois-kkal szemben.

A keresztes hadjárat

Lakatos Bálint néhány évvel ezelőtt megjelent tanulmányában az 1514 áprilisától ugyanazon esztendő decemberének a végéig terjedő időszak szám szerint húsz Wingfield-jelentése közül a magyar vonatkozásokkal bíró ötnek szentelt kiemelt figyelmet.¹⁶ E helyütt tágabb kontextust kap az olvasó. Magunk elé a teljes levelezés bemutatását célul tűzve ki, 1514 tavaszán vesszük fel az események fonalát, amikor Robert Wingfield Linzből Bécsbe utazik I. Miksa császárral.¹⁷ A Tudorok alapvető érdeke az volt, hogy megerősítsék a korábbi szövetségi kapcsolataikat.¹⁸ A legfontosabb kérdésként az merült fel, vajon a Habsburgok továbbra is X. Leó pápát és Angliát támogatják-e Franciaországgal szemben. A háború 1513-ban angol és svájci győzelmekkel járó szakasza már a fegyverszünetek megkötésekor kiújulással fenyegetett. Az idős XII. Lajos francia király (1498–1515) nem örvendett a legjobb egészségnek, még ha egy újabb házasságot tervezett is – a béke megszilárdítása érdekében – VIII. Henrik húgával, Tudor Máriával. A tervezett frigy ellenére sem maga a király, sem a kormányzat nem gondolta komolyan, hogy békét kössön a térdre kényszerített franciákkal. A háttérben pedig felsejlett a vérmes reményekkel fellépő és a trón megszerzésében bízó harcias lovag, a későbbi I. Ferenc (1515–1547). A leendő Valois uralkodó szeme előtt az lebegett, hogy Lajos halálával rögvest hadat indít és megkaparintja Milánót.¹⁹ I. Miksa császár is nyitott Anglia felé, Robert Wingfield aktivizálódásával egy időben ő is útnak indította követeit VIII. Henrikhez.²⁰

Robert öccse, Sir Richard Wingfield és Tommaso Spinelli, a németalföldi régenshez, Ausztriai Margit főhercegnőhöz (1507–1530) (savoyai hercegnéhez), I. Miksa császár leányának udvarába delegált követek 1514. április 9-én Mechelenből írtak jelentést.²¹ Margittal főként „a francia ügyben” tárgyaltak. Félő volt, hogy ha XII. Lajos maga mellé állítja II. Ferdinánd aragón királyt (1479–1516), a franciák súlya túlzottan megnő. Wingfielddel egy időben egy másik angol követ éppen ezért a svájciakhoz ment, hogy megpróbálja a kantonokat rávenni, hogy Anglia zsoldjába

15 Robertson, 2008; Chisholm, 2011. 74–75.

16 Lakatos, 2015. 170.

17 Wingfield, 1925. 47.

18 Lásd például Wingfield és más követek 1514. évi levelezését: BL Cotton MS Galba [a továbbiakban Galba] B III, fol. 174r–218v.

19 Undreiner, 1932. 100.

20 Bécs, május 18.: TNA State Papers [SP] 1/8. pp. 101–102., itt 101.; *LP Henry VIII*, 1/2. nr. 2915.; Margit I. Miksának [Mechelen, május]: *Correspondance de l'Empereur Maximilien Ier*, 1839. II. 571.

21 Az aragóniai követtel tárgyaltak, hátha sikerül eltéríteni Ferdinándot a Valois-szövetségtől. Galba B III, fol. 174r–180v; *LP Henry VIII*, 1/1–2. nr. 2797.; Vö. Behrens, 1933.

álva a francia király ellen lépjenek hadba egy elkövetkező itáliai hadjárat során.²² Utóbbi egy Lakatos Bálint által közölt levél – Michael von Wolkenstein tiroli udvarmester 1514. július 7-én, lienzi várából írt Zyprian von Serntein birodalmi és tiroli kancellárnak – támasztja alá, mely szerint az angol király követei a svájciakkal tárgyalnak.²³ A Valois-k mellé „természetesen” Velence sorakozott fel, szemben a császárral. A Köztársaság pedig immár nem ódzkodott attól sem, hogy magától a Portától kérjen segítséget. Arra is hajlandó volt, hogy egyetlen keresztény hatalomként a törökkel különbékét kössön. A nemzetközi helyzetet tovább bonyolította, hogy I. Miksa 1514-ben szemben állt I. (Öreg) Zsigmond lengyel királlyal (1506–1548), mivel a lengyel Jagellók és a Moszkvai Nagyfejedelemség, illetve a Német Lovagrend közötti konfliktusban a vele szívélyes kapcsolatban álló Albert nagymestert (1510–1525) támogatja.²⁴ Furcsa mód így vált szövetségessé I. Miksa és Moszkva is.²⁵

Wingfield 1514. április 7-én Linzben volt és kihallgatást várt a császártól.²⁶ Nem sikerült a színe elé kerülnie, viszont kapcsolatba lépett Matthäus Schinerrel, Sitten (Sion) püspökével, hogy a svájciakat angol pénzen egy Franciaország – és ha XII. Lajos francia király mellé áll, Aragónia – elleni háborúba vonja be. Sitten püspöke hajlandó lett volna 10 ezer fegyverest egy franciaellenes háború esetén a szövetségesei rendelkezésére bocsátani.²⁷ Wingfield 1514. május 9-én már Bécsből írta újabb jelentését VIII. Henriknek, ahová a császárt követve érkezett.²⁸ Elmondása szerint Bécs „a legszebb város, amit valaha is látott”, a bécsiek igen gazdagok, „olyan zsírosak, mint egy borjúhúsos pite”.²⁹ Már Botlik is kiemelte, hogy csodálattal adózott a „menetrend szerinti” szekérjáratoknak, amelyek a nap huszonnégy órájában ingáztak „Magyarország legfőbb városába” és visszafelé.³⁰

Mindeközben pedig Wingfield Bécsben egy magyar követtel is összetalálkozott. De vajon miért tartózkodott magyar királyi küldött ez idő tájt ugyanott? Tudjuk, hogy 1514. február elején és közepén I. Miksa követei (köztük Cuspinianus) jártak Budán.³¹ A császár április elején több levelet is írt a magyar királynak. Cuspinianus

22 Scarisbrick, 1971. 88.; Gwyn, 1990. 63.

23 Más néven Cyprianus von Northeim. Lakatos, 2015. 208., 274., 275.

24 C. Tóth, 2015a. 54.

25 Sach, 2002. 169–219.

26 Vit. B XVIII, fol. 80r–81v; *LP Henry VIII*, 1/2. nr. 2790. I. Miksa Margitnak, április 8.: TNA SP I/7, pp. 155–157., itt 155.; *LP Henry VIII*, 1/2. nr. 2794.

27 Vit. B XVIII, fol. 80r–81v; *LP Henry VIII*, 1/2. nr. 2790.; A svájciak bevonásáról tárgyalt márciusban. Vit. B XVIII, fol. 78r–79r; *LP Henry VIII*, 1/2. nr. 2755.; Undreiner, 1932. 95.; Chisholm, 2011. 81.; Gwyn, 1990. 63.

28 Vit. B XVIII, fol. 82r–v.; *LP Henry VIII*, 1/2. nr. 2889.

29 „[...] the inh[abitants] be as roosse as a pasty of veell”: Vit. B XVIII, fol. 82r; Wingfield, 1925. 47.

30 „[...] from this cite to the pryncypall town in Hungrye [...] cartis passe in XXIIIth howres and is above [...] Englysch] myle, which qwik expedition whanne I concidyre”: Vit. B XVIII, fol. 82r. Vö. Botlik, 2013a. 16.; Lakatos, 2015. 184. 136. jegyz. Cuspinianus is említi a magyar gyors járatú szekereket, még a magyar „kottschi” nevüket is megadja. Cuspinianus, XII. §. Az általam használt fordítás: Cuspinianus, 2006. 137–163. Cuspinianus a bécsi kongresszusról: Ankwicw-Kleehoven, 1959. 78–88. A korabeli utazásról: vö. E. Kovács, 2008. 74–77. Cuspinianus kéziratos feljegyzései: Cuspinianus, 1855. 397–416. Újabb kiadás: Cuspinianus, 1909. 280–326.

31 Cuspinianus, 1909. 311.; Ankwicw-Kleehoven, 1959. 68.

a hó folyamán újra Budán tartózkodott.³² Mi több, maga kapott levelet II. Ulászlótól, hogy keresse fel. A tárgyalásokról nem tudunk sokat, csak azt, hogy Cuspinianus több napig volt a királynál, akivel Bakóc érseket is meglátogatták.³³ Elképzelhető, hogy már a tervezett, Habsburg Mária és Lajos herceg között megkötendő jegyeség ügyében tárgyaltak. A Wingfielddel találkozó magyar követ talán éppen ezért a jegyespár június közepére tervezett találkozásának előkészítésére kapott instrukciókat. Valószínű, hogy a magyar királyi megbízott személyében Kövendi Székely Miklóst kell látnunk.³⁴ Forrásainkból ez nem tudható biztosan, de az világos, hogy Székely bekerült az 1514. június derekán II. Ulászló által a jegyesi találkozó ügyében Bécsbe kiküldött delegációba. A magyar nemes 1514 folyamán s a következő évben gyakorta megfordult a Birodalomban, mindig szinte I. Miksa közvetlen közelében. Ezért adja magát a feltételezés, hogy Bécsben ő járhatott 1514 májusában.³⁵ Elképzelhető, hogy nem Budáról indult, hanem útközben kapott új instrukciókat. A császár kíséretében lévő követek – Wingfieldhez hasonló módon – az uralkodó előtt keltek útra Ennsbe és értek így Bécsbe.³⁶

Május 9-én Wingfield az általa meg nem nevezett magyar követtől a magyarok és a törökök között küszöbönálló háborúról kapott híreket: a török adót követel, a magyarok pedig török kézben lévő várakat vennének vissza, s e követeléseket egyikük sem fogja elfogadni.³⁷ A levelet író részéről megfogalmazott óvatos helyzetértékelés szerint a török „jobban szeretné” („they be at lovyng”), ha a háborút elkerülnék, és inkább megelekedne az adóval. Ugyanakkor azt nemcsak „szeretné”, de „el is várja”, sőt határozottan „kívánja”, s erre akarja bírni a magyarokat („byddyng”). Mindez azt sugallja, a megegyezésre nem sok esély van.

De mit tudhatott ez időben az angol követ a magyar–török viszonyról? X. Leó pápa már az 1513. évi keresztes hadjárat meghirdetésekor számított Angliára, több keresztes felhívást intézett VIII. Henrikhez.³⁸ Külön legátust is küldött e célból.³⁹ Wolsey előtérbe kerülésével a szigetország a korábbiaknál sokkal komolyabb figyelmet szentelt az oszmánok ellen folytatott küzdelemnek. A lordkancellár

32 C. Tóth 2015a. 55.

33 C. Tóth 2015a. 62–63.; Lakatos, 2015. 161. 25. jegyz.; Cuspinianus, 1909. 311.; Ankwicz-Kleehoven, 1959. 69–70.

34 Lakatos Bálint is utal arra, hogy Székelynek volt bizonytalan számú, csak általánosságban említett, több magyar követtársa. Lakatos, 2020. 330.

35 *Aulicus*, a királyi *aulicus*ok kapitánya 1499 és 1505 között, majd jajcai bán (és bizonyára pozsegai ispán). Péterfi 2015a. 141., 695. és 696. jegyz.; Péterfi, 2014. 129–130.; C. Tóth–Horváth–Neumann–Pálosfalvi, 2016. 142.; C. Tóth–Horváth–Neumann–Pálosfalvi–W. Kovács, 2017. 148. Királyi tanácsos: DL 94 744.; Lakatos, 2019. 610.

36 Április 7-én, majd 22–25-én Linzben, április 9. és 19. között Welsben; Ennsben április 28-tól május 1-ig, illetve május 6-án Bécsben. Kraus, 1899. 69–70.

37 „[...] here is an embassadour from Hungrye and oothir tydyngges here I nott [...] save that the Turke and they be at lovyng and byddyng [...] for the Turke saythe he wyll have thym to pay trybute [...] the Hungaroyes saye they wyll have certeyn castellys dely[ver]eth that the Turke hooldyth, so that it semith the contrarye to of [...] thyse demande [...] is lykker to brede warre thanne oothirwhyse”: Vit. B XVIII, fol. 82v; Lakatos közli, az átírásban apróbb változtatásokat eszközöltem: Lakatos, 2015. 183. 134. jegyz.

38 Nanni, 1992. I. nos. 233., 384., 408.; Hergenröther, 1884–1891. nr. 4924.

39 TNA SP 1/5, p. 37.; *LP Henry VIII*, 1/2. nr. 2288.; Nanni, 1992. I. nos. 34., 131. 364., Hergenröther, 1884–1891. nr. 6899.

közbenjárására X. Leó pápa még Bakóc Tamást is felkérte, hogy járjon közbe Anglia királyánál.⁴⁰ Wolsey tisztában volt a készülődő keresztes háború jelentőségével. Az angol diplomácia részletes híradásokat kapott a szerveződő hadjáratról: Silvestro de' Gigli, Worcester püspöke (1498–1521) már igen korán hírt adott a „magyarországi expedícióról” Rómából az angol királynak és Wolsey-nak.⁴¹ Londonban április végén úgy tudta a velencei Lorenzo Pasqualigo, hogy a magyarok háborúra készülnek a török ellen.⁴² Az angol külpolitika így közvetlen információkkal rendelkezett, s érdeke volt, hogy a szerte Európában dolgozó követeit ellássa ezekkel, ezért Wingfieldet e tárgyban semmi sem érthette túlságosan váratlanul.

Westminsterben jól ismerhették II. Ulászló és a Porta viszonyát. Az 1512-ben trónra lépő I. Szelim szultánnak a szokásjog értelmében a Magyar Királysággal új békét kellett kötnie,⁴³ ám a Szreberniki bánság várait, Szreberniket, Szokolt és Tessányt az új padisah 1512 őszén elfoglaltatta.⁴⁴ És bár a magyar vezetés támadó hadjáratot is tervbe vett, Szapolyai János Szendrőnél, Beriszló Péter pedig Dubicánál megütközött a törökkel, a magyar király ugyanezen idő alatt béketárgyalásokba kezdett:⁴⁵ a magyarok – Cobor Márton kamarás augusztusi–szeptemberi missziója során – visszakövetelték a korábban elfoglalt várakat.⁴⁶ Ennek következtében 1513 szeptemberében egyelőre csak egy négy hónapos fegyverszünetet kötöttek a felek. A szultán ragaszkodott ahhoz, hogy a többi fejedelmet ne vegyék be a békébe.⁴⁷ Az 1513 októberében kiküldött Béla Barnabás szörényi bánt válasz nélkül tartóztatták fel.⁴⁸ A szultán 1514. január 8-i, II. Ulászlónak küldött levelében úgy fogalmazott: a békét mindenkinek külön kell kérnie tőle, s ő dönti el, megadja-e, s ha igen, kinek. Magyarországon 1513 decemberétől újra hadiállapot lépett életbe.⁴⁹ 1514 januárjában Temesvárnál álltak a király erői, és Szapolyai, illetve más urak és megyék csapatai pedig Zentánál.⁵⁰ Szrebernik elveszte érdekelhette a „távoli” Anglia kancellárját is. Immár nem csupán határ menti portyákról volt szó, a több fronton és egy időben végrehajtott becsapások más minőséget képviseltek: Pét mezővárost felégették, Szabácsot komolyan fenyegették. A Temesköz nem bírt volna el egy nagyobb betörést, a török portyázók az ott fekvő Cserit elpusztították. Nándorfehérvár őrségének és felszereltségének hiányosságáról maga a kapitánya panaszkodott. Hosszú évtizedek óta megbomlott a *status quo*, jóllehet a boszniai és a

40 1514. szeptember 7.: Hergenröther, 1884–1891. nr. 11474.; Nanni, 1992. I. nr. 499.

41 1514. [március 11. után]: *LP Henry VIII*, II/1. nr. 2928.

42 Sanuto, XVIII. 197–198.; *LP Henry VIII*, II/1. nr. 2852.

43 Fodor-Dávid, 1994. 207.; Legújabban: Fodor-Dávid, 2019. 51–104.

44 Mikó, 2020. 585.

45 Pálosfalvi, 2018. 343.; Mikó, 2020. 585.; Varga, 2015. 224.

46 Fodor-Dávid, 1994. 204., 206., 210–216.; Neumann, 2015a. 116.; Mikó, 2020. 606.; Lakatos, 2019. 614.; Lakatos, 2020. 328.

47 Fodor-Dávid, 1994. 212. és 3. mell.

48 Lakatos, 2020. 329–330.; Fodor-Dávid, 2019. 90–92.

49 Neumann, 2015a. 113.; Fodor-Dávid, 1994. 207., 210.; Fodor-Dávid, 2019. 101–104.

50 Mikó, 2020. 594., 607.

szerepművei végei erősségeinek nagyobb része magyar kézen maradt.⁵¹ Wolsey képes volt ebből „olvasni”: Szelimmal új korszak köszöntött a Török Birodalomra.

Az angol kancellária tudott a magyar-oszmán tárgyalásokról. Ezt ugyan csak egy másolatban fennmaradt, későbbi, II. Ulászló által Bakóc Tamásnak küldött, 1515. november 24-én kelt levél alapján tehetjük fel. Ebből értesülünk Bélai drinápolyi tárgyalásairól.⁵² Bélai a szultán mellett a nagyvezírral („Hercegovicz”)⁵³ is tárgyalt. A törökök 1514 februárjában Knin ellen intéztek támadást,⁵⁴ egy másik seregük óriási pusztítást okozva 7000 embert rabolt el.⁵⁵ 1513 nyara óta a végvári katonaság és a bandériumok hadi készültségben álltak a teljes határszakaszon.⁵⁶ Rendkívüli adót is kivetettek.⁵⁷ Knin a „védőpajzsak” a Nyugathoz igen közeli részén helyezkedett el, kulcsfontosságú utakat őrzött. Szelim 1514 januárjában maga is követet küldött Budára.⁵⁸ Eközben még tovább romlottak a kapcsolatok, mivel a szultán követét 1514 februárjában visszatartották Budán. Ezeket a híreket értékelte úgy április 13-án Budáról Csehországba érkezve Ladislav ze Šternberka cseh kancellár (1510–1521), hogy „nincs béke a törökkel”,⁵⁹ május 9-én Wingfield pedig úgy, hogy „háború lesz a törökkel”. A cseh kancellár néhány nappal korábban, Budán tudta meg, hogy a törökök már teljesen elpusztították az országot, s készen állnak egy újabb támadásra.⁶⁰ Ha Csehországba eljuthatott a hír április derekára, Bécsben is értesülhettek a török helyzettel kapcsolatos fejleményekről. Erre, vagyis a magyar-török tárgyalások egyik kritikus pontjára, a boszniai erősségekre utal Wingfield azon kijelentése, miszerint „a magyarok török kézben lévő várakat vennének vissza”. Ezzel már a hihetetlen ambíciókkal bíró új angol bíborosnak is számolnia kellett.

Időközben a szultán elállt a komolyabb magyarországi hadjárattól. Április 19-én megkezdte seregei átszállítását Kis-Azsiába, hogy Szafi ad-Dín („Szafavida”, a nyugati forrásokban a „Sophi/Sofi”), más néven I. Iszmáíl perzsa sah (1501–1524) ellen vonuljon, mert egyik unokaöccse ott talált menedéket.⁶¹ Az angol diplomácia a perzsi eseményekkel is tisztában volt.⁶² Ismert volt számukra, hogy a szultánnak megfelel ez a köztes „fegyverszüneti” állapot, mivel az nem egykönnyen bírt el a sahkal. Éppen ezért írhatta Wingfield május 9-én, amikor Szelim már hetek óta Anatóliába tartott, hogy a török „jobban szeretné”, ha úgy alakulna, hogy nem lesz háború. Nemcsak hogy nem tudta a padisah térdre kényszeríteni a sahot, hanem

51 Mikó, 2020. 603., 609.

52 Buda, TNA SP 1/11, pp. 192–193.; *LP Henry VIII*, II/1. nr. 1194.

53 Herszeczáde Ahmed pasa nagyvezír „hercegovinai” volt: Stjepan Vukčić-Kosačának, Szent Száva hercegének volt a fia, azaz „a herceg fia” („Hercegovic”, „Hersekli”, „Herszeczáde”). Dávid–Lakatos, 2020. 66. 1510 nyarán nyerte el negyedszer a nagyvezíri méltóságot, majd Szelim udvarában is megőrizte vezető helyét. Pálosfalvi, 2016. 123.

54 Fodor–Dávid, 1994. 213.; Fodor–Dávid, 2019. 81.; Varga, 2015. 223.

55 Barta–Fekete Nagy, 1973. 31.; C. Tóth, 2015a. 57., 60.

56 Neumann, 2015a. 112.; Fodor–Dávid, 1994. 211–212.

57 C. Tóth 2015a. 34.; Neumann, 2015a. 113–114.; Mikó, 2020. 607.

58 C. Tóth 2015a. 54.; Fodor–Dávid, 1994. 211–212.; Mikó, 2020. 608.

59 Lakatos, 2015. 156.

60 C. Tóth 2015a. 60.; Fodor–Dávid, 1994. 213.; Barta–Fekete Nagy, 1973. 31.

61 Fodor–Dávid, 1994. 214–215.; Fodor–Dávid, 2019. 83.; C. Tóth 2015a. 56.

62 Például TNA SP1/9, p. 218.; *LP Henry VIII*, I/2. nr. 3557.; Vit. B III, fol. 109r; *LP Henry VIII*, II/1. nr. 20.

amaz még képes volt az egyiptomi mamelukokat és az oszmánellenes szíriai lázadókat is maga mellé állítani.⁶³ (Szelim csak 1514. augusztus 23-án arat győzelmet a csaldiráni csatában.)

Budán 1514 májusában újra tárgyaltak a Magyarországon veszteglő csauszszal, és megegyeztek vele egy hároméves fegyverszünetben. A magyar vezetés végül elfogadta Szelim ajánlatát, és nem ragaszkodott ahhoz, hogy más hatalmakat is a békébe foglaljanak. Jól tudták mindazonáltal, hogy a békeszerződés akkor lép csak életbe, ha a szultán is ratifikálja. Feltehetjük, „hivatalos” békét nem kötöttek, és bár a fegyverszünetet kihirdették, s lehet, hogy az Anatólia felé haladó Szelim hírt is kapott róla, és hallgatólagosan el is fogadta, de teljes, kétoldalú ratifikáció nem történt.⁶⁴ Elképzelhető, hogy ezt kihasználva a magyar politikai vezetés még többet akart kicsikarni, és a perzsi lekötöttség adta új esélyből fegyvert kovácsolva új akciókba kezdett, úgy vélekedve, amíg a szultánhoz elér a szerződés, addig lesz idő annak számukra kedvező „kozmetikázására”. Ha a keresztességek megindulnak, sikereket érhetnek el még azelőtt, hogy a békeszerződés megérkezik Szelimhez.⁶⁵

1514 májusában Szapolyai János egy bulgáriai hadjáratra vonult.⁶⁶ A keresztességek gyülekezése zajlott, a „főszereg” május 9–10. körül el is indult Pestről. Van olyan elképzelés, hogy egy újabb irányban is támadó hadjáratot terveztek és Nándorfehérvár előterét akarták megtámadni.⁶⁷ Ezzel összhangban írhatta május 9-én Wingfield, hogy török háború lesz, miután arról is tudomása lehetett, hogy az oszmánok a sah ellen indulnak a perzsi határra. Az sem zárható ki, hogy a keresztességek hadjáratát a végvárak korábbi állapotának helyreállítása céljából akarták megindítani.⁶⁸ Május elejére a hadigépezet beindult: a határparancsnokok készültek a védekezésre.⁶⁹ Ezt is érthette úgy Wingfield, hogy háború lesz. Vagyis akár azért, mert a keresztességek hadjáratra indul, de akár amiatt is, mivel arról volt információja, hogy a jelentős értékű várak visszaszerzésére az ország hadereje is hadba száll, került papírra a háborúval kapcsolatos megállapítása. Tehát nem lehetünk biztosak abban, hogy az angol követ írása a Dózsa-féle mozgalomra vonatkozott.

Mit tudhatott az angol követ a készülődő keresztességek hadjáratról május 9-én? Ismeretes, hogy május 8-án Ladislav ze Šternberka cseh kancellár már látta a Pest alatti táborot,⁷⁰ s nem sokkal később ennek a híre Prágáig juthatott. Május 9-én már akár Bécsben is lehetett erről tudomása Wingfieldnek, hiszen első kézből szerezhetett információkat – magától Magyarország követétől. Elképzelhető, hogy Kövendi Székely Miklós mindvégig – 1514 májusában és júniusában – Ausztriában maradt. 1514. június közepén Habsburg Mária főhercegnő Németalföldről Bécsbe uta-

63 Vit. B III, fol. 74r–v; *LP Henry VIII*, II/1. nr. 2362.

64 Nem tudjuk, a szultán mennyire tekintette ezt valóban hivatalosnak. Fodor-Dávid, 1994. 215., 219.; Papp Sándor is úgy vélekedett, hogy 1513-ban valószínűleg nem volt békekötés. Papp, 2016. 233–235.; Papp, 2018. 90.; Teiszler, 2018. 105. 58. jegyz.

65 Neumann, 2015a. 117.; C. Tóth 2015a. 72.

66 Neumann, 2015a. 110–111.

67 Neumann, 2015a. 115., 117.; C. Tóth, 2015b. 82.

68 C. Tóth 2015a. 72.; Neumann, 2015a. 115.

69 C. Tóth 2015a. 71.

70 Lakatos, 2015. 160., 183.

zott,⁷¹ ahová június második hetében érkezett meg.⁷² Itt egy magyar és cseh előkelőkből álló küldöttség – közöttük Kövendi Székellyel – üdvözölte, feltehetően június 18/19. és 25. között.⁷³ A magyar király megbízottai a házasságkötésről tárgyaltak. A Bécsben tartózkodó követségek I. Miksával is akartak értekezni, de mivel a császár mindenkit hátrahagyva május 11-én távozott Bécsből,⁷⁴ ez kútba esett. Egyre csak várták, mikor tér vissza. A delegációk azt is remélték, hogy a parasztfelkelés ügyében is lesz alkalmuk beszélni az uralkodóval, mivel egyre több, aggodalomra okot adó hír érkezett Magyarországról.⁷⁵ Margit főhercegnő egy 1514. évi keltezetlen levélfogalmazványa szerint azt kívánta kieszközölni atyjától, hogy a Máriát kísérő követségének egyik tagja tovább utazhasson Budára, Lajos herceghez. A kiszemelt illető végül nem kelhetett útra, mert időközben kitört a keresztetek lázadása.⁷⁶

I. Miksa tervei között szerepelt az is, hogy az európai politikai helyzetnek és esetleg a tervezett házasság ügyének megvitatása céljából maga tesz látogatást Margit főhercegnő, németalföldi helytartó udvarában. Az ausztriai angol követ fivére, Sir Richard Wingfield és követtársa, Tommaso Spinelli viszont felhívták a főhercegnő figyelmét arra, hogy a császár nem tud Németalföldre látogatni, mivel „a magyarországi ügy” köti le.⁷⁷ Nyilván a Wingfield testvérek között is lehetett kommunikáció, nem kizárt, hogy Ausztriából éppen Robert értesítette erről fivérért. Margit azonban feltehetően nem a parasztfelkelésre utalt azzal, hogy „besynesse in Hungrye”, hiszen ez a híradás még csak április elején (9-én) kelt Mechelenben, amikor a németalföldi kormányzó még nem értesülhetett a magyarországi események „elfajulásáról”. Margit a császár magyarázatát a közöttük tervezett találkozó elhalasztásáról „álságosnak”, „mesterkéltnek” („feygned”) érezte.⁷⁸ Mire vonatkozhatott akkor az, hogy „a magyar ügy”? Arról lehet szó, hogy a császár már a tervezett házasság miatt nem kívánt Mechelenbe látogatni, megelégedett azzal, ha útnak indítják Mária hercegnőt. Eldöntöttnek gondolta az ügyet, miközben Margit még úgy is vélhette, hogy nem kizárólag a Jagellókkal köttethet meg a frigy. De nemcsak erről, hanem egyéb, teljesen más ügyről is kívánhatott apjával tárgyalni. (A Habsburg-ház tekintélyes nagyszőnye, a politikában is markáns szerepet játszó főhercegnő fontosabbnak tartotta, hogy I. Miksa a nyugati ügyekre figyeljen, mivel féltő volt, hogy a leendő I. Ferenc Aragóniai Ferdinándot maga mellé állítva ráteszi a kezét Milánóra. Ebből a szempontból a hercegnőnek másodlagos volt, hogy a még

71 Elindul: *LP Henry VIII*, II/1. nr. 2849.

72 Lakatos, 2015. 189.

73 Bécsben június 17-én még nem tudták, hogy megérkezik-e a magyar-cseh küldöttség. De egy június 22-i értesülés szerint addigra már találkoztak is. Lakatos, 2016. 282. Kövendi Székely Miklós követsége 1514. június 12. és ugyanazon év augusztusa közé keltezhető, Bécsben július 14-ig tartózkodott. Lakatos, 2020. 330.

74 Kraus, 1899. 70.

75 Lakatos, 2015. 190. 163. jegyz.

76 Lakatos, 2016. 281.

77 „[...] she sayde, that thexcuse made by themperour [...] meeting at the tyme presigned by reason of t[he ...] besynesse in Hungrye”: Galba B III, fol. 203r–210v, itt 203v; *LP Henry VIII*, I/2. nr. 2797.; Lakatos, 2015. 190. 167. jegyz.

78 Galba B III, fol. 203v. Közli: Lakatos, 2015. 190. 167. jegyz.

mindig igen fiatal Mária jegyességéről mikor tárgyalnak a Jagellókkal. Németalföldről nézve a Valois-kkal való konfliktushoz képest pár hónap halasztást igazán szenvedhetett a menyegző kérdése.)

A császár viszont ebben az időben az ifjú jegyesek ügyével és a Jagellókkal való tárgyalásokkal volt elfoglalva. Lakatos Bálint is közöl egy év eleji német forrást, amelyben egy olyan tervet említenek, „hogy a magyar király és a trónörökös a határ túloldalára, Pozsonyba jönnek, ha a császár Bécsben lesz”.⁷⁹ Tehát a „magyar ügy” 1514 késő tavaszán, de Bécsben még júniusban is – legalábbis a külföldi diplomata- ták szóhasználatában – a császári udvart ekkor leginkább foglalkoztató kettős házasság terve volt, bármilyen csábító is azt gondolni, hogy a magyar zavargások híre már igen korán eljuthatott nyugatra. Mi több, ezt „az ügyet” maga II. Ulászló is fontosnak ítéelhette, még akkor is, amikor – május végén, június elején – útnak indította a követségét Bécsbe, jöllehet már májusban egyre aggasztóbb lett a helyzet a keresztetek pesti táborában.

A szakirodalomban megjelent, hogy Wingfieldnek a május 9. és 26. közötti időszakból nem maradt fenn jelentése.⁸⁰ Felteszem, itt úgy kell érteni a szerző fogalmazását, hogy érdemi, azaz a parasztháborúval vagy Magyarországgal kapcsolatos beszámolót nem ismerünk, mert ettől eltekintve Wingfieldtől maradtak fenn levelek azon napokból is. Május 18-i jelentésében Bécsből jelenti, hogy a császár nyolc napja indult el Graz felé. Értesülései szerint I. Miksa meghagyta az udvarában időző követeknek, hogy maradjanak Bécsben, amíg a tanács nem követi őt. Szót ejt arról is, hogy a császár levelet küldött Németalföldre, leányának, Margitnak, és az angol királyhoz is indított egy újabb követséget a franciákkal szembeni szövetség ügyében. Az efféle összefogás támogatására maga a pápa is hajlana.⁸¹ Wingfield május 20-án szintén küldött híradást Bécsből:⁸² ebben arról számol be, hogy milyen jó véleményrel van a császár Anglia uralkodójáról. A követ abbéli terveiről is tájékoztatta a címzettjét, hogy a levél megírását követő napon I. Miksa után indul.

A császár május 11-ét követően 20-án már Grazban volt (egészen június 1-jéig).⁸³ A Tudorok követe május 20. után valóban I. Miksa után eredt.⁸⁴ Május 26-án írt Grazból: az uralkodó ugyan rögvést fogadta,⁸⁵ de úgy tűnik, mindent nem sikerült megvitatniuk. Újra csak „üldözi” I. Miksát, aki „kivonult a városból három holland mérőföldnyire”. Mivel viszont még mindig nem tért vissza, továbbá a tanácsáról és a többi, vele lévő követről sincs híre, s nem akar lemaradni semmiről, ezért ő maga is kilovagol, mert nem lehet tudni, az uralkodó visszajön-e. (Ezek szerint a tanács és a követek nem maradtak hátra Bécsben, ahogy Wingfield a korábbi levelében jelezte, s ahogy a császár eredetileg kívánta.) Hat holland mérőföldnyire⁸⁶ kö-

79 Lakatos, 2015. 190. 163. jegyz.

80 Lakatos, 2015. 185. 141. jegyz.

81 TNA SP 1/8, pp. 101–102.; *LP Henry VIII*, 1/2. nr. 2915.

82 Vit. B XVIII, fol. 83r–84r; *LP Henry VIII*, 1/2. nr. 2925.

83 Május 20–22-én, 25–26-án, 28–31-én és június 1-jén Grazban. Kraus, 1899. 70.

84 Wingfield, 1925. 48.

85 Lakatos, 2015. 185.

86 A „holland mérőföld” (*mijl*) itt nem hossz mértéket jelent, hanem a korabeli szóhasználatban egyórányi járást, azaz körülbelül 5 kilométert, azaz I. Miksa 15, Wingfield pedig 30 kilométerre közelíthette meg a határt.

zelítette meg Magyarországot, s úgy látja, akár könnyen oda is mehetne öt óra alatt, de nem teszi, mert hírei vannak, hogy „ott a török az úr”.⁸⁷ Első hallásra azt gondoljuk, nyilván a magyar parasztfelkelésről kaphattak híreket, ami a császár terveit is felboríthatta.

Mit tudhatott az angol követ a készülő kereszties háborúról május 26-án? Hogyan érthette, hogy „a török az úr” az országban? Wingfieldnek május 20-án Bécsben vagy 26-án Grazban már bizonyára tudomása volt arról, hogy május 15-én Bakóc leállította a kereszties had szervezését, s talán arról is, hogy ennek a keresztiesek néhány nappal később – valószínűleg 18-án – nem engedelmeskedtek. Az már kérdéses, hogy Grazba is eljutott-e annak a híre, hogy a keresztiesek nemesekre támadtak.⁸⁸ Korábban a szakirodalom ezt Várad mellé lokalizálta és május 22-re datálta, de az újabb kutatások szerint az erről hírt adó augsburgi röplap értesüléseit nem május 25-én, hanem egy héttel korábban, május 17-én, esetleg 18-án vetették papírra Budán. Lehetséges, hogy ez a hír a Nagytúr mezőváros körüli atrocitásokra utal, amelyek talán május 15-én történtek. A május 25–26-án érkezett tudósítást vélhetően Bécsben még azon melegében lemásolták.⁸⁹ Azt is a fenti tudósítás adja hírül, hogy Bornemissza János nem tudja felszámolni a pesti tábor.⁹⁰ Grazban azonban az angol követ a röplap útján nem értesülhetett minderről, igaz, más csatornákon talán igen, ezekről azonban nem tudunk.

Az események elfajulásáról maga a császár akár már május 26-án értesülhetett, Wingfield pedig aznap még nem. I. Miksa ezért is indulhatott meg a magyar határ felé, ahová Wingfield követte, még úgy is, hogy nem voltak biztos információi. Azt híven, hogy a törökökkel harcolnak a magyarok, ezért írhatta, hogy tart az utazástól, pedig „könnyen bejuthatott volna Magyarországra”, mert ott mindenki a „törökkel” van elfoglalva. (Felmerül a szakirodalomban, hogy Wingfield kérte VIII. Henriket, hogy engedélyezze számára az utat a magyar királyi udvarba, de a dokumentumok ezt nem látszanak alátámasztani.)⁹¹ Véleményem szerint arra még nem gondolt, hogy keresztiesek nemesekkel csaptak össze.⁹² Wingfield a kereszties lázadás hírérol hallhatott valamit, de nem érthette azt teljesen, s így kapcsolhatta azokat számára logikus módon a korábban már jelentett törökellenes kereszties vállalkozáshoz. Ráadásul május végén maga is a császárt „hajkurászta”, s még Grazot is elhagyhatta pár napra, így nem vagy csak később értesülhetett a Bécsbe érkező

87 „[...] themporer [...] rood III Dwche myle ouyht [of here? ...] whethir he shall retowrne hethir agay[n ...] is nott certeynly knowin for his councell, which he is nott yit comyn, nor any of the othyr embassadou[rs...] ys but VI Dwche myle owyght of Hungrye and in five [hours?] maye ride at his ease to there as the Turke is lord”. Vit. B XVIII, fol. 85r–88r, itt 88r; *LP Henry VIII*, 1/2. nr. 2945. Közli Lakatos apróbb eltérésekkel az átírásban. Felhívja a figyelmet, hogy a szöveg hiányai miatt nem egyértelmű, hogy Wingfieldről vagy a Grazból időlegesen eltávozó császárról van szó: Lakatos, 2015. 185. 140. jegyz.

88 Barta–Fekete Nagy, 1973. 87.

89 G. szöveg: Borsa, 1997. 339–340.; Neumann, 2015a. 129–130.; C. Tóth 2015b. 88.; Lakatos, 2015. 178., 184.

90 Lakatos, 2015. 184.

91 Botlik, 2013a. 16.

92 Lakatos, 2015. 185.

legfrissebb újságokról. Az apátfalvi-nagylaki csata (május 23–24.) híre nem juthatott el május 26-ra Grazba.

Kérdés, hogy hová mehetett a császár Grazból a levél keltét, május 26-át megelőzően, mit csinálhatott, amikor ő maga és nyomában az angol követ is megközelítették a Magyar Királyság határát. Hol érhettek a magyar határ közelébe? Az pedig még érdekesebb, miért keltek útra? Azért, hogy friss híreket szerezzenek? Maga I. Miksa május 23-án Leibnitzben, majd 24-én Wildonban tartózkodott. Május 25-én és 26-án visszatért Grazba, majd másnap újra Wildonba ment.⁹³ Wildon éppen az ellenkező irányban van, észak felé, tehát a határhoz legközelebb Leibnitzben lehetett. Elképzelhető, hogy a Mura völgyében vezető úton Regede (Radkersburg) felé ment, Muraszombat irányába vagy pedig észak felé kanyarodott el a határ mentén Felsőlendvának. Wingfield pedig követte. Ez belefér egy egynapi lovaglásba (Leibnitztől ezen az úton a határ körülbelül 40–43 km). Valóban, Grazból a leggyorsabban így juthattak a magyar határhoz, az északabbra, Szentgotthárd felé vezető vagy az onnan Felsőlendva és Dobra felé leágazó út hosszabb. Grazból, ha hírekhez akart jutni az ember Magyarországról, akkor a Muraszombat–Regede–Marburg közötti utak csomópontjain sokkal inkább megtehetette, mint a Dobrától északra vezető határ mentén, ahol nem is nagyon voltak nagyobb forgalmú átkelőhelyek.⁹⁴ Itt szerezhettek esetleg új értesüléseket, akár előbb is, mint Grazban.

Ezután azonban a császár nem ment tovább a magyar határ felé, hanem Cilli irányába, majd Krajnába, Laibachba tartott.⁹⁵ Ha I. Miksa eleve ide, Krajnába akart volna menni, akkor nyilván nem tesz kitérőt Grazból a magyar határ felé. Okkal ment előbb keletre, északkeletre a Mura völgyében. Az bizonyos, hogy hiába várták a követek a jegyességi találkozóra a június 19-ét követő héten, I. Miksa nem tett egy lépést sem Bécs felé.⁹⁶ Eleve Krajna irányába indult. Lehetséges, a magyar hírek még nem voltak olyan súlyúak, hogy ne folytatta volna útját délnek. Krajnai útjának észszerű oka volt, amelyet Jean Hannart, Margit főhercegnő egyik, Máriát Bécsbe kísérő követe közöl egyik jelentésében: I. Miksa Laibachba távozott, hogy a velenceiek által ostromolt Marano felmentésére gyűjtsön hadat.⁹⁷ Maga Wingfield is megjegyzi még májusban, hogy a császár Stájerországon és Karintián keresztül Itáliába készül, de ő – akkor még – úgy tudja, útja Treviso tervezett ostromával áll összefüggésben.⁹⁸

Hiába adhattak akár a magyarországi hírek aggodalomra okot, a császár még nem ítélte olyan sürgetőnek a helyzetet, hogy ne menjen Laibachba. Annak azonban bizonyosan oka volt, hogy az eredeti tervet sutba dobva ne térjen vissza Habsburg Máriához és az őt váró díszes társasághoz Bécsbe, miközben fontosnak

93 Kraus, 1899. 70.

94 Pettau fontos volt a magyar–itáliai kereskedelemben. Pickl, 1970. 433–435. Lásd még: Pickl, 1971. 87–109.; Pickl, 1984. 57–70.

95 Május 27-én Wildonban, 28–31. között és június 1-jén Grazban, 2-án Leibnitzben, majd június 6-án, 12–13-án, 15–17-én Cilliben, utána 18–19-én Krainburgban és 20-án Laibachban. Kraus, 1899. 70.

96 Június 22–23-án Cilliben, majd csak július 1-jére tér vissza Grazba: uo.

97 I. Miksa csapatai 1513 végén foglalták el Maranót Velencétől, de utóbb a Köztársaság visszavette Friault, 1514. május–június folyamán pedig ostrom alá vette a várost. Lakatos, 2016. 282. 28. jegyz.

98 Vit. B XVIII, fol. 82r; *LP Henry VIII*, 1/2. nr. 2889.

tartotta a Jagelló-követekkel való tárgyalást. Nem elképzelhetetlen, hogy Wingfield-hez hasonlóan a Bécsben várakozók, Kövendi Székely, Habsburg Margit követei, Hannart is a császár után eredtek és Grazig meg sem álltak. II. Ulászló a zavaros helyzet miatt talán még inkább szeretne volna fenntartani a kapcsolatot a császárral. Úgy tűnik, a jegyességi találkozóra kiküldött követség nem tért haza, hanem Kövendi Székely Miklós vezetésével a császár nyomába eredt, és csatlakozott is az uralkodó kíséretéhez.⁹⁹

A császárt azonban ekkor igazán az itáliai helyzet alakulása, a Velencével 1513 novembere óta folyó fegyverszüneti tárgyalások és a Friaulban folyó csatározások érdekelték. I. Miksa Velence magatartásáról akart meggyőződni, s ezért térhetett ki a Velencébe vezető út mentén fekvő krajnai városokba. Itt, a Velencébe vezető úton haladtak a Köztársaság hírcsatornái is. Magyarország velencei követe, Csulai Mór Fülöp is így szerezhetett tudomást az otthoni helyzetről július 5-re.¹⁰⁰ Úgy látom, Marano ostromán kívül az odautazás mellett még nagyobb súllyal eshetett latba az a félelem, miszerint a Köztársaság a franciákkal szövetkezve máris hadba lép és Milánó megszerzésében segédkezik a trónra készülő, a beteg XII. Lajos helyett egyre nagyobb befolyást szerző Angoulême grófjának, a leendő francia királynak, I. Ferencnek. 1514 májusában a német-római császárt még a törökök esetleges krajnai betörése is foglalkoztathatta:¹⁰¹ május 31-én I. Miksa utasította a krajnai főhadparancsnokot, hogy készüljenek fel a védekezésre. A riadalom forrása Berisló Péter dalmát-horvát-szlavón bán volt, akitől olyan értesülések érkeztek, hogy a törökök horvát területekre akarnak támadni. Abban az esetben, amennyiben szükséges, a császár meghagyta, hogy segítsék ki a bánt is.¹⁰² Elképzelhető, hogy a kitérő során a császár éppen Berislótól vagy a határon őrködő krajnai-stájerországi erőtől várt további híreket.¹⁰³

De vajon Wingfield találkozhatott-e Hannarttal? Annyit láthatunk, hogy az angol követ nem ismerte a flamand követ által Margit főhercegnőnek június 17-én küldött értesüléseit. Hannart egy május vége és június 17. közé datálható híradást is mellékel leveléhez.¹⁰⁴ A tudósítás már május 28., a csanádi püspök nagylaki kivégzése után keletkezhetett.¹⁰⁵

Kétségtelen, júniusra a diplomáciai csatornákon túlmenően is számos információ jutott el nyugatra a magyarországi zavargásokról. Lakatos vizsgálta meg, hogy a rölapok, újságlapok hogyan, milyen gyorsan reagáltak az eseményekre. Az első hírek június 4-re már Augsburgba is megérkeztek.¹⁰⁶ Mivel a rölapok gyor-

99 Lakatos, 2015. 196.

100 Wenzel, 1877. 257. Móré: királyi titkár, velencei küldetésekben tapasztalt diplomata. Bácsi, majd egri prépost, esztergomi kanonok. Fedeles, 2007. 35–84.

101 Lakatos, 2015. 161. 26. jegyz.

102 Nem lehetett alaptalan az aggodalom, mert utóbb, októberben a velencei követjelentések szerint Likában és Krbavában a törökök ismét komoly pusztítást okoztak, több ezer embert raboltak el. Varga, 2015. 226.

103 Berisló ugyanis május 20. után négy hónapra „eltűnik” a forrásokból. Feltehetően Horvátország védelmében ügködött. Varga, 2015. 225. Vele is kapcsolatba léphetett a krajnai Habsburg-erő.

104 Lakatos, 2016. 278., 283.

105 1514. június eleje [május 31. – június 17. között]: Lakatos, 2016. 287., 299–300.

106 G. szöveg: Bors, 1991–1993. 339–340.

sabban terjeszthették a híreket a diplomáciai futároknál, ezért a követeknek ezekből is kellett tájékozódniuk. Május legvégén az addigi események még a szomszédos Ausztriában sem voltak ismertek, bár a feszültségekről és a nyugtalanságról már lehetett hallani.¹⁰⁷

A császár „üldözését” követően Wingfield majdnem két hónapig – furcsa módon – kevésbé aktív. Május 26. után az első valóban informatív levelét július 17-én küldte.¹⁰⁸ Utalt rá, hogy írt leveleket, de azok – egy július 15-i keltezésű darab kivonatan kívül – nem maradtak fenn, vagy lappanganak.¹⁰⁹ A „kakukktójást” a British Library Cotton Gyűjteményének modern segédlete – az eredeti, 1802-ben megjelent katalógussal ellentétben¹¹⁰ – 1513-ra datálja,¹¹¹ azonosítva a szerzőt Richard Foxe-szal, aki Winchester püspöke (1501–1528), valamint egy igen befolyásos tisztség viselője, a titkos pecsét őrzője (*Lord Keeper of the Privy Seal*, 1487–1516) volt. A pecsétőr feltehetően római ágensén keresztül juttathatta el a levelet királynak, benne Wingfield azon értesüléseivel, amelyeket maga Foxe a franciaellenes Habsburg-szövetség alakulásáról fontosnak tartott.

Ezen információkat azonban hiába keressük Wingfield május 26-i híradásában vagy a Foxe által kivonat formájában fenntartott, július 17-én kelt levelében. Egy másik, ugyancsak július 17-én írott levelében maga a követ úgy fogalmaz, hogy az előző hó 19. napja óta nem adott újabb hírt. E fenti két értesülés valóban 1513-ra tehető, ami szintúgy beleillik a Valois–Habsburg-ellenségeskedés kontextusába. Azt a Wingfield-levelet, amelyről Lakatos Bálint július 14-i dátummal szól, magunk nem találtuk.¹¹² És bár rendelkezésünkre áll további két kivonat, amelyeket egyaránt Foxe püspök levelei foglalnak magukban, azok nagy valószínűséggel 1513. július 15-én és 17-én keltek. Ezt a keltezést támogatja az is, hogy 1513. július 10-én Wingfield valóban ír a császár udvarából – akkor éppen Koblenzből – az angolok által a franciák ellen finanszírozott svájci hadjárat ügyében.¹¹³ Ezután 1513. július 17-én Wormsból küld levelet a királynak.¹¹⁴ Nem sokkal korábban, június 16-án köttetik meg egy Tudor–Habsburg-megállapodás.¹¹⁵ Tehát a Winchester püspöke által közölt, július 15-i Wingfield-kivonatok jól beilleszthetők ide, a 1513. július 10. és 17. közé eső időablakba, a második pedig nyilván megegyezik Wingfield aznapi levelével. A *Letters and Papers* is 1513-ra teszi Foxe püspök kivonatának keltét. A lényeg, hogy az 1802. évi katalógus tévesen listázta Wingfield 1513. július 15-i és 17-i leveleit az 1514. év alatt. Wingfield nem járt 1514-ben Koblenzben. 1514-ben a valószínűleg Ausztriában és Stájerországban kellett lennie.

Wingfield Welsből 1514. július 17-én írott levelében számol be arról, hogy az előző hó 19-én írt ezt megelőzően levelet, amely viszont nem ismert. Július 17.

107 Lakatos, 2015. 185.

108 Wels: Vit. B XVIII, fol. 90r–91r; *LP Henry VIII*, I/2. nr. 3080.

109 Június 10-én érkezett egy levele Brüsszelbe: Galba B III, fol. 198r–v; *LP Henry VIII*, I/2. nr. 2985.

110 *Catalogue*, 1802. 414.

111 <http://searcharchives.bl.uk/>; <http://hviewer.bl.uk/> (letöltés: 2021. március 20.).

112 Lakatos, 2015. 195.

113 TNA SP I/4, pp. 101–103.; *LP Henry VIII*, II/1. nr. 2086.

114 Vit. B XVIII, fol. 47r–49v; *LP Henry VIII*, II/1. nr. 2010.

115 Június 16.: *LP Henry VIII*, II/1. nr. 2002.

előtt feltehetően a stájerországi Judenburgban tartózkodott, de nem tudjuk, mikortól.¹¹⁶ Lehetséges, a június 19-i levelet is onnan írta. Az eredeti terv az lehetett, hogy mennek tovább a hegyeken át északnyugatra (Gmunden és Wels irányába), de hosszabbra nyúlt a krajnai és dél-stájerországi kitérő. Wingfield „előre” mehetett ide, Judenburgba (Graz mellé) – vélhetően arra az esetre készülve, ha a császár megindulna Gmunden vagy Wels felé, ugyanis I. Miksa Krainburgban, Laibachban, Cilliben volt a hó második felében.¹¹⁷ (Wingfield feltehetően távozott Judenburgból, amikor a császár is elhagyta Stájerországot.) Az angol követnek az ezt megelőző hollétééről nem tudunk, de május 26-át követően talán a császárt követte végig Stájerországban és Krajnában. Július 17-én akkori helyzetével kapcsolatban panaszkolja, hogy állandóan úton van („contynualle journeying”), a császár nyomában jár, és a többi követtel együtt mennek utána Gmundenbe.

Wingfield 1514 júliusa és augusztusa folyamán – Gmundenben és Welsben – többször járt a császárnál. I. Miksa július 1-jén indult útnak, 4-én Leobent, majd Kalwangot, Gaishornt, Triebent, Ischl-t érintve érkezett meg Gmundenbe július 16-án, s ott augusztus 22-ig időzött. Augusztus végén pár napot Welsben töltött el (24–28.).¹¹⁸ Az angol követ július 17-i, Welsben kelt levelének tanúsága szerint találkozott Gmundenben egy magyar követtel: feltehetően Kövendi Székely Miklósról van szó. Az is lehetséges, Wingfield és Székely együtt utaztak vagy követték a császári kíséretet.¹¹⁹ Gmundenben jelen volt Matthäeus Lang von Wellenburg bíboros, gurki püspök (1505–1522), a császári diplomácia tekintélyes alakja, Lorenzo Campeggio pápai nuncius, továbbá aragón, lengyel, orosz követek, a Német Lovagrend megbízottai, valamint birodalmi hercegi és városi küldöttségek.¹²⁰

Június folyamán és július elején sokan értesülhettek az újabb magyarországi eseményekről. Lakatos Bálint részletesen beszámolt az újságlapok híradásainak terjedéséről Ausztriában és a Birodalom más területein. Annak a híre például, hogy Lőrinc pap seregei kifosztották Váradot, július 4-én már Prágába is eljutott, így arról minden bizonnyal legkésőbb a Graz és Gmunden közötti útszakaszon hallhattak.¹²¹ Az angol követ azonban jelentésében nem ad hírt ezen eseményekről. Úgy tűnik, fontosabbnak tartja, hogy a „3000 mérföldről érkező” lengyel és orosz követekről beszámoljon – az ő nézőpontjából valóban a gmundeni „nemzetközi” tárgyalások bírtak nagyobb jelentőséggel.¹²² Más forrásokból tudjuk, hogy a császár utazó udvarában szóba került a magyar követség részéről a magyarországi „tumultus” meg-

116 Wingfield, 1925. 49.

117 Cilliben tartózkodott június 6-án, 7–9-ig Krainburgban, 12-én és 13-án, illetve 19-én, majd 20-án Laibachba tért, onnan június 23–24-án Cillibe távozott, majd 29–30-án Leibnitzben tartózkodott, s július 1-jén újra Grazban találjuk. Kraus, 1899. 71.

118 Kraus, 1899. 71.

119 Wels: Vit. B XVIII, fol. 90r–91r; *LP Henry VIII*, I/2. nr. 3080. A szállása Welsben lehetett, onnan írt. A Traun völgyében haladó középkori úton körülbelül 40 kilométerre volt.

120 Vit. B XVIII, fol. 90r–v. Langra lásd: Sallaberger, 1997; 1514. júliusi és augusztusi tevékenységére: *uo.*, 119–123.

121 *Mon. rust.* nr. 108.

122 Wingfield, 1925. 49. A moszkvai követ érkezése Suriannak is fontos: Buda, június 17-i, 18-i és 22-i levele: Sanuto, XX. 365–366.; Wenzel, 1878. 19.

oldása. I. Miksa ígéretet tett a magyar király megsegítésére, de további tájékoztatást kért a helyzetről, egyrészt a magyar követ útján, másrészt pedig levélben, saját megbízottaitól.¹²³ Velencei jelentések szerint Budán már július 10. után tudtak arról, hogy a császár követeket küld Magyarországra,¹²⁴ de a követ(ek) és a levél (levelek) bizonyossággal csak július 24. előtt érkezhettek meg Gmundenből a Magyar Királyságba.¹²⁵

Wingfield augusztus elején is állandóan a császár nyomában volt, de nem kapott lehetőséget arra, hogy bizalmasan beszélhessen vele.¹²⁶ A nyilvános audien-
cia azért sem felelhetett meg a célnak, mert újabb, nagy súlyú híreket kaphatott a francia és svájci ügyekről. Augusztus 6-án a császár „bokros teendői” miatt még mindig nem beszélt Wingfielddel. Egy héttel később már a nyilvános audien-
cia is megtette. A Tudorok követét a császár és tanácsosai fogadták Gmundenben, s ő itt már kész volt nyíltan is közölni: Anglia nem megy bele a tervezett Habsburg-szövet-
ségbe, ha Franciaország békét köt Aragóniával. A tanácsosok felvetésére, miszerint ezen egyezséggel a franciák Velencével és a svájciakkal szövetkezve újra meg akar-
ják majd szerezni Milánót, s azután szembeszállnának a pápával is, az angol követ azt felelte: VIII. Henrik ezt mindenképpen meg akarja akadályozni, illetve kitart a császár mellett.¹²⁷ A Tudor-diplomácia szerint a „nagykoalícióba” nem lépnek be a svájciak. Wingfield már április elején részben azért tárgyalt Schiner bíborossal, hogy a svájciakat angol pénzen egy Franciaország- és – ha vonakodik csatlakozni – Aragónia-ellenes háborúba vonja be.¹²⁸

Ezúttal nem kerültek szóba a magyarországi ügyek, hiszen a Tudor Anglia számára a Valois-k elleni fellépés volt a létfontosságú. Egy datálatlan, feltehetően 1514. augusztus 16. előttre keltezhető, ismeretlen kéz által írott, de Tommaso Spinelli titkárának tulajdonított levél szerint Wingfield várta VIII. Henrik útmutatá-
sát a svájci és francia ügyekben. (Ezekben a napokban továbbított is egy I. Miksá-
tól származó levelet Anglia királyának.)¹²⁹ Formálódóban volt a francia–angol
közeledés – ez realizálódik Tudor Mária és XII. Lajos 1514 októberében megkötött

123 Lakatos, 2015. 196.

124 Wenzel, 1877. 261.; Lakatos, 2015. 196. 198. jegyz.

125 II. Ulászló Székely Miklósnak: Buda, 1514. július 24.: DL 94 792.; *Mon. rust.* nr. 142. Ezzel szemben csak augusztus 21-re érkezett híradás Estei Hippolit számára a zavargásokról: Archivio di Stato di Modena [a továbbiakban ASM], Ambasciatori b.4/14,1, Vestigia nr. 1815. vestigia.hu/kereses/nyomtat.php?a=1397026218 (letöltés: 2021. március 22.).

126 Wingfield július 16-tól augusztus 22-ig Gmundenben, július 24–29. között Welsben van. Szól egy levél-
ről, amelyet Grazból írt május 31-én (a császár is éppen ott tartózkodik: Kraus, 1899. 70.), és egy mási-
kat is említ, amit július 30-án küldött Gmundenből (ekkor is I. Miksával együtt van: Kraus, 1899. 71.):
1514. augusztus 6.: TNA SP 1/9, p. 44.; *LP Henry VIII*, 1/2. nr. 3126. Wingfield ír egyéb leveleket is,
amelyek közül egy augusztus 4-én érkezik Brüsszelbe: TNA SP 1/9. p. 42.; *LP Henry VIII*, II/1. nr. 3116.
Ezeknek a tartalma azonban nem ismert.

127 VIII. Henriknek: Gmunden, 1514. augusztus 6.: TNA SP 1/9, p. 44.; *LP Henry VIII*, 1/2. nr. 3126.; augusz-
tus 13.: Vit. B XVIII, fol. 92r–94v; *LP Henry VIII*, 1/2. nr. 3150.

128 Vit. B XVIII, fol. 80r–81v; *LP Henry VIII*, 1/2. nr. 2790.; A svájciak bevonásáról tárgyalt. Vit. B XVIII,
fol. 78r–79r; *LP Henry VIII*, 1/2. nr. 2755.; Undreiner, 1932. 95.; Gwyn, 1990. 63.

129 Brüsszel, 1514. augusztus 15.: Galba B III 199r–v; *LP Henry VIII*, II/1. nr. 3153.

frigyében¹³⁰ –, de a svájciakhoz küldött angol követek mindezek ellenére továbbra is tárgyaltak a kantonokkal az esetleges hadba lépésről Franciaország ellen.¹³¹ Néhány nappal később Wingfield valóban kap hírt, s rögvest útra is kel nyugat felé. Mindezek tükrében természetes, hogy nem tartotta elengedhetetlenül fontosnak, hogy beszámoljon a magyarországi zűrzavarról, még akkor sem, ha időközben újabb hírekről is értesült.

Robert Wingfield következő, augusztus 18-i, „Fückelburgból” (Vöcklabruck, Osztrák Főhercegség) írott levele számol be a parasztháború végső eseményeiről.¹³² Aznap kelt útra Gmundenből Innsbruckba, hogy a már jó ideje ott tartózkodó, a császárra váró pápai és aragón követtel tárgyaljon. Augusztus elején még I. Miksa terveiben is ez szerepelt, de csupán Gurk püspöke utazott el és ült tárgyalóasztalhoz a küldöttségekkel augusztus 2-án.¹³³ A császárt köszvény gyötörte, s legfeljebb lövontatta hordágyon volt képes közlekedni, így az angol követ nem tudta, csatlakozik-e hozzájuk. Wingfield a magyar ügyekről már júliusban Welsben hallhatott, augusztus közepén Gmundenben pedig tényleges részletekről lehetett tudomása, de a pápai és az aragón követtel való tervezett találkozót természetszerűleg fontosabbnak ítélte, mint azt, hogy haladék nélkül a magyar ügyekről adjon hírt.

Lakatos Bálint kutatási eredményeiből látjuk, hogy a magyarországi helyzetről a diplomáciai jelentéseknél bőbeszédűbbek voltak a korabeli rölapok, főképp 1514 júniusában és júliusában. Nemcsak Bécsbe, hanem Augsburgba, Münchenbe, Nürnbergbe, sőt Strassburgba is jutottak el információk, ezért a Grazban, Gmundenben, majd Innsbruckban tartózkodó külhoni követek is igen jól tájékozódhattak. Június közepén a tudósításokból Ausztriában már világos lehetett számukra, hogy miként kegyetlenkedtek a lázadók, ahogy az is, hogy a Budától nem messze tábornok vert keresztetek miatt a várba szorult magyar király nem kevésbé aggódik.¹³⁴

Egyes hírek szerint I. Miksát már Dózsa elfogása előtt be akarták vonni a lázadók elleni háborúba. Magyarországon július 22. előtt felmerült – vélhetően Bakóc hatására –, hogy az érsek hatáskörét terjesszék ki a német területekre is, és a kereszties bullát Ausztriában is hirdessék ki. Úgy hírlik, Bakóc a császártól is remélt segítséget, és ennek érdekében I. Miksával megállapodást kötött.¹³⁵ Ahogy fentebb láttuk, a történésekről II. Ulászlónál – július 24. előtt Budára küldött követe és levelek útján – maga a császár is érdeklődött. A magyar és cseh király július 24-i, Kövendi Székely Miklósnak küldött leveléből tudjuk: I. Miksa valóban tudni kívánta, hogyan

130 1514 tavaszán velencei híradások is erről számolnak be: Sanuto, XVIII. 34., 160., 169.; 1514. június–július: Sanuto, XVIII. 236., 386.; 1514. augusztus 14.: *Eljegyzés per procuram* Londonban: *LP Henry VIII*, II/1. nr. 3151.; Brown, 1867. 482.

131 Galba B III 146r; *LP Henry VIII*, II/1. nr. 3154. Egy másik velencei jelentés szerint nem valószínű, hogy lesz béke, vagy bármilyen szövetség, mert Anglia királya „nem akarja”: Sanuto, XVIII. 148.

132 Vöcklabruck, 1514. augusztus 18.: TNA SP 1/9, pp. 95–96.; *LP Henry VIII*, I/2. nr. 3172. Wingfield, 1925. 49. Ekkor a császár Gmundenben tartózkodott, de kitérőt tehetett közben Vöcklamarktba (nem messze Vöcklabrucktól). Kraus, 1899. 71. Wingfield szállása is lehetett Vöcklabruckban, körülbelül 16 kilométerre Gmudentől.

133 Gmunden, 1514. augusztus 6.: TNA SP 1/9, p. 44.; *LP Henry VIII*, I/2. nr. 3126.

134 *Monr. rust.* nr. 227.; nr. 85.; Lakatos, 2015. 187–188.

135 *Monr. rust.* nr. 135.; Lakatos, 2015. 194.

áll a felkelés, milyen létszámú kereszties had gyűlt össze, illetve milyen lépéseket tettek a lázadás elfojtására.¹³⁶

I. Miksához legkésőbb augusztus 5-re már bizonyosan eljutott Dózsa kivégzésének a híre.¹³⁷ Dózsat július 15-én fogták el, majd 17-én végezték ki,¹³⁸ amiről II. Ulászló július 24-én írásban tájékoztatta a császárnál lévő követét.¹³⁹ (I. Miksa ugyanazon a napon Gmundenből írt levelében említi az éppen nála időző magyar követet, akinek, miként más forrásokból tudjuk, elhúzódó, július 14-től feltehetően augusztus elejéig kimutatható ottléte más jellegű feladataival függött össze: a moszkvai–lengyel konfliktusról és a lengyel–lovagrendi helyzetről kellett tárgyalnia.)¹⁴⁰ Kövendi Székelytől, illetve a hozzá július 24-én intézett II. Ulászló-leveléből származhatnak azok az információk, amelyek bekerültek az angol követ augusztus 18-i levelébe. (Emellett más csatornákból is tájékozódhatott, például ismerhette a már Dózsa kivégzése után íródott, július 26-i és 28-i röplapok híradásait és azok ausztriai másolatait.)¹⁴¹ Kövendi Székely azt a parancsot kapta, hogy I. Miksától kérjen segítséget, azt követően pedig térjen haza. Lakatos Bálint szerint Székely augusztus 7-én újabb instrukciókat kapott. II. Ulászló egy újabb követségbe küldte, hogy segítséget kérjen a lázadás leveréséhez.¹⁴² Wingfield augusztus 18-án arról ír, hogy az aznap reggeli misén találkozott a magyar követtel Vöcklabruckban. Ez alapján lehetségesnek tűnik, hogy a Dózsa kivégzéséről szóló híreket még Székelytől kapta, az azt követőket pedig már a helyébe lépő újabb, másik követtől. Nem tudjuk, hogy II. Ulászló instrukcióit kézhez kapva a magyar követ pontosan melyik nap kelt útra újabb missziójára.

Wingfieldet ugyan arra kérte meg a császár, hogy menjen Innsbruckba, ahol majd a pápa és az aragón király követeit fogják fogadni, de ő mégsem így tett az éppen a Magyarországról kapott hírek miatt. Részletesen leírta, mi történt Magyarországon a „keresztesekkel”. „[A] magyar keresztesek kapitányát elfogta a magyar király serege, saját társait, akiket élve fogtak el, kényszerítették a kapitány megölésére, oly módon, hogy az elfogott vezért saját fogaikkal marták szét, és az egész testét szétmarcangolták, azután felnegyelték és elküldték négy főbb városba.”¹⁴³

Wingfield ábrázolása nagyban megegyezik a király által Kövendi Székelynek küldött levél tartalmával – legfeljebb az marad ki, hogy „haydones Hungara

136 1514. július 24.: DL 94 792.; *Mon. rust.* nr. 142.

137 *Monr. rust.* nr. 155.; Lakatos, 2015. 197.

138 Neumann, 2015a. 144. 227. jegyz.

139 *Mon. rust.* nr. 142.

140 Lakatos, 2020. 331.

141 H. szöveg: 1514. július 26.; I. szöveg: július 28.: Borsa, 1991–1993. 340–342.

142 *Mon. rust.* nr. 157.; Lakatos, 2020. 331.

143 „[...] the capeteyne of the crossyd [Hungryes] was takyn by the capeteyne and arme of the kynge [...] his companye that weere taakyn alyve weere constreynyd to slee hym, and pluk hym in piecys with their tiethe; and aftyr so all to gnawen he was quartered and sent in to IIII pryncipall placis [...]”: TNA SP 1/9, p. 95.; Közli apróbb eltérésekkel: Lakatos, 2015. 198. 214. jegyz. Botlik Richárd is közölte a szöveg egy részének fordítását, de olyan kiegészítésekkel amelyek – például az, hogy „a kitépott darabokat meg-etették velük”, vagy „a test maradékát” negyelték fél – nincsenek az eredeti angol szövegben. Botlik, 2013a. 18.

lingua vocant”, illetve az, hogy „ignito ferro coronatus est”.¹⁴⁴ Az angol követ jelentése is igazolja, hogy Szerémi György előadásmódja e témában hiteles.¹⁴⁵ Annyiban azonban igen értékes a Tudorok követének a tudósítása, hogy II. Ulászló oklevelén kívül csak nála szerepel a felnégyelés és a testrészek a kifüggesztése. E motívumokat a röplapokban hiába keressük, azokban csak Dózsa fejének elküldése és annak a kitűzetése kerül szóba. Az angol kutatás is felfigyelt arra, hogy Wingfield milyen naturalisztikusan adja vissza a kivégzést, de a röplapok tartalmával csak Lakatos Bálint vetette azt össze.¹⁴⁶ Láthatjuk, az Európában elterjedt hírekkel szemben Wingfield jelentése részletesebb.

Wingfield a magyar követ tájékoztatása alapján arról is beszámolt, hogy „zavargás kezdődött Erdélyben”, de a „király odarendelt egy erős hadsereget” – ami feltehetően a felkelést leverő Szapolyai János által vezetett erőkre vonatkozhat.¹⁴⁷ Wingfield megjegyezte, nagyobb elővigyázatosságra lenne szükség, mert a „német területeken is sok helyütt” a magyarországihoz hasonló előjelek tapasztalhatók. „Ugyanez lesz nemsokára, ugyanis sok helyütt Németországban igen sok, ehhez nagyon hasonló dolog történt”, „nagy veszedelem készülődik szerte a Birodalomban”.¹⁴⁸

Meglehet, tartottak attól, hogy kiújulhat a lázadás más területeken: a nyugati országrészben, az országhatár közelébe érve pedig áterjedhet a Birodalomba is.¹⁴⁹ Július 19-én Zágrábban történt egy incidens, zavargások törtek ki, illetve György brandenburgi őrgróf medvevári prédiális nemesei is elégedetlenkedtek, amit távolabb, Ausztriában könnyen akár a parasztháború következményének lehetett tekinteni.¹⁵⁰ II. Ulászló július 24-én kelt levele értelmében a követségben tartózkodó Székely Miklósnak I. Miksánál azt kellett elérnie, hogy az tartson készenlétben segélycsapatokat.¹⁵¹

144 Az angol szöveg annak is pontos fordítását adja, hogy „vividus dentibus discerptus et devoratus est”: *Mon. rust.* nr. 142. Neumann Tibor fordítása szerint „azok fogaival megszagattatták és elemésztették”. Neumann, 2014. 104.; illetve Neumann, 2015b. 82. Az angol kifejezés („gnawen” [„to gnaw”) valójában inkább a levélíró saját hozzáadása, a „devoratus” [„devoro”) jelentésétől távolabb áll, nem jelent többet, mint azt, hogy „marcangol”, „széttép”. Tudjuk, az „izzó korona” híre elterjedt Lengyelországban is. Július 30-án adott róla hírt Tescheni Hedvig Trencsénből leányának, Borbála lengyel királynénak. Neumann, 2014. 104. De „izzó trónról” az angol követ sem tud. Mi több, ő nem ír akasztásról sem, pedig II. Ulászló levele közli ezt is („patibulo suspensum est”).

145 Szerémi, 1979. 80.

146 Lakatos, 2015. 198. 215. jegyz.

147 „[...] thembassadour of Hungerye at masse [...] Transsylvania there is begonne lyke dysordyr [...] kyngys [...] had ordyryd a stronge arme”: TNA SP 1/9, p. 96.

148 „[...] that the same shalle be shortly for in many places of almayne there hath been of laats and yet in much lyke matters are brewinge yvil arounde it”: TNA SP1/9, p. 96. A szöveget Botlik Richárd így fordította: „mert mint az ördögök, úgy készülődnek Germaniában”. Botlik, 2013a. 20. Magam nem így értelmezem. Az „yvil” (modern: „evil”) ugyanis itt nem „gonoszt” jelent, s főnévi alakban áll. „Ördögökként”, többes számban csak még igen nagy (mű)fordítói szabadsággal sem képzelhető el, legalábbis a megítélésem szerint.

149 Lásd: Péterfi, 2015c. 333–375.

150 Varga, 2015. 227.

151 *Mon. rust.* nr. 142.

Mindezt Wingfield következő, augusztus 31-i innsbrucki jelentése is alátámasztja.¹⁵² A segélykérés összefüggésben volt azzal, hogy Dózsa kivégzése után a magyarországi parasztháborút illetően az aggodalmak nem oszlottak el teljesen. Még a magyar királyi udvarban sem voltak tisztában azzal, vannak-e még lázadó keresztetek az országban. Amikor II. Ulászló a fentebb citált, július 24-én kelt levelét írta, semmi hír nem volt arról Budán, hogy hol tartózkodik csapataival Lőrinc pap.¹⁵³ A király levelének értesülései is jó néhány nappal korábbi információn alapultak. Július 17-én Szapolyai egy futárt küldött Budára, vélhetően azért, mert neki sem voltak információi. A király, ahogy alább látjuk, ragaszkodott a cseh segédc csapatok felfogadásához, mert úgy látta, a lázadást még nem fojtották el teljesen. Úgy tudta, hogy Várad körül és Erdélyben még sokan vannak fegyverben. Az sem biztos, hogy II. Ulászló vagy a királyi tanács tagjai pontosan értesültek arról, mi is történt Váradnál Dózsa elfogása után. Bár ottani atrocitásokról érkeztek hírek, akkor éppen a váradi polgárok támadtak rá a „keresztetekre”, és nem fordítva.¹⁵⁴ Lehet, hogy csak magáról a fegyveres harcra jutottak el hírek az ország más részeibe, a pontos időrenddel pedig a legtöbb helyen nem voltak tisztában.

Szembetűnő, hogy Wingfield azután számolt be arról, hogy zavargás kezdődött Erdélyben, miután tájékoztatta a westminsteri udvart Dózsa kivégzéséről. Az időrend is fontos: a magyar követtel való találkozására a megtorlásról való beszámolót követően kerít sort, és az erdélyi lázadók ellen rendelt csapatokról is ezután beszél. Való igaz, a fővezért kivégezték, de nem tiporták el teljesen a lázadást. Éppen ezért szól az angol követ a következő sorokban a cseh erők felfogadásáról, azt sejtetvén, hogy rájuk is szükség lesz még a felkelés teljes elfojtásához. Arról is érkezhetek hírek, hogy Lőrinc pap Moldva felé menekült.

Ausztriában – Bécsben, Gmundenben, bárhol is legyen a császári udvar – kavaroghattak a kivégzés hírének érkezése után is bizonytalan, kétértelmű információk. Míg Lőrinc pap elfogásáról és kivégzéséről egy 1514. szeptember 2-án Bécsben kelt levél nem számolt be, addig teljes bizonyossággal nem tudhattak Ausztriában a felkelés végleges leveréséről, mi több, attól még, hogy egy levélíró tudott róla, az még nem vált azonnal és széles körben ismertté.¹⁵⁵ Szapolyai ugyan július végén (18–26. között) legyőzte Lőrinc papot, de csak augusztus 10-én végeztette ki.¹⁵⁶ Tomori Pál pedig legkésőbb július 26-án egy másik lázadó csapatot vert szét, de erről is csak később, július 31-től adtak hírt Budáról.¹⁵⁷ Nem biztos, hogy az augusztus 10-ét követő napokban, hetekben ezek a hírek elértek a Gmundenben tartózkodó császári udvarba. I. Miksa valamelyest bizonytalanságban lehetett afelől, hogy teljesen leverték-e a felkelést Magyarországon, amivel kapcsolatban pedig az Innsbruckban tartózkodó követeknek vélhetően még kevesebb tudomásuk volt.

152 Vít. B VIII, fol. 95r–v; *LP Henry VIII*, I/2. nr. 3218.

153 Neumann, 2015a. 146.

154 Neumann, 2015a. 145–146.

155 J. szöveg: Borsa, 1991–1993. 343.

156 Neumann, 2015a. 145., 151.; Barta–Fekete Nagy, 1973. 218.

157 K. szöveg: Borsa, 1991–1993. 343.; Neumann, 2015a. 146., 148., 152–153.

Wingfieldnek – megbízói részéről mérlegelve a helyzetét – igen fontos volt megosztania a császárral azt a hírt, miszerint a keresztésekkel folytatott harcok még nem zárultak le. Ugyanis úgy sejtette, I. Miksa valóban arra készül, hogy haddal jön Magyarországra. Ez a lépés Anglia számára is lényegesnek tűnt, mivel a magyar királynak nyújtandó katonai segítség esetén a császár figyelme megoszlott volna, és ezért az angol király Velencével, vagy akár a franciákkal való további terveire és katonai vállalkozásaira kevésbé tudott volna befolyással lenni. Augusztus 31-én az angol követ azt írta, Innsbruckban értesült arról, hogy a pápai és az aragón követ a gurki püspökhöz tartanak Augsburgba. I. Miksa császárt még mindig a köszvény kínozza, és augusztus 22-én ugyan hordszéken vagy lóvontatta hordágyon elindult Gmundenből Innsbruck felé,¹⁵⁸ de egy nap után arról értesült, hogy a hadsereg, amit „Magyarország királya állított fel Csehországban a keresztések ellen – miután azok vezérét elfogták és kivégezték –, Ausztria hatáira nyomult”. Így a császárnak, úgy hírlik, vissza kellett fordulnia Welsbe. Mivel azonban híre jött, hogy a cseh sereg feloszlott, „mindenki hazatért”, az uralkodó is elindult újra Innsbruck felé.¹⁵⁹

Lakatos is felfigyelt arra, hogy Botlik félreérthetően úgy ismerteti Wingfield írását, mintha a császár vonult volna sereggel Magyarországra, pedig valójában a cseh zsoldosokról van szó.¹⁶⁰ Igaz, I. Miksa valóban visszafordult, Welsbe ment, ott töltött el pár napot. Ha valójában a magyar keresztések lázadása miatt fordult volna vissza augusztus 22. után, akkor nehezen hihető, hogy ne lett volna tudomása a felkelés leveréséről, amiről már július 24-ét követően keringtek híradások, és azok el is értek az udvarába. Dózsa kivégzéséről tehát már jóval korábban tudomást szerezhetett az uralkodó. Igaza van-e az angol követnek, és az osztrák határ felé haladó cseh hadsereg készítette erre a lépésre? Vagy mégis a parasztfelkelés újbóli fellobbanásának híre lehetett az oka? A cseh sereg felvonulása valóban okozhatott pillanatnyi aggodalmat, hiszen I. Miksa több napot is eltöltve figyelte a keleti, északi határokról érkező híreket.¹⁶¹ Jogos volt-e az aggodalma?

Ennek megválaszolásához érdemes elidőznünk a II. Ulászló által kért hadi segítség kérdésénél. A magyar kormányzat május végén fordult Csehországhoz,

158 Gmundenből indult, de megállt Puchheimben 23-án. Kraus, 1899. 71.

159 „[...] he had passyd oone journeye hithirwarde he was advertysyd [of the army] whych the kynge of Hungarye had prepyrd in Boheme to g[lo] against the] crwsyfery in Hungarye, whanne they have countyr[?] [...] capeteyne of the sayde crwcyfery was taakyn and put to executi[on] and the pepyll [...] the sayde arme of Boheme beganne to ma[...] the confynys of Awstrya so that themperour was faylne to return] agayne to his towne of Welce [...] since worde is com that the sayde armye of B[oheme] every manne retournyd to hys hows”: Vit. B VIII, fol. 95r–v, itt 95r; *LP Henry VIII*, I/2. nr. 3218. (Botlik szerint szerepel benne, hogy Szapolyai fogatta el Dózsát. Ezt nem osztom, igaz, a lap szélének jó része elégett, éppen a kérdéses résznél. Botlik, 2014. 5.) Közli, némileg más átírásban. Lakatos: 2015. 199. 216. jegyz.

160 Botlik, 2013a. 21.; Lakatos, 2015. 199. 216. jegyz.

161 I. Miksa Gmudentől Puchheimbe ment, az pedig nem délnyugatra, Innsbruck felé van, hanem éppen az ellenkező irányban. Ha egyenesen Innsbruckba tartott volna, akkor nem erre, hanem Salzburg felé kellett volna indulnia. Mi több, I. Miksa még keletebbre ment: július 24-től 28-ig Welsben időzött. Még innen tett egy újabb kitérőt, északkelet felé, Marchtrenkbe 25-én, és csak 26–28. között tért vissza Welsbe. 29-én fordult újra nyugat felé, 30-án Vöcklabruckban találjuk. Csak szeptember 8-án ért Innsbruckba. Kraus, 1899. 71.

egészen pontosan Bertalan münsterbergi herceghez.¹⁶² II. Ulászló már akkor feletébb aggódott az egyre riasztóbbá váló események miatt.¹⁶³ Bertalan herceg július elején már sereget akart toborozni,¹⁶⁴ amely a hónap végére fel is állott. A herceg pedig augusztus 21. előtt már Znojmban volt, és úgy tűnt, nem Szakolcán vagy Nagyszombaton keresztül akart Budára vonulni, hanem az Osztrák Főhercegségen átvágva a Duna mentén.¹⁶⁵ Ez lehetett az, ami I. Miksát aggodalommal töltötte el. Olyan hírek érkeztek Gmundenbe, hogy a csehek Hainburgnál átkelve a Duna jobb partján akarnak tábort verni. A bécsiek tarthattak attól, hogy fosztogatni akarnak, mivel már augusztus derekán megjelentek előőrseik Pozsonyban.¹⁶⁶ Erről hamarjában értesítették a császárt, aki augusztus 22-re kaphatta kézhez a híreket.

Wingfield azonban augusztus 31-én úgy tudta, hogy I. Miksa újra útnak indult Innsbruckba, és a cseh seregből „mindenki hazatért”, aminek forrásaink ellentmondanak (október végén küldték őket haza). Az első cseh csapatok augusztus 31-én érkezhettek meg a Magyar Királyságba. Ha augusztus 21-ét követően indultak el Znojmból, akkor augusztus 25. és 27. között hagyhatták el az Osztrák Főhercegség határait.¹⁶⁷ Ezért vélhetően a távoli Innsbruckban tartózkodó Wingfield témába vágó közlése úgy értendő, hogy a csehek augusztus végén azért nem érintették Ausztriát, mert a sereg feloszlott, vagyis elmúlt a veszély. A császár augusztus 25-én vagy 26-án valóban visszafordult. Vélhetően amiatt, mert arról kapott hírt, hogy nem az Osztrák Főhercegség felé nyomulnak a csehek. Bár I. Miksa tisztában lehetett ezzel, a követek Innsbruckban aligha voltak ennyire tájékozottak, nem beszélve arról, hogy a csehek továbbmentek, és szeptember 2-án már Budán voltak.¹⁶⁸ Ez utóbbiról ráadásul az akkor Welsben tartózkodó I. Miksának sem lehetett tudomása, jóllehet az számára fontosabb volt, hogy a csehek Ausztriát nem érintették. A császár azonban továbbra is igen óvatos maradt, és igen lassan haladt Innsbruck felé. Wingfield szeptember 7-én írt újabb levelet Angliába Innsbruckból, és hírül adta, hogy a császár még mindig nem érkezett meg, pedig időközben VIII. Henrikől is jött I. Miksa számára levél.¹⁶⁹

A törökellenes védekezés ügye még a magyarországi kereszties vállalkozás tragikus vége ellenére is a napirenden maradt a fejedelmi udvarokban. A császár udvarában ténykedő külföldi követeknek tisztában kellett lenniük azzal, mi lett a sorsa a meghirdetett kereszties hadjáratnak, és mire számíthatnak Magyarországon. Lehetséges, hogy Robert Wingfield közvetítésével érkezett Angliába II. Ulászló és Bakóc Tamás 1514. szeptember 17-i levele Domenico Grimani bíborshoz, amelyben a kereszties háború ügyében támogatást kértek a Dózsa miatt elakadt kereszties had újbóli szervezéséhez.¹⁷⁰ Arra hivatkoztak, hogy a bizonytalan helyzetet kihazsz-

162 Lakatos, 2015. 185. 86. jegyz.

163 *Monr. rust.* nr. 227.; Lakatos, 2015. 187–188.

164 *Monr. rust.* nr. 18.; 109.; Lakatos, 2015. 189. 159. és 160. jegyz.

165 Barta–Fekete Nagy, 1973. 225.

166 Lakatos, 2015. 204. 250. és 251. jegyz.

167 Lakatos, 2015. 205–206. 262. és 263. jegyz.

168 Lakatos, 2015. 206.

169 Innsbruck: Vit. B XVIII, fol. 96r–97r; *LP Henry VIII*, II/1. nr. 3248.

170 BL Additional MS 28098 E, fol. 24.

nálva az oszmánok újra támadni fognak, és kérték, járjon közbe a Szentszéknél a végvárak fenntartásához igényelt pápai segélyért.¹⁷¹ Ugyancsak ismeri az angol kancellária – és másolatban megszerezte – II. Ulászlónak Bakóc Tamáshoz írott, 1515. november 24-i, fentebb ismertetett levelét.¹⁷² Lehetséges, hogy ez is az I. Miksa udvarában időző és a magyar, illetve török ügyekben kellő tájékozottságra szert tevő Wingfield kezéből juthatott Westminsterbe. Wingfield ugyan a császár személyéhez delegált rezidens követ volt, de minden olyan ügyet ismernie kellett, amely I. Miksa mozgásterét befolyásolta, egy újonnan szerveződő törökellenes háború pedig ilyen volt. A Tudorok követe mindaddig, amíg a császár udvarában volt, rajta tartotta a szemét a magyarországi eseményeken.

A bécsi királytalálkozó

A királytalálkozó¹⁷³ elsődleges forrásait – Riccardo Bartolini *Odeporiconj*át, Eberhard Ferber danzigi/gdański polgármester naplóját, Antonio Surian velencei követ Marino Sanuto tartalmi kivonataiban fennmaradt, Budán kelt jelentéseit, illetve a korábban Johann/Hans Jakob Fuggernek tulajdonított, a 16. század derekára keltezhető, úgynevezett „Fugger-féle” Habsburg *Ehrenspiegel/Ehrenwerket*, vagy Deciust – e helyütt nem szándékozom részletes elemzésnek alávetni, és összevetni azok adatait Wingfieldével.¹⁷⁴ Ez szétfeszítené jelen munka kereteit. Maga Wingfield is igen terjedelmes jelentéseket közöl, itt legfeljebb csak kitekintésszerűen vetem azokat össze (leginkább Cuspinianus kéziratos feljegyzéseivel),¹⁷⁵ továbbá néhány esetben a nem csupán a találkozóra koncentráló, hanem a négy éven át (1512 és 1516 között) rendszeresen jelentéseket közlő Suriannal, azaz azokkal, akik kellő helyismerettel bírtak, s nem csak a *Doppelhochzeit* idejére érkeztek Bécsbe. Ezen belül is leginkább azokat az információkat vizsgálom, amelyeknek a tanulmány tárgyát – azaz kifejezetten magyar vonatkozásokat vagy az angol követ személyét – érintő relevanciája van. Tervezem ezen kívül, hogy önálló közleményben hasonlítom össze a Wingfield által közölt értesítéseket a fenti források adataival, kifejezetten a nagypolitikára – a Szentszékre, a Német Lovagrendre, Aragóniára, Velencére, Franciaországra – összpontosítva, mivel a szakirodalomban, így a bécsi királytalálkozó – döntően német és lengyel – szakirodalmában igen kevésbé ismerik a Tudorkori követjelentéseket.

171 Lakatos, 2015. 201. 226. jegyz.

172 Buda, TNA SP 1/11, pp. 192–193.; *LP Henry VIII*, II/1. nr. 1194.

173 E téren igen széles körű a rendelkezésre álló szakirodalom, amelynek a részletes ismertetésére itt nem vállalkozhatok, hiszen a vizsgálódásom során főként Wingfieldre, Magyarországot érintő adataira, illetve az angol diplomáciát érintő vonatkozásokra koncentrálok. A szakirodalom kitűnő áttekintését adta nemrégiben: Dybaš–Tringli, 2019. 9–32.

174 Bartholinus, 1515. Az általam használt kiadás: Bartolini, 1717. 613–676. Új kiadás: Bartolini, 2014; *Ehrenspiegel*, 1668. Pálffy, 2014. 219.

175 Cuspinianus kéziratos feljegyzéseiben sem szól az angol kövestről, még a dombéli esküvőn sem, pedig az aragón követet ismeri. Cuspinianus, 1855. 408.; Cuspinianus, 1909. 313.

Érdekes módon még a 19. században listázta Xaver Liske Wingfield jelentéseit, de egy tömör regiszteren kívül nem vizsgálta azok szövegét.¹⁷⁶ (Sőt, ha hivatkoznak is rá, leginkább a *Letters and Papers* regesztáit citálják, s nem az eredeti, teljes szövegű jelentéseket, egyedül talán Undreiner kivételével.) A Miksa-kori diplomáciával foglalkozó német szakirodalomban Gregor M. Metzsig tér ki Wingfield szereplésére.¹⁷⁷ Bartolini német monográfusa – bár nem a központi témája a diplomácia – szentel a követnek néhány mondatot.¹⁷⁸ Az *Odeporicon* legújabb kutatója még ennyit sem.¹⁷⁹ Krzysztof Baczkowski a királytalálkozóról írott, alapvető monográfiája csak „egy angol követről” számol be, annak legfrissebb kiadása nevesíti is Wingfieldet.¹⁸⁰ Ezzel szemben a marignanói ütközetről (1515. szeptember 14.) szóló szakirodalom ismeri és citálja Wingfieldnek I. Miksánál még a csata előtti diplomáciai tevékenységét.¹⁸¹

Cuspinianus nyomtatásban megjelent beszámolója (*Congressus ac celeberrimi conventus Caesaris Maximiliani...*) régóta ismert a magyar történetírásban, de érdekes módon azt, hogy az angol követ nála is több alkalommal – hangsúlyozottan – szerepel, nem vizsgálták.¹⁸² Néhányszor Surian is megemlékezik Anglia követéről – ő viszont egyáltalán nem számol be a július 22-ét követő bécsi és bécsújhelyi eseményekről.¹⁸³ A szemtanú Eberhard Ferber szól arról, hogy egy előzetes szerződést hoztak tető alá Rattenbergben, Anglia királya és a császár, illetve Aragónia, a pápa, Károly infáns és Milánó között, de nem említi Anglia követét.¹⁸⁴ Mindez június 13–14-én történt, a Jagellók követe, Hieronymus Balbi is ott volt a császár kíséretében.¹⁸⁵ Ezen a közvetett információon kívül azonban többet nem találkozzunk azzal, hogy bármikor is jelen lenne a Tudor-követ, Ferber még az esküvő résztvevői között sem sorolja fel.¹⁸⁶ Riccardo Bartolini említi Anglia oratorát a magyar és a lengyel király fogadására kivonuló császári kíséretben, majd a Szent István-dómbéli (Stephanskirche) házassági ceremónián.¹⁸⁷ Mi több, ahogyan az esküvőn, úgy a Bécsbe bevonuló fejedelmi processzus *présence*-ének („nomenclatura caesariorum”) részeként nevesíti őt („Robertus, orator Bitannicus; Robertus orator regis Angliae”). A rangsorrend igen előkelő: a negyedik helyen, vagyis Gurk püspöke, Lorenzo Campeggio bíboros, a szentszéki követ, valamint Pedro de Urrea, Aragónia követe után következett Bartolini elmondása szerint Wingfield.¹⁸⁸ Azt is megjegyzi, hogy a

176 Liske, 1867. 468–469.

177 Metzsig, 2016. 21., 36., 106., 240., 272–274., 277., 297., 299–300., 302–304., 310–312., 314., 316., 325.

178 Füssel, 1987. 131., 137.

179 Frimmová, 2015.

180 Baczkowski, 1975. 128.; Baczkowski, 2015. 154.

181 Usteri, 1974. 139., 155., 171., 203., 289.

182 Legfeljebb Undreiner, 1932. 99–101.

183 Erről szintén igen szűkszavúan számol be német nyelvű feljegyzéseiben a danzigi/gdański polgármester, Ferber, 1878. 144.

184 Liske, 1878. 134.

185 Lakatos, 2020. 332.; Kraus, 1899. 74.

186 Liske, 1878. 143.

187 Bartolini, 1717. 650., 657.; Bartolini, 2014. 196., 216.

188 Bartolini, 1717. 652.; Bartolini, 2014. 202. Az aragón követ Tarragona érseki székére is pályázott: Krendl, 1979. 106–108.

„Britannicus” távol maradt a dómba igyekvő menettől.¹⁸⁹ Decius ugyan csak egyszer említi Wingfieldet, de akkor – a július 22-i menyegző után – név szerint teszi („Ropertus Angliae ... regum legati”).¹⁹⁰

Wingfield már 1514. július 17-i jelentésében megjegyezte, hogy Gmundenben már akkor egy nagy csúcstalálkozó előkészítése zajlott, hiszen jelen voltak a Német Lovagrend, a Moszkvai Nagyfejedelemség és Lengyelország követei is.¹⁹¹ 1514-ben Lübeckbe a Német Lovagrend nagymestere, Albert brandenburgi őrgróf (ő is II. Ulászló és I. Zsigmond lengyel király unokaöccse) egy gyűlést szervezett, az általa szorgalmazott, a császárral kötendő szövetség ügyében. Ez azonban a német fejedelmek és II. Keresztély dán király (1513–1523) vonakodása miatt elmaradt. Azért kerülhetett sor a következő évben egy találkozóra, mert hiába támogatta III. Vaszilij moszkvai nagyfejedelem (1505–1533) Albertet, a Német Lovagrend nagymesterét, I. Miksa Lengyelország felé is közeledett, és egy kiegyezés irányába próbált elmozdulni.¹⁹²

Angliának továbbra is szüksége volt a rezidens követére a császári udvarban. 1514 őszén Wingfield Innsbruckban tartózkodott, és rendszeresen küldte jelentéseit főként a Francia Királyság és Velence vonatkozásában.¹⁹³ „Ügyei” nem álltak rosszul: a Tudor-kormányzat 1514 decemberére katonai támogatást is kilátásba helyezett arra az esetre, ha a francia király megtámadná Milánót.¹⁹⁴

1515 elején került újra szóba Magyarország Wingfield jelentéseiben. A tervezett, Habsburg–Jagelló kettős házasság nem volt újdonság az angol diplomácia számára. 1515 tavaszán VIII. Henrik követe részt vett a birodalmi gyűlésen. Január 4-i levelében arról írt, hogy „a császár megbízta Gurk püspökét, hogy menjen Magyarország királyához, mivel úgy hiszi, Lengyelország királya is ott lesz, és tárgyaljanak Kasztília fejedelme és Mária úrnő házasságáról”.¹⁹⁵

A felek a parasztháború leverése után, 1514 szeptemberében újra tárgyalóasztalhoz ültek a tervezett házasságok ügyében, császári küldöttség érkezett Budára Cuspinianus vezetésével.¹⁹⁶ Ugyanazon év novemberében II. Ulászló kérte Zsigmondot, hogy Hainburgban és Pozsonyban találkozzanak és közösen tárgyaljanak I. Miksával.¹⁹⁷ 1515. január második felében II. Ulászló Csulai Móré Fülöp követet

189 Bartolini, 1717. 655.; Bartolini, 2014. 210. Általában egymás mellett említi az aragón és az angol követet, bár néha csak az egyiket nevesíti. Ott vannak mindketten például Linzben a császárral, de a dunai folyami utazáson, majd a Bécsbe való érkezéskor csak például az aragónt említi. Bartolini, 1717. 646., 647.; Bartolini, 2014. 178., 184.

190 Decius, 1901. 98.

191 Vit. B XVIII, fol. 90r–91r; *LP Henry VIII*, I/2. nr. 3080.

192 Hermann, 1961. 48.; Sach, 2002. 213–224.

193 1514. szeptember 15.: Vit. B XVIII, fol. 100r–101r; *LP Henry VIII*, I/2. nr. 3274.; október 6.: TNA SP I/9, pp. 134–137.; *LP Henry VIII*, I/2. nr. 3340.; október 27.: Vit. B XVIII, fol. 104r–v; *LP Henry VIII*, I/2. nr. 3392.

194 1514. december [6.]: Vit. B XVIII, fol. 105r–106r; *LP Henry VIII*, I/2. nr. 3525.; december 12.: TNA SP I/9, pp. 214–217.; *LP Henry VIII*, I/2. nr. 3541.; december 19.: Vit. B XVIII, fol. 102r–103r; *LP Henry VIII*, I/2. nr. 3556.

195 Innsbruck: Vit. B XVIII, fol. 62r–63r, itt 63v; *LP Henry VIII*, II/1. nr. 8.

196 Lakatos, 2015. 206. 267. jegyz.; Cuspinianus, 1909. 311.; Ankwicz-Kleehoven, 1959. 71–74. Szeptember 7-én levelet is írt Budáról: Cuspinianus, 1933. n. 30., 60–67.

197 Hermann, 1961. 41.

küldte a császárhoz.¹⁹⁸ Móré magával az uralkodóval nem találkozott, Pozsonyban és/vagy Bécsben Lang bíborossal folytatott tárgyalásokat.¹⁹⁹ A császár nemcsak az idő tájt nem tudott Pozsonyba utazni, hanem a találkozó első tervezett időpontjában, 1515 februárjában sem, jóllehet 1514 őszén több alkalommal kifejezte ebbéli óhaját.²⁰⁰ A budai velencei követ, Antonio Surian is említést tett a jövőbeli királytalálkozóról.²⁰¹ 1515 márciusának végén Zsigmond úgy fogalmazott: nagyszabású összejövetelre van kilátás, ezzel kapcsolatban II. Ulászlóval mindent elterveztek.²⁰²

Anglia más forrásból is értesült a Jagellók ügyeiről. 1515. február 27-én Spinelli jelentette Flandriából Wolsey-nak, hogy Magyarországon házasságot terveznek a Habsburgokkal. Még nem látja biztosnak, hogy Ferdinánd infáns kit fog elvenni. Spinelli számára az sem tűnt egyértelműnek, hogy Ferdinándot egy Jagelló hercegnővel és nem inkább I. Mánuel portugál király (1495–1521) leányával házasítják-e össze.²⁰³ Wingfield 1515 februárjában azt írta, a császár levelet intéz ez ügyben a magyar királyhoz.²⁰⁴

Legközelebb 1515. április 8-án hallunk Wingfieldtől magyar ügyekről, amikor közli, hogy Gurk püspöke Magyarországon van, s ide készül Lengyelország királya is nagy kísérettel, de azok a hírek, miszerint Mária hercegnő már akkor Magyarországra tartana Bécsből, nem igazak.²⁰⁵ Ebből biztosan annyi volt valós értesülés, hogy Gurk püspöke már március 22-én követeket küldött II. Ulászlóhoz Pozsonyba. A II. Ulászló kíséretében tartózkodó Kanizsai (IV.) László vasi ispán anyjához, Rozgonyi Klárához írott, 1515 tavaszára keltezhető levelében a következőkről számolt be: Lang bíboros követet küldött a királyhoz, akitől úgy értesült, hogy I. Miksa Augsburgban van, a gurki püspök pedig elébe ment Linzbe, de az uralkodó még egy hónapig bizonyosan nem fog ellátogatni a fejedelmi találkozóra.²⁰⁶ A bíboros azután maga is útnak indult a Jagelló uralkodókhoz, s a magyar király (először) március 28-án, majd a következő napon a pár nappal korábban Nagyszombatból Pozsonyba érkező I. Zsigmond lengyel király fogadta is őt.²⁰⁷ A bíboros hosszas tárgyalások után, április 12-én távozott a császárhoz.²⁰⁸ Anglia követe április 14-én Augsburgból azt jelentette, hogy a magyar és a lengyel király a gurki püspökkel tárgyalásokat folytatnak, s „igen sürgős az ügy”. Az ezzel kapcsolatos hírek

198 Fedeles, 2007. 59.; Lakatos, 2020. 331. Ő is részt vesz majd a királytalálkozón. Neumann, 2019. 186.

199 Lakatos, 2020. 331.

200 Hermann, 1961. 32.; Cuspinianus, II–III. §.

201 Sanuto, XX. 96.

202 *Acta Tomiciana*, III. nos. 472., 478.; Botlik, 2014. 8.

203 Gent, 1515. február 17.: *LP Henry VIII*, II/1. nr. 198.

204 Vit. B XVIII, fol. 132r–v, itt 132v, *LP Henry VIII*, II/1. nr. 205.

205 Augsburg: Vit. B XVIII 142r–v, itt 142r; *LP Henry VIII*, II/1. nr. 308. Lang: Sallaberger, 1997. 128.

206 DL 25 572.; Czövek, 2015. 73.

207 II. Ulászló március 21-től tartotta udvarát Pozsonyban. C. Tóth, 2020a. 219.; Igaz, már március 18-án megérkezett. Majorossy 2019. 299., 324–326., 331., 334.; Cuspinianus, IV–V. §; Cuspinianus, 1909. 313.; Langra: Sallaberger, 1997. 126–127.

208 Cuspinianus, VII–VIII. §; Cuspinianus, 1909. 31.; Wiesflecker, 1981. 182–184. Április 13-án: Sallaberger, 1997. 130.; Ankwicz-Kleehoven, 1959. 81.

olyannyira értékesek voltak Wingfield számára, hogy az Innen és a Dunán hajózva még Lang elé, Bécsbe is elment.²⁰⁹

Lang bíboros a következő hetekben I. Miksa tanácsosaival tárgyalta a találkozók részleteiről. Igen hosszú időt vett igénybe az egyeztetés: a császár tanácsosai többször is megfordultak Bécs és Augsburg között, a bíboros soká elmaradt.²¹⁰ Lang újabb, május közepi visszatérését követően, 1515. május 20-án írtak alá egy előszerződést Pozsonyban. Ennek értelmében Lajos királyfi Habsburg Miksa császár unokáját, Máriát jegyzi el, míg Annát Habsburg Ferdinándnak szánták. A hercegnőt „ideiglenesen” – unokája nevében – I. Miksa veszi feleségül.²¹¹

Arról azonban, hogy I. Miksa maga is elmegy a találkozóra, a császár még mindig nem hozott végérvényes döntést. Wingfield továbbra is közvetlenül I. Miksa nyomában járt. Bár a követ elmondása szerint a császárt a Jagellókkal való találkozás foglalkoztatja nap mint nap, maga I. Miksa sem tudott biztosat mondani, elutazik-e Magyarországra vagy sem. A követnek feltett szándéka volt, ha a császár megy, vele tart, akár Magyarországra is. Még egy jótanácsot is kapott egy itáliai humanistától, a sitteni püspök barátjától, Johannes Fruticenusától, hogyan viselkedjék a magyarokkal. Az a figyelmeztetés, miszerint „meg kell ismerned a magyarokat”, vélhetően arra utal, hogy a nyugatiak számára idegen szokásaikkal, így például öltözködéssel igyekezzék megismerkedni.²¹²

Sok idő telt el azzal, hogy a császári tanácsosok követei a Bécs és Augsburg közötti utat többször megtéve minden lényegeset megtárgyaltak. Wingfield, érezve az események súlyát, szinte 3-4 naponta írt Angliába, igen részletesen beszámolva mindenről, amit csak megtudott. Május 9-én már egyértelműen azt jelentette, hogy a császár egy vagy két nap múlva elutazik Magyarországra („for the parts of Hungry”).²¹³ Mégsem így történt, jöllehet maga Cuspinianus is korábban így vélte. A Jagelló uralkodók türelmetlenül várták a császárt, egy idő után elhalasztva annak eldöntését, hogy ha a tervezett helyen, a Bruck és Hainburg közötti mezőn találko-

209 „[...] I advertysyd your grace of the be[...] of Hungrey and of Poole, and also of the cardinale of Golurce... [..] for ryght urgent causes”: Vit. B XVIII, fol. 144r–145r, itt 144r; *LP Henry VIII*, II/1. nr. 317. Éppen az a rész rongált, amely a „sürgető ügyek” („urgent causes”) előtt szerepel. A gurki püspök, a magyar és a lengyel király hosszas tárgyalásairól beszámol egy április 14-i ferrarai követjelentés is: Giovanni Battista Bonzagni ferarrai követ jelentése: ASM, Ambasciatori b.4/12,18, Vestigia nr. 1811. vestigia.hu/kereses/nyomtat.php?a=1396633675 (letöltés: 2021. március 22.).

210 Április végén Surian arról ír, 13-án távozott Lang, s aggódik amiatt, hogy ha nem tér vissza időben, bizonytalan lesz a találkozó sorsa: Sanuto, XX. 204.; Wenzel, 1878. 13.

211 Május 11-én ért vissza Gurk püspöke I. Miksa válaszával a házasságok részleteit illetően. Cuspinianus, 1909. 313.; Majorossy, 2019. 300., 327. Sallaberger szerint május 12-én érkezett vissza és május 20-ig maradt. Sallaberger, 1997. 130. II. Ulászló és Matthäus Lang bíboros, gurki püspök oklevele, Pozsony, 1515. május 20.: DL 39 341.; Wiesflecker, 1981. 183–184.; Sallaberger, 1997. 128.; Tringli, 2019. 256. Vö. Surian május 20-i jelentésében Budán már tud a megkötendő előszerződésről. Sanuto, XX. 282–283.; Wenzel, 1878. 13–14. A szerződést kiadta: Frimmová, 2015. 204–210.

212 „[...] Hungarorum natio satis prius tibi cognita”: 1515. április 12.: Vit. B XVIII, fol. 143r. Az angol kiadásban Parafrancia melléknévvél szerepel, igaz, az eredetiben csak a névalak eleje – Para[...] – olvasható: *LP Henry VIII*, II/1. nr. 313. Fruticenus szerepel Deciusnál is. Az általam használt kiadás: Decius, 1901. 90.

213 Augsburg: TNA SP 1/10, p. 164.; *LP Henry VIII*, II/1. nr. 431. Vö. Liske, 1867. 468.

nak a császárral, követik-e utána egyáltalán Bécsbe.²¹⁴ Május 11-én a császár magánkihallgatáson fogadta Anglia követét. Abbéli tervét is megosztotta vele, miszerint „Magyarország határvidékére utazik” („his journ[ey to the] confynys of Hungerye”). VIII. Henrik szövetségi terveiről is beszéltek: a császár hajlott arra, hogy újra szorosabbra fonják köteleiket, hálás volt Anglia királya kezdeményezéséért.²¹⁵ Másnap, május 12-én Wingfield ismét tollat ragadt és arról számolt be, hogy a napot a császár társaságában, vadászaton töltötte, aki leveleket kíván küldeni VIII. Henriknek. Újfént beszéltek a „Magyarország határára” való utazásról, ahogy szóba került az is, hogy Kristóf braunschweig-wolfenbütteli herceg, brémai érsek (1511–1558) is elkíséri a császárt „to the confynys of Hungerye”.²¹⁶ Május 15-én Wingfield arról tudósított, hogy a császár nem igazán siet a Jagellókkal való találkozóra. Bált rendezett, amelynek Wingfield részletekbe menő leírását közölte. Meglehet, azért várt ki a császár, mert időközben hírt kapott, hogy a francia király hadmozdulatokra készül Itáliában, s addig nem akart elutazni, amíg erről végérvényesen meg nem bizonyosodott.²¹⁷

Érdekes adalék, hogy a kíséret tagjai közül Kázmér brandenburgi őrgróf közvetlenül együtt utazott Wingfielddel: az őrgróf a követ révén Anglia királya számára egy ékkövekkel díszített kardot és tört küldött.²¹⁸ Wingfieldet később Bécsben Kázmér igen gazdagon látta vendégül.²¹⁹ Ő is rokona volt a magyar királyi családnak: anyja, Zsófia II. Ulászló magyar–cseh és Zsigmond lengyel király testvére volt, fivére, György pedig régóta a magyar udvarban élt, s szoros kapcsolatot ápolt Lajos herceggel. A Tudor-ház követe Kázméron keresztül is szerezhetett magyarországi információkat, sőt akár Györggyel is találkozhatott Bécsben.²²⁰

A külpolitikai helyzet is késleltette a találkozót. Május 20-án írott levelében Wingfield jelentette, hogy a lengyel királyt még inkább a Habsburgokkal való meg egyezésre sarkallja, hogy távollétében III. Vaszilij vereséget mért a csapataira. I. Miksa már éppen elindult Bécs felé, de erre a hírre visszafordult.²²¹ Mivel Gurk püspöke csak május végén indult útnak Bécsből a császárhoz, május 25-én még bizonytalan volt Wingfield abban, hogy I. Miksa fogja-e tartani a szavát és elmegy-e

214 Erről még május 22-én egyeztettek Lang bíborossal Pozsonyban. Majorossy, 2019. 328.; Hermann, 1961. 34. Zsigmond Borbála királynéhoz: 1515. július 3.: *Acta Tomiciana*, III. nr. 535.; és Kanizsai László levelei: 1515. július 6., DL 25 564.; 1515. július 13.: DL 25 565.; Czövek, 2015. 73–75.

215 A követ elvitte VIII. Henrik frissen érkezett leveleit a császárhoz, aki visszavonult egy szobába a társaságában. Augsburg, 1515. május 11.: Vit. B XVIII, fol. 148r–149r, itt 148r; *LP Henry VIII*, II/1. nr. 438.

216 Augsburg: Vit. B XVIII, fol. 147r; *LP Henry VIII*, II/1. nr. 446.; Cuspinianus, 1909. 313.

217 Vit. B XVIII, fol. 150r–151r; *LP Henry VIII*, II/1. nr. 463.

218 Vit. B XVIII, fol. 140r–141v; *LP Henry VIII*, II/1. nr. 294. Wingfield többször is közbenjárt azért, hogy Henrik levélben köszönje meg Kázmér ajándékát. TNA SP 1/11, p. 30., *LP Henry VIII*, II/1. nr. 802.; Vit. B XVIII, fol. 211v.; *LP Henry VIII*, II/1. nr. 1215. Lásd: Cuspinianus, 1909. 313.

219 Bécsben az őrgróf is élvezte a követ vendégszeretétét. Vit. B XVIII, fol. 157v; *LP Henry VIII*, II/1. nr. 684.

220 Neumann, 2019. 186. A Hohenzollernek politikai érdekeiről lásd: Tringli, 2019. 258.

221 „[...] the duke of Russye hath now in the absence of the kynge [of Poland given] a greete overthrowe to the sayde kynge of Polle arme [...] it is thought themperours journeye toward the [...] for this tyme [be delayed]”: Augsburg: Vit. B XVIII, fol. 152r–153r, itt 152r.; *LP Henry VIII*, II/1. nr. 479.; Liske, 1867. 468.

a találkozóra. Mindenesetre az angol követ azt írta, nagy előkészületeket tesznek.²²² Május végére tehető az a levél, melyben Wingfield a császár álláspontjával kapcsolatban közölte: „öt vagy hat napon belül reméli, hogy bizonyos híreket kap Magyarországról, ami után el fog indulni vízi úton Bécsbe, ami nem messze van Magyarországhatárvidékétől”.²²³ A császár és udvartartása május 31-én továbbra is Augsburgban időzött, azt tervezve, hogy a következő nap útnak indulnak Innsbruck felé. A gurki püspök a császár „elé jött Bajorországba”, „egyesek azt mondják, a lengyel király is vele van”.²²⁴ (Annyit tudunk, hogy Lang bíboros Welsbe valóban elment, és onnan értesítette a császárt május 31-én.)²²⁵ A Jagelló fivérek, bár nem tudták elképzelni, hogy ne jöjjön a császár Magyarország határára („to the confynys of Hungrye”), a találkozó kedvéért készek lettek volna akár még Augsburgig is elmenni,²²⁶ határozottan ragaszkodva I. Miksa jelenlétéhez.²²⁷ Wingfield elmondása szerint a császár „valami nagy dologra készül”.²²⁸

A magyar és a lengyel kíséretben egyre nagyobb bizonytalanság uralkodott. Zsigmond király már igen erős szavakkal kelt ki a császár ellen, aki bár megígérte, hogy jön, de hiába várják, ráadásul még Gurk püspöke sem képes egyértelmű választ adni.²²⁹ Kanizsai László még június 2-án is azt írta: azt a tanácsot kapta, inkább menjen haza. Amíg meg nem érkezik a császár, bőven van idő arra, hogy hazamenjen anyjához, Rozgonyi Klárához Sárvarra.²³⁰ A királyok e késlekedés láttán igen „türelmetlenek lettek”, s „követségbe küldték Balbi Jeromos pozsonyi prépostot” a császárhoz, hogy megtudják, jön-e vagy sem.²³¹ Balbi május végén indult útnak, és június közepén valóban sikerült a császár színe elé kerülnie Innsbruckban.²³² A császár azt „üzente”, hogy azért késlekedik, mert szövetséget kíván kötni Anglia királyával, s ez ügyben van nála VIII. Henrik követe is.²³³

222 „[...] as yet it is nott certeynly known that the emperour shall kepe hys journey towards Hungarye”: TNA SP 1/10, p. 193.; *LP Henry VIII*, II/1. nr. 505.

223 „[the em]perour doth retourne to this citie; within five or six days hopes to have some certeyne newes comyng from Hungrye], wheruponne he wyll pass from thence [...] by water [...] to Vienna, whych is not far from the confynys of Hungrye”: Vit. B XVIII, fol. 146v; *LP Henry VIII*, II/1. nr. 535.

224 „Some say the kyng of Poole cometh in hys companye”: Vit. B XVIII, fol. 146v; *LP Henry VIII*, II/1. nr. 535.; Liske, 1867. 468. Lang Innsbruckban van június elején: Sallaberger, 1997. 128.

225 Péterfi, 2015b. 125. 46. jegyz.

226 Surian szerint legfeljebb a cseh és a lengyel kancellárt küldenék a császár elé. Július 7-i jelentése: Sanuto, XX. 412–413.; Wenzel, 1878. 20.

227 „[...] for booth the kynges of Hungrye and hys broother the kyng of Poole are becomyng to abyde hys comyng”: TNA SP 1/10, pp. 195–196., itt 195.; *LP Henry VIII*, II/1. nr. 535.

228 Május 31.: TNA SP 1/10, pp. 195–196., itt 195.; *LP Henry VIII*, II/1. nr. 531.; Chisholm, 2011. 74.

229 Surian május 20-i jelentése Budáról. Sanuto, XX. 282–283.; Wenzel, 1878. 14.

230 Hermann, 1961. 32.; Pozsony: DL 25 563. Czövek, 2015. 73–74.

231 Cuspinianus, VII–VIII. §; Ankwicz-Kleehoven, 1959. 82.

232 Lakatos, 2020. 332.; Liske, 1878. 176. Június 1-jén indul útnak: Majorossy, 2019. 328. Először Linzbe ment, de nem találta ott: Surian június 4-i és 5-i jelentése Budáról. Sanuto, XX. 305–306.; Wenzel, 1878. 14.; Ankwicz-Kleehoven, 1959. 82.; Frimmová, 2015. 128.

233 „[...] adhortandos [...] Hispaniae et Angliae Reges, [...] ut confoederationi unionique suae inter se factae, [...] satisfacerent, qui [...] ab Brugk ad [...] Maiestatem suos miserunt legatos, quos Balbus orator ibidem personaliter vidit, [...] promulgari novam confoederationem inter [...] Reges [...] constitutam, et [...] cum oratoribus Regis Angliae in renovacione huiusmodi confoederationis nihil certi hactenus constituit”: Liske, 1878. 178.

Ugyancsak május 31-i levelében számolt be az angol követ egy magyar gróf, „Count John de Cele”-nek a töröktől elszenvedett vereségéről. Ő nem más, mint Szapolyai János,²³⁴ akinek „a lengyel király feleségül vette a hűgát”, s aki „viszszautasította, hogy részt vegyen” a királytalálkozón.²³⁵ A Nándorfehérvárt veszélyeztető erőd, Zsarnó ellen vonuló Szapolyai valamikor április 24-ét követően, legkésőbb május első felében szenvedett vereséget.²³⁶ A követ azért is tarthatta ezt fontosnak, mivel akkora sereggel támadt, hogy a teljes ruméliai haderőt mozgósítani kellett. Báli szendrői szandzsákbég minden törököt fegyverbe szólított.²³⁷ A vajda Bátor István temesi ispánnal, az Alsó Részek főkapitányával, Paksi Mihály és Enyingi Török Imre nándorfehérvári bánokkal együtt vezette a hadat.²³⁸ A híradás kiemelte, hogy odaveszett az egész hadfelszerelés.

Wingfield értesülései pontosak: mindezt tudjuk más, török forrásból is.²³⁹ A hadvezetésből sokan elesetek, Paksi is.²⁴⁰ Egy datálatlan római értesülés szerint, amelyet Worcester püspöke szerzett meg 1515 folyamán, a magyarok meggondolatlanul támadták meg a törököket, akik keményen visszavágtak.²⁴¹ A magyar források szerint Szapolyai addig lövette Zsarnó falait, amíg felvonult a ruméliai haderő, amely a nyílt ütközetre nem kész ostromtábor ellen indult, ahová benyomulva Szapolyait visszavonulásra készítette.²⁴² Az angol jelentések – összhangban a törökökkel – a Török Birodalomra nézve nem kis veszélyt jelentő akcióként számoltak be a hadjáratról. Maga Szelim szultán is így vélekedett az eseményekről.²⁴³ A Tudorpolitika számára ez nem kis fontossággal bírt, ezért is jelentett róla Wingfield néhány nap elteltével. A hadvezér alkalmatlanságát firtató korabeli, majd történetírói vádak az elmondottak fényében a török, illetve a többféle forrásból építkező nyugati híradások tükrében egyaránt túlzónak tűnnek, a magyar utókor ítéletéhez képest jóval árnyaltabban kell látnunk az eseményeket.²⁴⁴

234 C. Tóth, 2012. 452.

235 „[...] whose syster he kyng of Poole hath maryed [...] declyned to be at the meeting of kynges”: TNA SP 1/10, p. 195. Tud róla Bartolini is: Bartolini, 1717. 642.; Bartolini, 2014. 162–164.; Liske, 1867. 468.

236 Tuber, 1994. 280–283.; Papp, 2016. 239. Április 21-től, a folyami átkeléstől datálja: C. Tóth, 2020b. 106–107.; Szülejmán herceg jelentése: In: Fodor, 2019. 65–67.

237 A teljes ruméliai erőket: Papp, 2016. 239.; C. Tóth, 2015b. 106.; Fodor–Dávid, 1994. 217.

238 Neumann, 2015a. 112.

239 „[...] Turks hath taken [...] baggage”: TNA SP 1/10, p. 195. „odahagyták 600–700 tábori szekereket, összes pajzsukat és ágyújukat, zászlójukat, sátrukat, egyéb hadiszereiket”: Fodor, 2019. 66.

240 Papp és Fodor szerint elesett Paksi Gáspár szabácsi bán is. Fodor, 2019. 67.; Papp, 2016. 240. Ezzel szemben a jelzett időben Merzini (Korbáviai) György töltötte be a tiszteket (C. Tóth–Horváth–Neumann–Pálosfalvi, 2016. 148.), aki el is esett Zsarnónál. C. Tóth, 2020b. 107. 61. jegyz. Vö. Surian sok esetről ír május 14-én: Sanuto, XX. 232. Wenzel 12 ezer áldozatról ír, az általam használt Sanuto-kiadás ezt nem közli. Wenzel, 1877. 13.

241 „[...] Unghari imprudenter Turcas invaserunt ideo cum dedecorem [...] reiecti fuerunt”: [Róma] 1515. május 22.: Vit. B II, fol. 89r–v; *LP Henry VIII*, II/1. nr. 493. [Itt rossz fóliószámmal.]

242 „...megtámadták a hitetlenek vár alatt felállított ágyú mellett tartózkodó gyalogosokat, és szétszórták őket. Nyomukban megérkeztek a szandzsákbégek, és a hitetlenek táborára rontottak.” Fodor, 2019. 66.; Papp, 2016. 240.

243 Papp, 2016. 240.

244 B. Szabó, 2020. 216.

Egyes feltevések szerint az angol követ is tisztában volt azzal, hogy a Szapolyai-család felhasználva rokoni kapcsolatait és politikai befolyását a Habsburg–Jagelló-megegyezést kívánta aláásni. Az erdélyi vajda a húga, Borbála lengyel királyné, illetve egyéb, lengyelországi összeköttetései révén Lengyelországban a Habsburg-ellenes „pártot” támogatta. Szapolyai ezért utasíthatta vissza a „királycsúcsra” küldött meghívót, ahogy Wingfield fenti levele fogalmaz.²⁴⁵ Hermann Zsuzsanna úgy látta, a találkozón el akarták érni, hogy kivonják Annát Szapolyai házassági terveiből.²⁴⁶ Úgy tervezték, hogy a hercegnőt átadják nevelésre a Habsburgoknak, nehogy a vajda ismét megkérje a kezét.²⁴⁷ Szapolyai a parasztfelkelés leverésével nagy tekintélyre tett szert. Az 1514. évi Lukács-napi országgyűlés főkapitányá nevezte ki.²⁴⁸

Wingfield tisztában lehetett mindezzel, az 1514. novemberi országgyűlés híre eljutott külföldre is.²⁴⁹ Mindazonáltal az angol követ azért is jelentett a zsarnói kudarcról, mert azt érezte, hogy Szapolyai renoméja ezúttal csorbát szenvedhetett, aminek jelentősége lehetett az európai politikát illetően. A megcsappant tekintélyű Szapolyai nyilván nem is kívánhatott részt venni a bécsi találkozón, hiszen ott vele szemben II. Ulászló politikai pozíciója erősödött.²⁵⁰ Ezzel is lehet magyarázni, hogy ugyan Szapolyai főkapitányi címet nyert az 1514. évi országgyűlésen, de a király által csak 1515 júliusa után szentesített dekrétuma végleges szövegéből ez kimaradt.²⁵¹ Az angol követ május 31-én már minden bizonnyal a május 20-i előszerződés tudatában írt arról, hogy a „magyar gróf” nem kíván akadályt gördíteni a szerződés útjába. Szembetűnő azonban, hogy „grófnak” („count”) címezi, valamennyit tehát ő is érezhetett a Szapolyaiak, akár „dinasztikusnak” nevezhető politikájából, és tisztában lehetett a vajdának a német területeken is elterjedő titulájával (*graf*).²⁵²

1515. június 7-én jelentett újra Wingfield, immár Innsbruckból.²⁵³ Újra „magánkihallgatást” kapott, együtt vett részt a misén a császárral, s míg a többi követ a kórusnál foglalt helyet, ők egy oldalkápolnába vonultak vissza. I. Miksa „bizalmasan” érdeklődött az iránt, mikor s milyen híreket kapott VIII. Henrikől. A császár elmondta: a tervezett királytalálkozó után, amelyet már nagyon vár, a lengyel király Itáliába vezet hadat. I. Miksa a franciaellenes koalícióba Aragónia királyát tervezi még bevonni, aki ezzel kapcsolatban kért iránymutatást – és bizonyára némi pénzt

245 Botlik, 2013a. 31.

246 Hermann, 1961. 29.

247 Botlik, 2013a. 31. Vö. Tringli, 2015. 255.

248 Neumann, 2015a. 153.; C. Tóth, 2020a. 308.

249 Például egy ferrarai jelentés: 1514: ASM, Ambasciatori b.4/12,14, Vestigia nr. 1806. vestigia.hu/kereses/nyomtat.php?a=1396627652 (letöltés: 2020. március 22.).

250 Mindazonáltal öccse, György még Pozsonyban ott volt II. Ulászlóval 1515 áprilisában, részt is vett a tárgyalásokon, és a király kíséretében kitüntetett helyet foglalt el. Neumann, 2019. 182–183.; Neumann, 2020a. 57.; Majorossy, 2019. 327.

251 Mikó, 2015. 290–292.; Neumann, 2020a. 39.

252 Neumann, 2020b. 51–52.

253 Vit. B XVIII, fol. 154r–v; *LP Henry VIII*, II/1. nr. 563.

is – az angol királytól, vagyis emiatt kezelte kitüntetten Anglia követét. Az uralkodó elmondta: Bécsbe készül, ahová hajón már előreküldte a poggyászatát.²⁵⁴

Wingfield 1515. június 26-án futott be Innsbruckból Linzbe, ahová időközben a császár is megérkezett.²⁵⁵ Az angol követ június végén utazott tovább Bécsbe.²⁵⁶ A császár még Linzben maradt, fontolóra véve a továbbhaladást. Arról kapott ugyanis hírt, hogy a francia király már Lyonban van nagy hadsereggel, és az Alpokon készül átkelni.²⁵⁷ Azt, hogy a svájciak „az Alpokban állnak”, a franciák elleni háborúra készen, több forrásunk is hangsúlyozza.²⁵⁸ A követ június 29-én „nagy sietségben” írt Londonba a helyzet rendeződéséről: a svájciak, a pápa és Aragónia is a császár oldalán állnak és készek hadba szállni a franciákkal szemben.²⁵⁹ Pozsonyba is elért a híre a császár linzi hezitálásának, ezért újfent bizonytalanná vált, hogy I. Miksa valóban eljön-e Bécsbe. Surian is észlelte az elégedetlenséget: az ő szóhasználatával a pozsonyi tárgyalások „füstbe mentek”, mivel a gurki püspök már két hete „nem találja” a császárt. A lengyel király igen feldúlt volt, úgy fogalmazott: nem lehet bízni I. Miksa szavában.²⁶⁰

I. Miksa, illetve a minduntalan a nyomában járó Tudor-követ végül csak megérkezett Bécsbe, jóllehet nem akkor, amikorra ígérkezett: Surian elmondása szerint I. Miksát július 2-ra várták. Wingfieldet július 3-án Bécsben találjuk.²⁶¹ A császár késedelmét a francia készülődés híreivel indokolhatjuk. A császárhoz a magyar és a lengyel király több követséget menesztett – például Kövendi Székely Miklóst –, „hogy sürgessék”. Kövendi Székelyt június 19-én küldték ki Pozsonyból a magyar-cseh és lengyel királyi követség tagjaként, kifejezetten azért, hogy I. Miksa nehogy kihátráljon a személyes találkozóból, és a követség tagjai e célból június 28-ig a császár közelében tartózkodtak.²⁶² (Egy darabon együtt is mehettek a kíséretével, illetve az ahhoz csatlakozó Wingfielddel.) I. Miksa az elvárásoknak végül eleget téve, július 10-én vonult be Bécsbe.²⁶³

254 Surian június 17-i, 18-i, 22-i és 27-i levele is megerősíti, elindult hajóval. Már nagyon várják Pozsonyban: Sanuto, XX. 365–366.; Wenzel, 1878. 19–20.

255 Feltehetően a császári kísérettel tartott, együtt Wingfielddel, Linzbe is a Jagellók követe, Balbi is. Surian június 4-i és 5-i jelentése Budáról. Sanuto, XX. 305–306.; Wenzel, 1878. 14.

256 Vit. B XVIII, fol. 155r–156r; *LP Henry VIII*, II/1. nr. 624.

257 Undreiner, 1932. 102. I. Miksa június 9-én indult útnak Innsbruckból, 27-től július 4-ig volt Linzben, 6-án már Ennsben. Kraus, 1899. 74. Surian is úgy tudja, több napot töltött Linzben. Július 7-i jelentése: Sanuto, XX. 412–413.; Wenzel, 1878. 20.

258 Bartolini, 1717. 650., 656.; Bartolini, 2014. 192., 214. Tartanak a francia király itáliai támadásától: Liske, 1878. 142.

259 A keltezési hely nem vehető ki. Vit. B XVIII, fol. 156r; *LP Henry VIII*, II/1. nr. 641.

260 „La dieta [...] in Posenia e andata in fumo”: Surian június 4-i és 5-i jelentése Budáról. Sanuto, XX. 305–306.; Wenzel, 1878. 14.

261 Surian szerint július 4-ére várták (Pozsonyban is), hogy bevonul Bécsbe. Július 7-i jelentése: Sanuto, XX. 412–413.; Wenzel, 1878. 20.

262 Lakatos, 2020. 332.; Cuspinianus, VIII. §; „Czekel Miklass”: Liske, 1878. 136.; Péterfi, 2015a. 142. 704. jegyz. I. Miksa június 25-én volt Welsben, talán itt érheték be Kövendi Székelyék, és június végéig, még Linzben is vele voltak. Kraus, 1899. 74.

263 Surian július 17-i jelentése: Sanuto, XX. 428.; Wenzel, 1878. 20–21.; Majorossy, 2019. 328. Kanizsai László úgy tudja Pozsonyban, július 13-án, hogy I. Miksa 11-én érkezett meg Bécsbe. DL 25 565.; Czövek, 2015. 77.

Az angol követ július 10-én írta első bécsi jelentését.²⁶⁴ Ekkor számolt be a magyar és lengyel követek Bécsbe érkezéséről: „július 6-án egy nagy követség érkezett Magyarországról és Lengyelországból, püspökök és négy világi főméltóság. A szállásom közelébe jöttek lóháton. Olyan könnyű, kis termetű lovaik voltak, mint amilyenek a törököknek vannak, és a nemesek közül többen úgy öltözködtek, mint a törökök, s némelyek úgy, mint a tatárok.”²⁶⁵ „Felsőruházatuk, ha azt egyáltalán így lehet nevezni, úgy tűnt, selyemből van, és szablyáik arannyal és ezüsttel voltak díszítve.” Azt mondták, ha megérkezik a király, „semmilyen pompát nem akar [látni – B. A.], de azt kívánja, hogy legyen a szobájában egy magas rangú ember, akinek pénze van, s más egyebekkel is jól el van látva, hogy az összes király és fejedelem számára ne neki [azaz II. Ulászlónak – B. A.] legyen szükséges a rengeteg trombitást, csörgődobost és más kobzost fizetnie, mert ezek nagy lyukat ütnek az erszényébe”.²⁶⁶

Láthatjuk, II. Ulászlónak a magyar közemlékezetben élő, „legendás” pénztelenségét az angol követ is említésre méltónak tartotta, akár maga hallhatta, hogy a király már előre attól félt, mennyit kell majd neki költenie. Wingfield beszámolója megerősíti Cuspinianus értesüléseit, aki szerint ezen a napon érkezett a magyar és a lengyel király követeként három-három „jeles férfiú”: magyar részről Szatmári „György pécsi püspök, Ladislav ze Šternberka, Csehország kancellárja és Buzlai Mózes udvarmester”.²⁶⁷ Wingfield magáról is szólt, jelentősegteljesen hangsúlyozva Anglia tekintélyét: „a címerem ki van téve a kapu fölé, ahová a nevem, s az, hogy Anglia és Franciaország királyának vagyok a követe, s biztos vagyok benne, mindenki, a kereszténység nemzetei és minden egyéb népek jól láthatják, mert az összegyűlt társaságban voltak a keresztényeken kívül mások is, oroszok, tatárok, havasalföldiek

264 Vit. B XVIII, fol. 157r–159v; *LP Henry VIII*, II/1. nr. 684.

265 Kérdés persze, mit tudhat a nyugati utazó a török ruházatról, vagy a nyugaton annak hitt öltözékről e korban.

266 „[...] the VIth daye of this monthe there cam a greett embass[ie] from the kyngis of Hungrey and of Poole, that is [consisting of] byshoppis and IIII temporall lordis, in theyre passyng [...] they came forby my loggyne, they were a [lot of?] horsis, for amongst theym was many spaare horsis [...] of the Turkys, and dyvers of the nobyll men were [dressed] lyke Turkys, and some lyke to the Tart[ar]is, and a [...] theyr ovyr vestemens be callyd it semyd th[ey were of] sylke and theyr symeters garnyshyd bo[th with] goolde and sylvir”: Vit. B XVIII, fol. 157r; „[...] whanne the saide kynge shall com there [shall lack] no pompe [...] [wishes] wherefore a greet man [...] weell monneyid [...] and fournyshid in all othir things [were in] my rom [...] and for [...] I shall have rewarded the exceedyng nowmbyr [...] shall be here of trumpettis, taboryns and oothir mynstrels [...] to all the kyngis and pryncis that shall be here [...] will not fayle to maake a greet hoole in my pourse [...] eny fear of expencis”: Vit. B XVIII, fol. 157v. A szöveget Botlik Richárd is részben lefordította, néhány szöveghelynek én más értelmezést adtam. Botlik, 2014. 33. Vö. Chisholm, 2011. 78. Vö. Surian is a lengyel király „caualli legieri”-nek („lezieri”) mondott katonáiról szól; igaz, ő az Itáliában ismert könnyűlándzsásokéhoz hasonlítja a fegyverzetet („lanzaruali”) és az albánokéhoz az öltözetet („schioptieri”): Surian július 20-i jelentése, illetve július 23-i levele: Sanuto, XX. 488–489., illetve 481–483.; Wenzel, 1878. 22., 25. Lásd: Frimmová, 2015. 143–144.

267 Cuspinianus, VIII. §; Cuspinianus, 1909. 313.; Lakatos, 2019. 599.; Lakatos, 2020. 332. A kíséret nagyságáról: 500 lovas: Majorossy, 2019. 328., 336. Surian 2000 lovasról ír Zsigmond kíséretében. Sanuto, XX. 204. II. Ulászló kíséretéről: Neumann, 2019. 169., 185–188.

és törökök”.²⁶⁸ Nyilván az utóbbiak a Jagelló fivérek kíséretében lévők által rá tett benyomásokat tükrözik.

A követ kényelmesen berendezkedhetett Bécsben, tényleg kifüggeszthette a rezidenciája kapuja fölé címerét, hiszen július 12-én kapott egy igen gáláns, 200 font értékű kiutalást az angol kincstártól.²⁶⁹ Wingfield beszámolt arról, hogy július 8-án megérkezett hajón a gurki püspök, a brémai érsek, Ulrich württembergi (1498–1519, 1534–1550), IV. Vilmos bajor (1508–1550), V. Henrik mecklenburgi herceg (1503–1550), a passauai hercegpüspök (Wiguleus Fröschl von Marzoll, 1500–1517), a bécsi püspök (Georg von Slatkonja/Jurij Slatkonja, „Chrysippus”, 1513–1522), 9-én pedig maga a császár a várostól egy mérföldnyire megszállt „egy várban”, majd másnap bevonult.²⁷⁰ Ekkor érkezett meg Gurk püspökével a pápa követe és Kasztília képviselője, ami arra enged következtetni, hogy az angol követ jóval más uralkodók küldöttei előtt járt, s nem csak a hírszerzésben. Mire ők odaértek, Wingfield már berendezkedett Bécsben, így könnyen értesülhetett – ahogy fentebb láttuk – a császárnak a II. Ulászló bevonulását megelőzően Szatmári Györggyel és társaival július 11-én folytatott tárgyalásairól.²⁷¹ A híreket hallva a Jagelló fivérek is útnak indultak Pozsonyból.²⁷²

Wingfield a következő jelentését július 18-án küldte meg VIII. Henriknek.²⁷³ Beszámolója szerint július 16-án a császár kilovagolt Bécsből, hogy az előre megszabott helyen, Trauttmandorf, Bruck és Hainburg között – „hat holland mérföldnyire” – találkozzon a magyar és lengyel követekkel, „díszes, 1000 fős kísérettel, gyönyörűen felszerszámozott lovakkal”.²⁷⁴ Wingfield – saját bevallása alapján – az

268 „[...] there is writyn ovir myn armys stondynge [...] on my gate, my name embassadour to the kynge of Inglonde and [...] of Fraunce, which I am sure shall be sein and read by all nations [...] that be of Chrysten dome and many oothir, [...] for at the congregation theere shall fayle to be some of all Chrysten but also [...] Roussys, Tart[al]rys, Walakys and Turkys”: Vit. B XVIII, fol. 157v. Az igen sokszínű, különféle népekről más forrás is megemlékezik, már a pozsonyi kíséretben: „Tartari, Turcae, Moschi”; „diversarum gentium [...] Thessali, Turcici, Mysii, Moschi, lazyges”: Liske, 1878. 170., 172.; Decius, 1901. 93.; Chisholm, 2011. 80. Metzig egy egész alfejezetnek is e címet adja: „vil teutschen, Hungern, Polecken, Beheimen, Moschowiter, Tattern durcheinander”: Metzig, 2016. 306–308.

269 Wingfield, 1925. 48.

270 Vit. B XVIII, fol. 157. Vö. Wiesflecker, 1981. 186. 11-én adott ki Bécsben oklevelet. Kraus, 1899. 74. A brandenburgi őrgrof is a kíséretben Suriannál: július 20.: Sanuto, XX. 488–489.; Wenzel, 1878. 22. Monográfiusa szerint maga a bíboros 10-én érkezett meg: Sallaberger, 1997. 130.

271 Lengyel részről a hármas követség feje Krzysztof Szydłowiecki alkancellár volt. Liske, 1878. 138.; Majorossy, 2019. 328.; Wijaczka, 2019. 275.

272 Cuspinianus, XII. §. A pozsonyi források szerint II. Ulászló 14-én még Köpcsényben, Zsigmond pedig Hainburgban szállt meg. Majorossy, 2019. 336. Surian szerint Bécstől távol: július 20.: Sanuto, XX. 488–489.; Wenzel, 1878. 21. Július 23-i levele: Sanuto, XX. 481–483.; Wenzel, 1878. 25.

273 Bécs, 1515. július 18.: Vit. B XVIII, fol. 160r–v; *LP Henry VIII*, II/1. nr. 725.; Wiesflecker, 1981. 186–188.; Metzig, 2016. 310.

274 Július 14-én indult és 16-án érkezett meg II. Ulászló. Surian július 20-i jelentése: Sanuto, XX. 488–489.; Wenzel, 1878. 21. Kanizsai László is úgy tudta még július 6-án, hogy a fejedelmi találkozó vagy Hainburgban, vagy a Bruck és Nezsider közötti mezőn lesz. DL 25 564.; Czövek, 2015. 75. Kanizsai július 13-i levele szerint a császár elhagyta Bécset, hogy találkozzék a Jagelló fejedelmekkel, amit 16-ára terveztek. DL 25 565.; Czövek, 2015. 77–78.; C. Tóth, 2020a. 219., 220. 433. jegyz.; Majorossy, 2019. 297., 328.; Metzig, 2016. 299–305. Végül Kanizsai maga is részt vett a bécsi találkozáson. Kubinyi, 1988. 205.; Czövek, 2015. 80.

eseményen „kitüntetett helyen” tartózkodott, amit Cuspinianus is alátámaszt. Anglia követe közvetlenül I. Miksa mellett, a császár fekete és skarlátvörös bársonnyal szegett hintójának balján lovagolhatott – a másikon a gurki püspök.²⁷⁵ Olyan tekintélyeket előzött meg, mint Zyprian von Serntein kancellár, IV. Vilmos bajor herceg vagy Kázmér brandenburgi őrgróf.²⁷⁶ Ferber leírása szintén említi, hogy Anglia követe részt vett a találkozón, aki – Surian szerint – császári utasításra I. Miksával együtt tért vissza a városba.²⁷⁷

Wingfield úgy tudta, hogy „a magyar király és a cseh király [II. Lajos – B. A.] a testvérével [Anna – B. A.] együtt a császár palotájában lett elszállásolva. A lengyel királynak csinos szállása van a városban.”²⁷⁸ Sokatmondó, hogy akinek égetően fontos volt a Habsburg-szövetség, így a lengyel királynak, az nem a császár palotájában kapott szállást. Ugyanakkor az, aki I. Miksa szempontjából játszott lényegi szerepet, vagyis az örökösödési szerződés miatt a magyar király, kitüntetett figyelmet kapott. Az angol követen és a levelet kézhez kapó Wolsey-n kívül, aki bizonytalannal tudott a sorok között olvasni, az „aránytalanság” alighanem másoknak is feltűnt. Cuspinianus is szóvá tette, hogy Zsigmond lengyel király „egy jeles házban lakott, amit közönségesen a Nyulak házának mondanak, míg a magyar király a várban”.²⁷⁹

Wingfield nyitott szemmel járt. Az 1515. évi belső-ausztriai parasztmozgalmak sem hagyták hidegen, ezen események úgyszintén befolyással lehettek ugyan is a nagypolitikára. Július 18-án arról adott hírt, hogy a királytalálkozóra vezényelt 2000 nehézfegyverzetű lovasból ezret Stájerországba és Karintiába fognak küldeni a nemesek megsegítésére a lázadókkal szemben.²⁸⁰

275 „[...] themperour passyd [...] foure Dwtch myls towardis the sayde kynge [...] the cardinale of Gource roode upon his right hand, [i. e. Wingfield] oppon his lefte and all pryncis folowid [...] went to a place uppon a faire playne three Dwtch myles off, appoyntid for the meeting”: Vit. B XVIII, fol. 160r; Cuspinianus, X. §.; Spekner, 2007. 34.

276 Cuspinianus, XIV. §. Igaz, Surian nem tud erről a kitüntetett helyről: július 20.: Sanuto, XX. 488–489.; Wenzel, 1878. 22.

277 Liske, 1878. 134.; „[...] lo ambasiatore de Ingeltera andò in Vienna de comissione de la Cesarea Maesta [...] in compagnia”: Surian július 23-i levele: Sanuto, XX. 481–483.; Wenzel, 1878. 26. Az *Ehrenspegel* is tud Anglia királyának követéről, igaz, ő nem kitüntetett helyen szerepel, hanem a prelátusok és a birodalmi fejedelmek mögött vonul. *Ehrenspegel*, 1323., 1327.

278 „[...] the kynge of Hungrye and the kynge of Bohem, with his systir, ben [lodged] in the pallyce. The kynge of Polle has a faire loggyn in the cite”: Vit. B XVIII, fol. 160v. Suriannál: július 20.: „in castello la Cesarea Maestà et questo serenissimo re Hungaro cum liberis suis extra vero; non molto distante, in uno superbo palazzo, allogia il serenissimo Polono”: Sanuto, XX. 489–490.; „El Re de Polonia è alozato in la città, tutti li altri in castello”: Surian július 23-i levele: Sanuto, XX. 481–483.; Wenzel, 1878. 27.

279 Cuspinianus, XII. §. Az úgynevezett „Nyulak házaról” azt tartja a hagyomány, hogy Mátyás városi rezidenciaként használta. 1515-ben I. Zsigmond mellett Bakóc is itt kapott szállást. Wien Geschichte Wiki. Ein Service der Stadt Wien. <https://www.geschichtewiki.wien.gv.at/Hasenhaus> (letöltés: 2021. november 11.). Köszönöm Skorka Renáta szíves közlését.

280 Péterfi, 2015c. 352. Surian 1500 és 2000 közé teszi: július 20.: Sanuto, XX. 488–489.; Wenzel, 1878. 22. Vö. Egy másik levelében, amit július 23-án írt Ferrara hercegének, nem lovasokról, hanem 2000 Landsknechttről beszél („lancechenech”). I. Ercole d’Estének, Buda: Wenzel, 1878. 25. Bartolini: 2000 Landsknecht: Bartolini, 1717. 652.; Bartolini, 2014. 202. 1500: Liske, 1878. 140. Közülük vezényelhetek át Bécsből. Wiesflecker, 1981. 186. Lásd még: Metzsig, 2016. 303–304.

A következő napok eseményeiről július 24-én hallunk:²⁸¹ július 19-től mindennap tárgyalásokat tartottak, amelyeken Kasztília követe mellett bíborosok is részt vettek – a többes szám arra utal, hogy Matthäus Lang mellett már Bakóc Tamás is jelen volt.²⁸² Wingfield tudósított arról a kartáncról is, amelyről a derék Cuspinianus szintén szólt, de sok részlet csak az angol előadásában szerepel: „Csehország úrnője [Mária – B. A.] mind a magyar, mind a lengyel, mind pedig a cseh királynak [Lajos – B. A.] átadott egy virágfűzért, amelyekre egy-egy drágakő volt tűzve.”²⁸³ Másnap a császár több mint egy órán át beszélt, megköszönve a fejedelmeknek, hogy eljöttek. Háláját fejezte ki azért, hogy közreműködnek a béke, a keresztény fejedelmek közötti egyetemes testvériség létrehozásában, amelynek a célja a hitetlenek elleni hadjárat, s nincs a földön olyasmi, amire fiatal éveit óta ne vágyott volna jobban.²⁸⁴ Cuspinianus hallgat arról a találkozóóról, amelyet – Wingfield elmondása szerint – a császár tartott Esztergom érsekével egy „külön szobában”. Itt a császár felemlegette, hogy Bakóc „a legjobban emlékezhet” az ő kereszties elszántságára, hiszen „már 35 évvel azelőtt követségbe ment apjához, a császárhoz és hozzá, s ő ugyanebben a szobában fogadta”.²⁸⁵

Július 21-én Zsigmond is a palotába érkezett. Ekkor adta át I. Miksa az ajándékait. „A magyar király egy mozsárágyút kapott, amit harminc ló húzott a folyóig.” A lengyel királynak „két, egészen a csüdjükig és a hasuk körül is vérttel borított háttaslovat ajándékozott. [...] A fiatal cseh királynak egy másik, arany lótarakóval borított paripát adott, amelyen a király aranyozott páncélba öltözött apródja ült.”²⁸⁶ Wingfield ezután a házassági tárgyalásokról beszélt. Cuspinianus és Surian egyaránt szólt arról, hogy a császár Annát aranykoronával ajándékozta meg,²⁸⁷ de azt Wingfield tette hozzá, mit mondott neki eközben: „néked adom e koronát, mint tanújelét annak, hogy – s ígérem, minden tőlem telhetőt megteszek – téged Kasztília királynéjává teszek, és ha nem tudlak Nápoly királynéjává tenni, vagy ha esetleg egyik fogadalmamat sem tudom teljesíteni, ígérem császári szavamra [...] római

281 Bécs, Vit. B XVIII, fol. 161r–163v; *LP Henry VIII*, II/1. nr. 746.; Liske, 1867. 493.; Metzsig, 2016. 310.

282 „[...] bothys cardinalis and dyverse archbishoppis were always presente and at some tymis thembassadour [...] Spayne”. Vit. B XVIII, fol. 161r. Vö. Wiesflecker, 1981. 189–190.

283 „[...] the lady of Boheme gave crauselyns or chaplettis of floweris and uppon ony of theym [...] bague oone to the kyng of Hungrye and oon to the [kyng of Poole] and oone to the younge kyng of Boheme”. Vit. B XVIII, fol. 161r. Magát a „gírlandot” említi Surian is: július 25.: Sanuto, XX. 490–491.; Wenzel, 1878. 23.

284 „[...] for a peace, amyte and lyge universall amonsgt all Chrysten pryncis to thentente an expedition maade agaynst the infidelis”. Vit. B XVIII, fol. 161v.

285 „[...] he tournyd his speethe unto the cardinall of Strygon, only [...] he shall be a sufficient wittnesse of his mynd [...] in that behalf, for xxxvth yers paste he cam in embassade to themperour his fathyr and also to hym, and for his parte [received] hym in the same chambyr”. Vit. B XVIII, fol. 161v. Bakóc Tamás 1480-ban valóban részt vett Mátyás követségében III. Frigyesnél. Fraknoi, 1889. 11. Bakóc III. Frigyes gyászszertartásán is jelen volt 1493 decemberében. Borsa, 1967. 393.

286 „[...] themperor gave unto the kyng of Hungrye a bumberd [...] which was caryid to the water wyth xxx horsis [...] to the young klyngel of Boheme he gave a nothir courser bardyd in cloth [of gold], uppon the same a page of the saide kynges [...] in a harnyse goodly gilte”: Vit. B XVIII, fol. 162r. Egyes részleteket máshogy fordít Botlik, 2013a. 34.

287 Cuspinianus, XIV. §.; Surian július 25-i jelentése: Sanuto, XX. 490–491.; Wenzel, 1878. 23.

királynévá tesznek, és Ausztria úrnőjévé, ami van olyan értékes, mint egy királyság”.²⁸⁸ Végül Anna német királyné és Ausztria főhercegnője lett, mivel a házasságok ügyében úgy döntöttek, a császár egyik vagy másik unokája, Károly vagy Ferdinánd elveszi Magyarország királyának leányát, és ezzel a kapcsolatuk most „erős és szilárd” lesz.²⁸⁹ Az előszerződésben még egyértelműen Ferdinánd szerepelt, itt, a végleges dokumentumban már vagylagosan a két unoka közül valamelyik.²⁹⁰

Wingfield részletes leírást adott magáról, a július 22-én a bécsi Szent István-dómban tartott esküvői ceremóniáról. A két ifjú hölgyet egy hordszékben vitték gazdagon öltözött nemes hölgyek kíséretében, egyik oldalukon a spanyol követ,²⁹¹ a másikon Kázmér brandenburgi őrgróf lovagolt, „a templomban a szentélyben egy emelvényre ültek, amely arannyal átszőtt posztóval volt borítva”. Utánuk a császár jött, előtte egy gazdagon díszített kardot vittek, s közvetlenül mellette a pápai legátusok (Gurk püspöke és Esztergom érseke) haladtak, majd jobbra Károly főherceg követe, négy sort vezetve. A császár mögött a magyar királyt vitték hordszékében, majd az ifjú cseh király jött. Sokatmondó az is, hogy a lengyel király nem volt részese a menetnek, csak a templomkapuban csatlakozott.²⁹² Wingfield – nemcsak saját elmondása alapján, hanem Surian és a „Fugger-féle” *Ehrensiegel* szerint is – közvetlenül Lajos trónörökös után, Károly infáns követének társaságában helyet kapva vonulhatott be a székesegyházba, megelőzve ezáltal nemcsak a magyar és a cseh világi urakat, hanem a Habsburg anyától született Vilmos bajor herceget, a Hohenzollernekét és az összes birodalmi fejedelmet.²⁹³ Ezekből a momentumokból is lát-

288 „[...] theemperour gave unto hir a rych coronne [...] and uppon her had sayings [...] I promyse to do my best to [...] make you quen of Castill, and yff that fayle to maake you [...] quen of Napylls, and furthymore, yff that I shall [...] fayle of boths that I promyse you by wourde of theemperour [...] I shall nott fayle to maake you quen of Romayns, and lady of Austryk, which may be valuyd to a royaulme”. Vit. B XVIII, fol. 162v. Ennek jó része, igaz, kevésbé teátrálisan és nem dramatizálva, szerepel Suriannál is: július 23.: Sanuto, XX. 481–483.; Wenzel, 1878. 27–28. Bartolini és az *Ehrensiegel* is szól a nápolyi és a római királyságról, de Ausztriáról nem. Bartolini, 1717. 657.; Bartolini, 2014. 216.; *Ehrensiegel*, 1330.

289 „[...] oone if his nephewes, [...] that is Charlis or Ferdinande shoulde marry his Anne and that this matrimony that shuld be now [...] firme and stabill”. Vit. B XVIII, fol. 162v. A szerződéseket július 20. és 22. között szövegezték. Wijaczka, 2019. 276. Egy másolat: 1522. július 22.: DF 289 145. Lásd: Wiesflecker, 1981. 211–219.

290 Spekner, 2007. 31.; Wiesflecker, 1981. 195–196.

291 Róla – igaz, nem a hercegnők mellett, de – Surian is beszámol: július 25.: Sanuto, XX. 490–491.; Wenzel, 1878. 23.

292 „[...] the ladys [...] accompanied with ladys and gentylwomen in rych [...] aparell [...] passid before to the churche [...] sette uppon a siege of a good heeythe, and a desk before them coveryd with cloth of goolde, [...] aftyr theemperour sette forwarde, with a rych sworde bourne byfore hym, and the princis [...] popys two ambassadors, theemperour and the othir to the kyng of Hungarye, uppon hys ryght handee [...] the archdukis ambassadour to his lyfte, all fours on fronte [...] beyound theemperor [...] unto hym [he] had the kyng of Hungarye in his lytter, the young kyng of Boheme, hys sonne, rydyng on the lefte hand [...] the kyng of Poole cam to theemperour on horsback.” Vit. B XVIII, fol. 162v. A brandenburgi őrgróf szerepét Surian is hangsúlyozza: július 23.: Sanuto, XX. 481–483.; Wenzel, 1878. 27. Lang: Salla-berger, 1997. 130.

293 „Venero dopo le corte alla banda dextra del coro lo Imperatore, li Regi apresso a Boemia, [...] lo oratore Inglese, poi quello del Principe don Carlo”: Surian július 23-i levele: Sanuto, XX. 481–483.; Wenzel, 1878. 27.; *Ehrensiegel*, 1330.

szik, Anglia szövetsége ekkor roppant fontos volt I. Miksának – és viszont –, aki közvetlenül e dinasztikus események után kezdte meg itáliai háborúját.

Wingfield nem hagyta említés nélkül az esküvői szertartás rendjét sem. Mindebben nyilvánvalóan az a cél vezérelte, hogy Wolsey tájékozódjék a protokolláris rendben is megmutatkozó erőviszonyokról. Jagelló Annát a spanyol követ és Kázmér brandenburgi őrgróf kísérte az oltár elé, ahol Bakóc megtartotta a ceremóniát. A menyasszonyokat száz lovag és négy király ünnepelte kivont kardokkal.²⁹⁴ Utána az esztergomi érsek misét celebrált, majd I. Miksa az apja sírjánál felöltötte császári ornátusát, fejére tette koronáját, fellépett egy emelvényre és elfoglalta a trónját.²⁹⁵ Wingfielddel szemben Surian például sokkal szűkszavúbban számolt be a ceremóniáról, a július 16. és augusztus 3. között történt események közül főként a házasságkötésre koncentrált.²⁹⁶

A Tudorok követe 1515. július 30-án újabb jelentést írt.²⁹⁷ Részt vett egy lovagi tornán, majd egy táncmulatságon, együtt a három királlyal és a két bíborossal. Számára továbbra is úgy tűnt, mintha a lengyel uralkodó valamelyest kívülről álló lenne, jóllehet ténylegesen részese volt a szerződésnek. (Ez utóbbi tényezőt Wingfield nem említette.) Zsigmond csak három-négy órára jött be a palotába délutánonként. Ezt követően, feltehetően július 29-én a császár kilovagolt Bécsújhelyre 1000 lovag kíséretében fényes pompával.²⁹⁸ Lajos királyfi aranypáncélzatú ménen lovagolt.²⁹⁹ Wingfield nem tudta, hogy a magyar és a lengyel király utánuk megy-e. Mi lehetett ennek a „kirándulásnak” a célja? Lehetséges, hogy a császár a Jagelló fivérektől egy kissé távolabb akarta ügyeit intézni. Ennek az lehetett az oka, hogy a francia király követe is megérkezett a császárhoz – a Tudor-kormányzatot pedig az „hozta lázba”: lesz-e háború? Míg a kis Lajos már július 31-én visszatér Bécsbe, addig a Bécsújhelyre szintén elutazó esztergomi érsek és a hercegnők – az angol követ tudomása szerint – csak az azt követő nap fognak visszatérni.³⁰⁰ Ennél többet nem tudunk, de a császár vélhetően nem akart a két Jagelló uralkodó orra előtt tárgyalni a Valois-k követével, s ezért szerveztek egy „külön programot” Bécsújhelyre – a külső szemlélők számára – az „ifjúság”, a herceg és a hercegnők kedvéért, amelyen legfeljebb Lang bíboros vehetett még részt.³⁰¹ I. Miksa itt fogadhatta I. Ferenc

294 „[...] the daughtyr of Hungarye was conveyid wyth the am[bassador] of Spayne and the marquise of Brandynburg, the cardinall of Strygon [...] spoke the matrimoniall words [...] and affianced [the lady of Austria] to the young kynge of Boheme”: Vit. B XVIII, fol. 162v–163r. Magát a misét Bécs püspöke tartotta. Surian július 25-i jelentése, Buda: Sanuto, XX. 490–491.; Wenzel, 1878. 24.

295 Wiesflecker, 1981. 197–199.; Metzsig, 2016. 310–312., 314., 316.

296 Surian július 20-i és 25-i jelentései: Sanuto, XX. 488–491.; Wenzel, 1878. 22–24.

297 Bécs, Vit. B XVIII, fol. 165r–166v; *LP Henry VIII*, II/1. nr. 764.

298 II. Ulászló július 27-én ment Bécsújhelyre, s 31-én I. Miksa is csatlakozott hozzá. Cuspinianus, 1909. 313.; Ankwicz-Kleehoven, 1959. 86. II. Ulászló augusztus 3-ig maradt ott. C. Tóth, 2020a. 220.; Majorossy, 2019. 336.; Frimmová, 2015. 178. Kraus szerint a császár július 30-án és 31-én volt Bécsújhelyen. Kraus, 1899. 75.

299 „[...] and the young kynge of Boheme also armed at all uppon the same bardyd horse and temperour [...] in hys companye and horsis armys”: Vit. B XVIII, fol. 166v. Ferber és az *Ehrenspegel* szerint is I. Miksa és a kis Lajos együtt mentek július 29-én. Liske, 1878. 144.; *Ehrenspegel*, 1336.; Metzsig, 2016. 325.

300 Bécs, Vit. B XVIII, fol. 167r–168v; *LP Henry VIII*, II/1. nr. 766.

301 Sallaberger, 1997. 128.

megbízottját, amibe a császár legfeljebb II. Ulászlót (és Bakócot) kívánta beavatni. Vagy még őket sem, de a magyar vezetést nem lehetett megakadályozni abban, hogy ide is kövessék: II. Ulászló különben szintén elutazott Bécsújhelyre, még előbb, mint a császár.

Az angol követ a bécsújhelyi tartózkodásról írva adja az egyik – a mi szempontunkból – legizgalmasabb híradást, amely a magyar királyról és gyermekeiről szól: „a király hatvanéves, állandóan hordszékben viszik, mindennek ellenére arc-színe vörösnek [vérbőnek – B. A.] látszik. Bátyja, Lengyelország királya nincs még hatvan [éves – B. A.], a magasak között közepes természetűnek tűnik, kimért, mogorva hangulatú, igen ritkán nevet. A fiatal cseh király [Lajos – B. A.] csak tízéves, habár testalkata alapján tizenkét éves is lehetne; barna ember. A nővére, a fiatal királyné [Anna – B. A.] még csak tizenkét éves, de annyira gyorsan növekszik, hogy tizen-négy évesnek látszik. Gyönyörű leány, a legszebb, akit valaha eddig láttam, és neki van a legszebb haja. A cseh királyné [Mária – B. A.] most tízéves, másokhoz viszonyítva alacsony természetű, gyors észjárású és [...] arcú.”³⁰² Sajnos, az, hogy milyen az arca, a lap rongálódása miatt nem olvasható ki.

1515. augusztus 6-án Wingfield arról számolt be, hogyan búcsúztatta I. Miksa a magyar és a lengyel királyt.³⁰³ Anglia számára Wingfield követjárása sikerrel járt: a császár 1515. augusztus közepén szövetségi ajánlatot tett Anglia királyának.³⁰⁴ Wingfield valóban úgy érezhette magát, mint egy hatalmas király követe („a puissant kynges embassadour”).³⁰⁵ A római francia követ igencsak megdöbbsent az eljegyzés és a Habsburg–Jagelló-szerződés hallatán. Az uralkodását igen vérmesen kezdő I. Ferencsel szemben I. Miksa és VIII. Henrik egy táborba sodródott.³⁰⁶

302 „[...] I thynk the kyng of Hungrye is LX [years...] and is always borne in a chayre for he is [...], nevertheless by his colour he seemyth to be of s[anguine]. The kyng of Poole his brother is not past I [...] amongste bygg men he is of meane stature [...] byrs and severe of cheer for right sildom he lawg[hs]. The young kyng of Boheme, son to the kyng of H[ungary is ...] but X year of aage; howbeit of stature and bygg[ness he] myght vel be XII, and is brown of nature. The young queen his syster is but XII yearys; ne[vertheiss] of growinge she semeth to be XIII, and of beaute [is the ...] fayreste that I have sen, and hath the fayreste hair. ... The queen of Boheme is now X year oold lytyll of stature in comparyson of the oothir, but quik of spiryte [and] [...] complexionde”. Vit. B XVIII, fol. 168r. Részben közli: Botlik, 2013b. 826.; illetve Botlik, 2013a. 35. Botlik itt úgy fogalmaz: a követ „más levelében is írt arról, hogy II. Ulászló szellemi képessége erősen korlátozott”. Ezt Kurucz Györgyre hivatkozva teszi, aki Wingfield július 31-i levelére alapozva véli ezt, sőt azt is kiérezni véli a jelentésből, hogy „a diplomata arra figyelmeztette uralkodóját, hogy Budán képtelenek megfelelő módon felhasználni a különböző segélypénzeket”. Magam ezt a levél teljes szövege alapján sem osztom. Azt sem, hogy a király „erősen korlátozott szellemi képességeire” utalt volna Wingfield. Kurucz, 1995. 260. A hordszékhez (gyaloghintóhoz) vö. Surian július 20-i és július 25-i jelentéseit: Sanuto, XX. 488–491.; Wenzel, 1878. 22., 24. A hercegnő nála „bellissima et molto venusta”: Surian július 23-i levele: Sanuto, XX. 481–483.; Wenzel, 1878. 25.

303 Bécs, Vit. B XVIII, fol. 169r–v; *LP Henry VIII*, II/1. nr. 786.

304 „[...] to continue their olde amitie and friendshipp w[ith] my brother”: Linz, 1515. augusztus 14.: Vit. B XVIII, fol. 170r–171v; *LP Henry VIII*, II/1. nr. 807. Károly főherceg nyomban követet küld Angliába a szerződés megtárgyalására, aki „természetesen” kölcsön is kér: Vit. B XVIII, fol. 172r–173v.

305 Enns, 1515. augusztus 13.: TNA SP 1/11, p. 30., *LP Henry VIII*, II/1. nr. 802.

306 1515. augusztus 18.: BL Cotton MS Caligula E I, fol. 61r–v. [régí jelzet E II, fol. 34.]; *LP Henry VIII*, II/1. nr. 820.

Angliának érdekében állt, hogy a Habsburgok egy szilárd Jagelló-szövetséggel erősödjének meg, s így álljanak szembe a franciákkal. I. Miksa szinte közvetlenül a királytalálkozó után Itáliába küldte seregeit, melyek a svájciakkal együtt viszont vereséget szenvedtek Marignanónál. Így Wingfielldre 1515 őszétől még nagyobb feladat hárult, árgus szemmel kellett figyelnie továbbra is az eseményeket.³⁰⁷ A császár tartott a francia előretöréstől, ezért unokái helyzete szempontjából nagy nyereség volt a Jagellók magyar–cseh ágával kötött örökösödési szerződés. Ennek betartatása ezért a Tudoroknak elemi érdekében állt. 1515 októberében a még mindig I. Miksa nyomában járó Wingfield arról tudósított, hogy a lengyel királyné, Szapolyai Borbála meghalt.³⁰⁸ Magyarozatként hozzáfűzte: ő „egy magyar gróf húga, aki ellensége a császárnak és az Ausztriai-háznak”.³⁰⁹ Ezenkívül megjegyezte: a lengyel király, hogy szorosabbra fűzze a Habsburg-viszonyt, I. Miksa másik unokáját, Kasztíliai Eleonórárt kérné feleségül.³¹⁰ Az angol diplomácia érdeklődését igencsak felcsigázta ennek a házasságnak a gondolata, főként azért, mert Károlynak volt már egy 1513 óta életben lévő házassági előszerződése a francia király leányával, Renée-vel, amit ez az új frigy felülírni látszott.³¹¹

*

Robert Wingfield jól ismerte a helyi politikai viszonyokat, Magyarországról is pontos információkkal rendelkezett. A tanulmány végén egy érdekes adalékra hívnám fel a figyelmet. Wingfield azt követően, hogy Bécsben újra megerősítették Ferdinánd és Anna eljegyzését, bevallotta: nem kívülállóként ügködik a Habsburg–Jagelló-házasság rendezésén. Személyes érintettsége abban állt, hogy a suffolki, leatheringami Wingfieldek rokonságába tartoztak bizonyos, az angliai – York-házzal összeházasodó – de la Pole-ősök, akik viszont Anna hercegnő anyjának, Foix-i Annának a szélesebb családfáján is szerepeltek. Sok-sok generációt követően az angol követ világosan tisztában volt azzal, hogy a magyar hercegisasszonnyal közös őstől erednek. Wingfield ezért tartotta fontosnak megjegyezni, hogy „senki sincs hozzá [Jagelló Annához – B. A.] olyan közeli rokonságban, mint ő”, ezért is „tiszteli őt mint a világ legszebb hölgyét”.³¹²

307 Augusztus 22.: *LP Henry VIII*, II/1. nr. 838. (még Welsben); szeptembertől Innsbruck: nr. 886., 900., 909., 982., 1006., 1037., 1170. Amikor a császár Memmingenbe tér, az attól nem messze fekvő Kempenben helyezi „főhadiszállását”, decemberben pedig követi Füssenbe: Kraus, 1899. 76–77.; *LP Henry VIII*, II/1. nr. 1215., 1249., 1253.

308 Innsbruck, 1515. október 26.: Vit. B XVIII, fol. 197r; *LP Henry VIII*, II/1. nr. 1070.

309 „[...] was syster to an earl of Hungrey which by [...] enemies to the Emperour and the house of Austria”: uo.

310 Ugyanezt erősíti meg a brüsszeli követ. 1515. december 21.: TNA SP 1/12, p. 22.; *LP Henry VIII*, II/1. nr. 1317.

311 Hermann, 1961. 29.; Spekner, 2007. 34.

312 „[...] Vienna, where a marriage betwyn the archduke of Austrik, Ferdynande and the pryncesse, Anna, systhyr to the kynge of Hungrye and of Boheme, hath ben solemply celebrated, I praye God sende theeym joye and longe lyffe, for that oon is as nyer a kyn to my lady the pryncesse youre daughtir as goodly maye be, and that oother by hir modyr's syde is of youre subgettis blood, lynally discendid from the hedd hows of y^e Wýngfeldes, and verily at this daye I do esteame hir to be oon of the fayrest ladys

Forrás- és irodalomjegyzék

1. Kiadatlan források lelőhelyei

ASM = Archivio di Stato di Modena

BL = The British Library (London)
 Additional Manuscripts
 Cotton Manuscripts
 Caligula
 Galba
 Vit. B = Vitellius B
 Stowe Manuscripts

DL = Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára Diplomatikai Levéltár

TNA = The National Archives (Kew, Surrey)

SC = Ancient Correspondence
 SP = State Papers

2. Kiadott források és szakirodalom

Acta Tomiciana

1853 *Acta Tomiciana. Epistolae, legationes, responsa, actiones, res gestae serenissimi principis Sigismundi primi regis Poloniae, magni ducis Lithuaniae*. Tomus 3. Coll. Stanislaus Gorski. Posnaniae, 1853.

Ankwicz-Kleehoven

1959 Ankwicz-Kleehoven, Hans: *Der Wiener Humanist Johannes Cuspinian. Gelehrter und Diplomat zur Zeit Kaiser Maximilians I.* Graz–Köln, 1959.

Baczkowski

1975 Baczkowski, Krzysztof: *Zjazd wiedeński 1515. Geneza, przebieg i znaczenie*. Warszawa, 1975.

2015 Baczkowski, Krzysztof: *Kongres wiedeński 1515 roku*. Oświęcim, 2015.

Barta–Fekete Nagy

1973 Barta Gábor – Fekete Nagy Antal: *Parasztháború 1514-ben*. Bp., 1973.

Bartolini

1515 [Richardus Bartholinus]: *Odeporicon id est itinerarium [...] Cardinalis Gurcensis [...] in conventu Maximiliani [...] serenissimorumque [...] Regum Vladislai, Sigismundi, ac Ludovici...* Viennae, 1515.

1717 Ricardi Bartolini Hodoeporicon, id est Itinerarium ... cardinalis Gurcensis. In: *Rerum Germanicarum scriptores*, II. edd. Marquard Freher – Burkhard Gotthelf Struve. Strassburg, 1717. 613–676.

2014 Bartholinus, Riccardus: *Odeporicon*. Edidit Eva Frimmová / Richard Bartolini: *Odeporico*. Preložila Eva Frimmová. Bratislava, 2014. (Scrinium latino-slovacum.)

---

on lyve.” 1516. augusztus 9.: Vit. B XIX, fol. 223r–v; LP Henry VIII, II/1. nr. 2256.: Foix-i Anna egyik ük-ükapja, Michael de la Pole, Suffolk első grófjának (†1389) a felesége, Catherine de Wingfield volt.

Behrens

1933 Behrens, Betty: The Office of the English Resident Ambassador: Its Evolution as Illustrated by the Career of Sir Thomas Spinelly, 1509–22. In: *Transactions of the Royal Historical Society*, 16. (1933) 161–195.

Borsa

1967 Borsa Gedeon: Néhány bécsi ősnymtatvány magyar vonatkozásai. In: *Az Országos Széchényi Könyvtár Évkönyve 1965–66*. Bp., 1967. 389–397.

1997 Borsa Gedeon: Korabeli tudósítások Nürnbergben az 1514. évi magyarországi parasztháborúról. In: *Az OSZK évkönyvei 1991–1993. III. Könyvtörténeti és művelődéstörténeti tanulmányok*. Bp., 1997. 323–348.

Botlik

2013a Botlik Richárd: *VIII. Henrik angol király magyar szövetségesei*. Kaposvár, 2013.

2013b Botlik Richárd: Statileo János diplomáciai küldetése János király (1526–1540) uralkodásának idejéből. In: *Századok*, 147. (2013) 4. sz. 813–854.

2014 Botlik Richárd: *Egy évtized a Szapolyai testvérek és a Magyar Királyság politikai elitjének történetéből (1514–1526). A korabeli angol diplomácia iratainak felhasználásával*. Kézirat. 2014.

Brown

1867 *Calendar of State Papers and manuscripts, relating to English Affairs, existing in the Archives and Collections of Venice, and other Libraries of Northern Italy*. Vol. II. 1509–1519. Ed.: Brown, Rawdon. London, 1867.

Buzási-Pálffy

2014 Buzási Enikő – Pálffy Géza: A magyar korona eddigi ismert legkorábbi autentikus ábrázolásának keletkezéséről. In: *Művészettörténeti Értesítő*, 63. (2014) 2. sz. 217–264.

Catalogue

1802 *A Catalogue of the Manuscripts in the Cottonian Library, Deposited in the British Museum*. London, 1802.

Chisholm

2011 Chisholm, Michael A.: Robert Wingfield: English Ambassador to the Holy Roman Empire (1510–1517). In: *Maximilian I. (1459–1519)*. Hrsg. v. Notflatscher, Heinz – Chisholm, Michael A. – Schnerb, Bertrand. Innsbruck–Wien–Bozen, 2011. 71–82. (Innsbrucker historische Studien, 27.)

Correspondance de l'Empereur Maximilien Ier

1839 *Correspondance de l'Empereur Maximilien Ier et de Marguerite d'Autriche, sa fille gouvernante de Pays-Bas de 1507 à 1519*. I–II. Publiée par M. Le Glay. Paris, 1839.

Cuspinianus

1515 Cuspinianus, Johannes: *Congressus ac celeberrimi conventus Caesaris Maximiliani et trium Regum Hungariae, Boemiae, et Poloniae, in Vienna Panoniae, mense Iulio anno MDXV facti, brevis ac verissima descriptio. Diarium Ioannis Cuspiniani prefecti urbis Viennensis de congressu Caesaris Maximiliani Augusti et trium Regum Hungariae, Boemiae, et Poloniae, Vladislai, Ludovici, ac Sigismundi, in urbe Viennensi facto XVII. Iulii, anno Christi MDXV*. Viennae, 1515.

1855 *Johannes Tichtel's Tagebuch, Sigmunds von Herberstein Selbstbiographie, Johannes Cuspinian's Tagebuch, und Georg Kirchmair's Denkwürdigkeiten*. Hrsg. v. Theodor Georg von Karajan. Wien, 1855. 397–416. (Fontes rerum Austriacarum, 1.)

1909 Das Tagebuch Cuspinians. Nach dem Original herausgegeben und mit Erläuterungen versehen von Hans Ankwicz-Kleehoven. In: *Mitteilungen des Instituts für Österreichische Geschichtsforschung*, 30. (1909) 280–326.

1933 *Johann Cuspinians Briefwechsel*. Gesammelt, herausgegeben und erläutert von Hans Ankwicz v. Kleehoven. München, 1933.

2006 Cuspinianus: Napló I. Miksa császár találkozójáról Magyarország, Csehország és Lengyelország három királyával (1515). In: *Krónikáink magyarul*. Vál., ford. Kulcsár Péter. Bp., 2006. 137–163. (Történelmi Források, III/1.)

Czövek

2015 Czövek Zoltán: Egy magyar főúr levelei az 1515. évi pozsonyi–bécsi fejedelmi találkozó idejéből. In: *Az információ mikrotörténetéhez*. Szerk.: Gulyás László Szabolcs. Bp., 2015. 71–85.

Dávid–Lakatos

2020 Dávid Géza – Lakatos Bálint: Felix Petancius és a török szultánokról készített első európai családfa. In: *Keletkutatás*, 29. (2020) tavasz, 47–88.

Decius

1901 Decius, Jodocus Ludovicus: *De Sigismundi regis temporibus liber. 1521*. Ed.: Czermak, Wiktor. Kraków, 1901.

Dybaś–Tringli

2019 Dybaś, Bogusław – Tringli, István: Vorwort. In: *Das Wiener Fürstentreffen von 1515. Beiträge zur Geschichte der Habsburgisch-Jagiellonischen Doppelvermählung*. Hrsg. v. Dybaś, Bogusław – Tringli, István. Bp., 2019. 9–32.

Ehrenspiegel

1668 *Spiegel der Ehren des Höchstlößlichen Kayser- und Königlichen Erzhauses Oesterreich, oder ausführliche Geschichtsschrift von Desselben*. [...] Aus dem Original neu-üblicher umgesetzt, und in richtige Zeitrechnung geordnet, aus alten und neuen Geschichtsschriften erweitert, in etlichen Stammtafeln bis auf gegenwärtiges Jahr erstreckt, mit derer vom Erzhaus abstammenden Chur- und Fürstlichen Familiengenealogien, auch vielen Conterfäten, Figuren und Wappen-Kupfern, gezieret, und in sechs Buecher eingetheilet durch Sigmund von Birken. Nürnberg, 1668.

Fedeles

2007 Fedeles Tamás: Egy Jagelló-kori humanista pályaképe. Csulai Móré Fülöp (1476/1477–1526). In: *Levéltári Közlemények*, 78. (2007) 2. sz. 35–84.

Ferber

1878 Ferber, Eberhard: Xawery Liske: Dwa dyaryusze kongresu wiedeńskiego z roku 1515. In: *Scriptores rerum Polonicarum / Archiwum komisji historycznej*. Vol. IV. Kraków, 1878. 97–182. (Collegium Historici Academiae Litterarum Cracoviensis / Komisya Historii Akademii Umiejętności w Krakowie 10.)

Fodor

2019 Fodor Pál: A „hitharc oroslánja”. Jahjapasa-oglu Báli bég (?–1527). Terjeszkedés és tartományi elit az Oszmán Birodalom európai határvidékén a 16. század elején. In: *Keletkutatás*, 28. (2019) tavasz, 52–74.

Fodor–Dávid

1994 Fodor Pál – Dávid Géza: Magyar–török béketárgyalások 1512–1514-ben. In: *Történelmi Szemle*, 36. (1994) 3–4. sz. 193–225.

2019 Fodor, Pál – Dávid, Géza: Ungarn und das Osmanische Reich Anfang des 16. Jahrhunderts. In: *Das Wiener Fürstentreffen von 1515. Beiträge zur Geschichte der Habsburgisch-Jagiellonischen Doppelvermählung*. Hrsg. v. Dybaś, Bogusław – Tringli, István. Bp., 2019. 51–104.

Fraknói

1889 Fraknói Vilmos: *Erdődi Bakócz Tamás élete*. Bp., 1889. (Magyar Történelmi Életrajzok.)

Frimmová

2015 Frimmová, Eva: *Rok 1515 v premenách času (na pozadí Bartoliniho diela Odeporicon)*. Bratislava, 2015. (Libri Historiae Slovaciae. Monographiae, XV.)

Füssel

1987 Füssel, Stephan: *Riccardus Bartholinus Perusinus. Humanistische Panegyrik am Hofe Kaiser Maximilians I.* Baden-Baden, 1987. (Saecula spiritalia, 16.)

Gwyn

1990 Gwyn, Peter: *The King's Cardinal. The Rise and Fall of Thomas Wolsey*. London, 1990.

Hergenröther

1884–1891 *Leonis X. pontificis maximi regesta*. Fasc. 1–8. E tabularii Vaticani manuscriptis voluminibus aliisque monumentis collegit et edidit J. Cardinalis Hergenroether. Freiburg, 1884–1891.

Hermann

1961 Hermann Zsuzsanna: *Az 1515. évi Habsburg–Jagelló szerződés. Adalék a Habsburgok magyarországi uralmának előtörténetéhez*. Bp., 1961.

E. Kovács

2008 E. Kovács Péter: *Hétköznapi élet Mátyás király korában*. Bp., 2008.

Kraus

1899 *Itinerarium Maximiliani I. 1508–1518. Mit einleitenden Bemerkungen über das Kanzleiwesen Maximilians*. Hrsg. v. Victor v[on] Kraus. Wien, 1899.

Krendl

1979 Krendl, Peter: *Spanische Gesandte berichten über Maximilian I., den Hof und das Reich*. In: *Mitteilungen des Instituts für Österreichische Geschichtsforschung*, 87. (1979) 1. sz. 101–120.

Kubinyi

1988 Kubinyi András: *Bárók a királyi tanácsban Mátyás és II. Ulászló idején*. *Századok*, 121. (1988) 1–2. sz. 147–215.

Kurucz

1995 Kurucz György: *Érdekek és előítéletek. A brit diplomácia és Magyarország a 18. század végéig*. In: *Századok*, 129. (1995) 2. sz. 253–284.

1998–1999 Kurucz, György: *Die britische Diplomatie und Ungarn vom 14. bis zum Ende des 18. Jahrhunderts*. In: *Ungarn-Jahrbuch*, 24. (1998/1999) 31–68.

Lakatos

2015 Lakatos Bálint: *Hírek Magyarországról. Külföldi értesülések 1514-ben a parasztháború eseményeiről*. In: *Keresztesekekből lázadók. Tanulmányok 1514 Magyarországról*. Szerk.: C. Tóth Norbert – Neumann Tibor. Bp., 2015. 155–217.

2016 Lakatos Bálint: *Dózsa György, Jean Hannart és a „ceglédi kiáltvány”*. Három újabb forrás az 1514. évi parasztháború eseménytörténetéhez. In: *Történelmi Szemle*, 58. (2016) 2. sz. 277–302.

2019–2020 Lakatos Bálint: *A király diplomatái. I. rész. Követek és követségek a Jagelló-korban (1490–1526). Kutatási vázlat. II. rész. Követek és követségek a Jagelló-korban (1490–1526). Adattár*. In: *Történelmi Szemle*, 61. (2019) 4. sz. 593–616., 62. (2020) 2. sz. 281–362.

Liske

1867 Liske, Xaver: Der Congreß zu Wien im Jahre 1515. Eine kritisch-historische Studie. In: *Forschungen zur deutschen Geschichte*, 7. (1867) 463–558.

LP Henry VIII

1862–1864 *Letters and Papers Foreign and Domestic of the Reign of Henry VIII*. Vol. 1. 1509–1514. Vol. 2. 1515–1518. Ed.: Brewer, John Sherren. London, 1862–1864.

Majorossy

2019 Majorossy, Judit: The Town of Pressburg and the Royal Summit in 1515. In: *Das Wiener Fürstentreffen von 1515. Beiträge zur Geschichte der Habsburgisch-Jagiellonischen Doppelvermählung*. Hrsg. v. Dybaś, Bogusław – Tringli, István. Bp., 2019. 293–347.

Metzig

2016 Metzig, Gregor M.: *Kommunikation und Konfrontation. Diplomatie und Gesandtschaftswesen Kaiser Maximilians I. (1486–1519)*. Berlin–Boston, 2016. (Bibliothek des Deutschen Historischen Instituts in Rom, 130.)

Mikó

2015 Mikó Gábor: Az 1514. évi Lukács-napi országgyűlés törvénykönyvének megszületése. A dekrétum eredeti változata. In: *Keresztesekből lázadók. Tanulmányok 1514 Magyarországról*. Szerk.: C. Tóth Norbert – Neumann Tibor. Bp., 2015. 271–317.

2020 Mikó Gábor: Oszmánellenes hadjáratok lehetőségei a 16. század elején. Kísérlet Szrebernik, Szokol és Tessány várak visszahódítására 1513-ban. In: *Századok*, 154. (2020) 3. sz. 577–620.

Mon. rust.

1979 *Monumenta rusticorum in Hungaria rebellium anno MDXIV*. Edd. Antonius Fekete Nagy – Victor Kenez – Ladislaus Solymosi – Geisa Érszegi. Bp., 1979. (A Magyar Országos Levéltár kiadványai, II. Forráskiadványok, 12.)

Nanni

1992 *Epistolae ad principes. I. Leo X – Pius IV (1513–1565)*. Regesti a cura di Luigi Nanni. Città del Vaticano, 1992. (Collectanea Archivi Vaticani, 28.)

Neumann

2014 Neumann Tibor: Dózsa legyőzője. Szapolyai János erdélyi vajdasága (1510–1526). In: *Székelőföld*, 18. (2014) 93–107.

2015a Neumann Tibor: Bulgária – Erdély – Temesvár. Szapolyai János és a parasztháború. In: *Keresztesekből lázadók. Tanulmányok 1514 Magyarországról*. Szerk.: C. Tóth Norbert – Neumann Tibor. Bp., 2015. 103–154.

2015b Neumann Tibor: Szapolyai János és a Dózsa-féle parasztháború. In: *Szabolcs-Szatmár-Beregi Szemle*, 50. (2015) 1. sz. 75–83.

2019 Neumann Tibor: Dienstleister der Dynastie. Die neue Aristokratie von König Wladislaw II. und der Wiener Fürstentag. In: *Das Wiener Fürstentreffen von 1515. Beiträge zur Geschichte der Habsburgisch-Jagiellonischen Doppelvermählung*. Hrsg. v. Dybaś, Bogusław – Tringli, István. Bp., 2019. 161–188.

2020a Neumann Tibor: Két nádor és egy vajda, avagy a Szapolyaiak útja a királyi trónig. In: *Egy elfeledett magyar királyi dinasztia. A Szapolyaiak*. Szerk.: Fodor Pál – Varga Szabolcs. Bp., 2020. 13–45.

2020b Neumann Tibor: „Szinte királyi ház.” A Szapolyai-család reprezentációja, cím- és címerhasználata Mohács előtt. In: *Egy elfeledett magyar királyi dinasztia. A Szapolyaiak*. Szerk.: Fodor Pál – Varga Szabolcs. Bp., 2020. 47–72.

Pálosfalvi

2016 Pálosfalvi Tamás: A szentszávai hercegek Magyarországon. In: *Hercegek és hercegségek a középkori Magyarországon*. Szerk.: Zsoldos Attila. Székesfehérvár, 2016. 113–127.

2018 Pálosfalvi, Tamás: *From Nicopolis to Mohács. A History of Ottoman–Hungarian Warfare, 1389–1526*. Leiden–Boston, 2018. (The Ottoman Empire and Its Heritage, 63.)

Papp

2016 Papp Sándor: A török béke kérdése a Dózsa-féle parasztháború idején. In: *Certamen. III. Előadások a magyar tudomány napján az Erdélyi Múzeum-Egyesület I. szakosztályában*. Szerk.: Egyed Emese – Pakó László. Kolozsvár, 2016. 229–243.

2018 Papp Sándor: Az Oszmán Birodalom, a Magyar Királyság és a Habsburg Monarchia kapcsolattörténete a békekötések tükrében (vázlat és adatbázis). In: *Aetas*, 33. (2018) 4. sz. 86–99.

Péterfi

2014 Péterfi Bence: *Egy székely két élete. Kövendi Székely Jakab pályafutása*. Pécs–Bp., 2014.

2015a Péterfi Bence Tamás: *Adalékok a Jagelló-kori magyar–osztrák határ menti kapcsolatok történetéhez. A magyar és birodalmi „kétlaki” nemesség a 15–16. században*. [Kézirat. Doktori disszertáció, ELTE.] Bp., 2015.

2015b Péterfi Bence: A Magyar Királyság és a Bajor Hercegség diplomáciai-politikai kapcsolatai a 15–16. században. *Hungarikakutatások a müncheni levél- és kéziratárakban*. In: *Világtörténet*, 5. (37.) (2015) 1. sz. 113–143.

2015c Péterfi Bence: Az 1515. évi belső-ausztriai parasztháború és magyarországi kapcsolatai. In: *Keresztesekből lázadók. Tanulmányok 1514 Magyarországról*. Szerk.: C. Tóth Norbert – Neumann Tibor. Bp., 2015. 333–375.

Pickl

1970 Pickl, Othmar: Pettaus Kampf um sein Niederlagsrecht (1520–1535). Ein Beitrag zur Handelspolitik Ferdinands I. In: *Mitteilungen des Instituts für Österreichische Geschichtsforschung*, 78. (1970) 432–443.

1971 Pickl, Othmar: Pettau – ein internationaler Handelsplatz des 15. und 16. Jahrhunderts. In: *Zeitschrift des Historischen Vereins für Steiermark*, 62. (1971) 87–109.

1984 Pickl, Othmar: Der Funktionswandel der Stadt Pettau/Ptuj am Handelsweg zwischen Ungarn und Oberitalien vom Frühmittelalter bis zur Gegenwart. In: *Stadtstrukturen an alten Handelswegen im Funktionswandel bis zur Gegenwart. Referate des 6. interdisziplinären Colloquiums des Zentralinstituts*. Hrsg. v. Tichy, Franz – Schneider, Jürgen. Neustadt a. d. Aisch, 1984. 57–70.

Robertson

2004 Robertson, Mary L.: Wingfield, Sir Robert (b. in or before 1464, d. 1539). In: *Oxford Dictionary of National Biography*. Eds.: Matthew, H. C. G. – Harrison, B. Oxford, 2004. DOI: <https://doi.org/10.1093/ref:odnb/29741>.

Sach

2002 Sach, Maike: *Hochmeister und Grossfürst. Die Beziehungen zwischen dem Deutschen Orden in Preußen und dem Moskauer Staat um die Wende zur Neuzeit*. Stuttgart, 2002. (Quellen und Studien zur Geschichte des östlichen Europa, 62.)

Sallaberger

1997 Sallaberger, Johann: *Kardinal Matthäus Lang (1468–1540). Staatsmann und Kirchenfürst im Zeitalter von Renaissance, Reformation und Bauernkriegen*. Salzburg–München, 1997.

Sanuto

1887 Sanuto, Marino: *Diarii, 1496–1533. I–LVIII.* [T. XVIII. Marzo–agosto 1514. T. XX. Marzo–agosto 1515.] A cura di Rinaldo Fulin – Federico Stefani – Niccolò Barozzi – Guglielmo Berchet – Marco Allegri. Venezia, 1879–1903. [1887]

Scarisbrick

1971 Scarisbrick, John J.: *Henry VIII.* London, 1971.

Spekner

2007 Spekner, Enikő: Die Geschichte der habsburgisch-jagiellonischen Heiratsverträge. In: *Maria von Ungarn (1505–1558). Eine Renaissancefürstin.* Hrsg. v Fuchs, Martina – Réthelyi, Orsolya. Münster, 2007. 25–46.

B. Szabó

2020 B. Szabó János: A Szapolyaiak hadserege Szapolyai János és II. János korában. In: *Egy elfeledett magyar királyi dinasztia. A Szapolyaiak.* Szerk.: Fodor Pál – Varga Szabolcs. Bp., 2020. 213–241.

Szentesi

2002 Szentesi Edit: Az úgynevezett Fugger-féle Habsburg Ehrenspegel. In: *Jankovich Miklós (1772–1846) gyűjteményei. Kiállítás a Magyar Nemzeti Galériában 2002. november 28. – 2003. február 16.* Szerk. Mikó Árpád. Bp., 2002. 291–293. (A Magyar Nemzeti Galéria kiadványai, 2002/1.)

Szerémi

1979 Szerémi György: *Magyarország romlásáról.* Erdélyi László fordítását átdolgozta Juhász László. Jegyzeteket írta Székely György. Bp., 1979.

Teiszler

2018 Teiszler Éva: Török várak – magyar várak. Status quo a hadszíntéren és a Jagelló-kori oszmán–magyar békeszerződésekben. In: *Aetas*, 33. (2018) 4. sz. 100–107.

C. Tóth

2012 C. Tóth Norbert: Egy legenda nyomában. Szapolyai János és ecsedi Bátori István viszonya 1526 előtt. In: *Századok*, 146. (2012) 2. sz. 443–463.

2015a C. Tóth Norbert: Az 1514. márciusi országgyűlés. Politikatörténeti események Magyarországon a parasztháború kitöréséig. In: *Keresztesekből lázadók. Tanulmányok 1514 Magyarországról.* Szerk.: C. Tóth Norbert – Neumann Tibor. Bp., 2015. 31–79. (Magyar Történelmi Emlékek. Értekezések.)

2015b C. Tóth Norbert: Az apátfalvi–nagylaki csata. A keresztes főszereg útja Pesttől Nagylakig. In: *Keresztesekből lázadók. Tanulmányok 1514 Magyarországról.* Szerk.: C. Tóth Norbert – Neumann Tibor. Bp., 2015. 81–102.

2020a C. Tóth Norbert: *A magyar királyság nádora. A nádori és helytartói intézmény története (1342–1562).* Bp., 2020.

2020b C. Tóth Norbert: Szapolyai János erdélyi vajda török ellenes harcai (1510–1526). In: *Egy elfeledett magyar királyi dinasztia. A Szapolyaiak.* Szerk.: Fodor Pál – Varga Szabolcs. Bp., 2020. 99–112.

C. Tóth–Horváth–Neumann–Pálosfalvi

2016 C. Tóth Norbert – Horváth Richárd – Neumann Tibor – Pálosfalvi Tamás: *Magyarország világi archontológiája 1458–1526. I. Főpapok és bárók.* Bp., 2016. (Magyar Történelmi Emlékek. Adattárak.)

C. Tóth–Horváth–Neumann–Pálosfalvi–W. Kovács

2017 C. Tóth Norbert – Horváth Richárd – Neumann Tibor – Pálosfalvi Tamás – W. Kovács András: *Magyarország világi archontológiája 1458–1526. II. Megyék. Bp., 2017. (Magyar Történelmi Emlékek. Adattárak.)*

Tringli

2019 Tringli, István: Der Weg des ungarischen Hofes zur Doppelheirat 1515. In: *Das Wiener Fürstentreffen von 1515. Beiträge zur Geschichte der Habsburgisch-Jagiellonischen Doppelvermählung.* Hrsg. v. Dybaś, Bogusław – Tringli, István. Bp., 2019. 235–260.

Tubero

1994 Tubero, Ludovicus: *Kortörténeti feljegyzések (Magyarország).* Közreadja Blazovich László – Sz. Galántai Erzsébet. Szeged, 1994. (Szegedi Középkortörténeti Könyvtár, 4.)

Undreiner

1932 Undreiner, George Joseph: *Robert Wingfield. Erster ständiger englischer Gesandter am deutschen Hofe (1464?–1539).* [Diss.] Freiburg im Üechtland, 1932.

Usteri

1974 Usteri, Emil: *Marignano. Die Schicksalsjahre 1515/1516 im Blickfeld der historischen Quellen.* Zürich, 1974.

Varga

2015 Varga Szabolcs: Szlavónia 1514-ben. In: *Keresztesekből lázadók. Tanulmányok 1514 Magyarországról.* Szerk.: C. Tóth Norbert – Neumann Tibor. Bp., 2015. 219–233.

Wenzel

1869–1878 Wenzel Gusztáv: Marino Sanuto Világkrónikájának Magyarországot illető tudósításai. 1–3. közl. In: *Magyar Történelmi Tár*, 2. (1869) 2. (14.) köt. 1–282., 2. (1877) 12. (24.) köt. 3–300., 8. (1878) 13. (25.) köt. 3–390.

Wiesflecker

1981 Wiesflecker, Hermann: *Kaiser Maximilian I. Das Reich, Österreich und Europa an der Wende zur Neuzeit.* Bd. IV. *Gründung des habsburgischen Weltreiches, Lebensabend und Tod, 1508–1519.* München, 1981.

Wijaczka

2019 Wijaczka, Jaczek: Jagiellonen und Habsburger – Rivalität um Dominanz in Mittel- und Osteuropa im 15. und 16. Jahrhundert. In: *Das Wiener Fürstentreffen von 1515. Beiträge zur Geschichte der Habsburgisch-Jagiellonischen Doppelvermählung.* Hrsg. v. Dybaś, Bogusław – Tringli, István. Bp., 2019. 235–260.

Wingfield

1988 Wingfield, John Maurice: *Some Records of the Wingfield Family.* London, 1925.

ATTILA BÁRÁNY

SIR ROBERT WINGFIELD, RESIDENT AMBASSADOR OF TUDOR ENGLAND, THE HOLY ROMAN EMPIRE AND HUNGARY (1514–1515)

Sir Robert Wingfield was the first resident ambassador of England delegated by to the court of Emperor Maximilian I. He regularly sent a great number of dispatches, letters and relations to King Henry VIII and Lord Chancellor Thomas Wolsey for seven years, which are to be seen as important evidence for the history of Hungary. Wingfield spent most of his times following the Emperor's more or less itinerant court and government from Bavaria and Lower Austria to

Carniola in the years of 1514 and 1515, also staying for days just a few miles from the Hungarian border. He provided first-hand information of the peasant uprising led by György Dózsa in 1514 and was himself present at the congress of Vienna between the sovereigns of Hungary, Poland and the Holy Roman Empire, arranging for an inheritance treaty. The envoy notified the Chancery of the affairs of Hungary and the Turk – letting the Cardinal know of János Szapolyai's schemes – which became vital for early Tudor foreign policy as Wolsey wished to have a dominant role in the power constellation. Wingfield was almost uniquely well-informed and had most appropriate knowledge of the workings of Hungarian politics.

CONTENTS

Diplomatic Missions and Alliances: The Kingdom of Hungary and the Holy Roman Empire in the First Half of the Sixteenth Century (Bence Péterfi)	511
--	-----

Studies

Attila Györkös: French–Hungarian Diplomatic Relations (1499–1529)	517
Attila Bárány: Sir Robert Wingfield, Resident Ambassador of Tudor England, the Holy Roman Empire and Hungary (1514–1515)	531
Bálint Lakatos: The Hungarian–Bohemian Mission of an Imperial Ambassador, Andrea dal Burgo (1521–1523)	581
Tibor Monostori: From the Castle of Eger to the Kingdom of Naples: The Release and Services of a Hungarian Galley Slave and His Petition to the Emperor Ferdinand III	629

Book Reviews

Venice on Stormy Waters (1499–1517) (Tamás Kruppa)	639
Armenian Religious Identity and the Churches of Constantinople and Rome (Kornél Nagy)	647
Historiography on the Rus of Kiev and Vladimir–Suzdal (Patrik Dinnyés)	650
Topographies of Tolerance and Intolerance (Péter Balázs)	652
Between Hopes and Dangers (Éva Blénesi)	657

Ára: 600 Ft
Előfizetőknek: 500 Ft

TERJESZTI A MAGYAR POSTA

Előfizethető személyesen a postahelyeken és a kézbesítőknél, vagy a Központi Hírlap Iroda zöldszámán: 06-80/444-444, e-mailen: hirlapelofizetes@posta.hu, faxon: 1-303-3440, vagy levélben a Magyar Posta Zrt. Központi Hírlap Iroda, Budapest 1008 címen.

Számonként megvásárolható a Bölcsészettudományi Kutatóközpont Történettudományi Intézetében (1097 Budapest, Tóth Kálmán utca 4., telefon: 224-6700/4624, 4626 mellék), illetve a Penna Bölcsész Könyvesboltban (1053 Budapest, Magyar utca 40., telefon: 06 30/203-1769).

A Világtörténet 2021-es évfolyamának megjelenését a Magyar Tudományos Akadémia, a Nemzeti Kulturális Alap és az ELKH Titkársága támogatja

nka
Nemzeti Kulturális Alap

ELKH | Eötvös Loránd
Kutatói Hálózat